

1

శ్రీరస్తు.

శ్రీ మార్కండేయస్వామి నేనముః.

వారకాంత.

— శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
తెలంగాలు.

ప్రథమవిలాసము.

దైవప్రార్థనము.

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరులు చిన్మయరూపులునత్కటాక్షవి
యోమృతవృష్టిభక్తసుజనాళిపయిన్వేదజల్లుచుంగడఁ
బ్రేమమెలర్చనేలుమహిభృత్కులదీపములైనవారుమ
మోముచునుండ్రుగావుతనముచ్చితకాంక్షితకార్యసిద్ధులన్.

కృతికర్త.

నీ. హరిగోత్రపవిత్రమైనమంత్రప్రేగ
డాన్వయమందుడయంబునంది
సతతమార్కండేయశంభుపాదాఙ్గసం
సేవచేగవితావిశేషమంది
యలరుభుజంగరాయాభిధానుడవార
వనితలదుష్ప్రవర్తనలుకొన్ని
మదికి నాశ్చర్యంబునొదవింపవివరించు
గ్రంథమొక్కటివారకాంతయనఁగ
గీ. నేరచించెదనీకృతీశ్వరుండె
యీశ్వరుఁడుగాఁగ నేనువేలేండ్లకలియు

గమునజరుగవికారివర్షమునమాధ

వాఖ్యమాసమునందగునాదివశని.

2

క. నీదయఁగలుగఁగనాకిం

కేదికొఱఁతయగుచునెంచియొక్కటిఁజేయఁ

మోదించుమంటిపైమన

తీదయితా ! చిత్తగించుదీనింగృహతోఁ.

3

కథాప్రారంభము.

చ. చందురుఁడున్నతిందనరుసౌధతలంబునుబూర్ణ చంద్రికం

బొందికగానుధారసముబూసెడుదాసునిపోల్కెఁగమ్ముచున్

మందగతింజరించుచటసూని చనందలపూనఁడేమొయ్యి

చందముసూనసంబునకుసమ్మదముంబొనరించెనెంతయున్. 4

క. రిక్కఁబహర్తస్యముచెంతం

గ్రిక్కిరియఁగఁబొదరసపుగిండ్రియలందున్

బెక్కులునిల్పినపోలికఁ

జక్కఁగవజ్రములునాపుచాప్పుననలరున్.

5

స్తీ. సాబగుగానీచెంతసోరనగండ్లలో

మల్లెపువ్వులగుత్తులుకొనియె

మురువొప్పసాపానములకిరుప్రక్కల

దాకతీవియల్లిప్రాకెనందు

నాచెంతముంగిటసలరులచేనిండ్రి

సంపఁగిశీవలుసౌరుమీతె

నచటఁ బంచటరుంగునంటి పందిరులపైఁ

జెలగు లేదీన కెంజిపురులొప్పె

గీ. సహహ ! యీమేడకు వసంతుడనువు మీఱఁ
బువ్వు లలరించువాఁడుగాఁ బోలునింత
దవ్వునకె చూడవేడుక నివ్వటిల్లె
జెంతకేగిన నెంతటి వింతయానొ.

6

క. ఉల్లము లలరందావులఁ
జల్లుచు మలయానిలుండు సౌధముచెంతన్
మెల్లనమ్మిడి గొనియెం
జల్లని పూసురటివీచు చందమువాడై.

7

చ. పవనపుతాకునన్ స్తబకభారముచేతను నూటిమాటికిం
జనజవలాడుతీవియుల చక్కటి కేగుచు గండుతుమ్మెదల్
రవము లెసంగఁబైబడఁ దలంచుచు నించుక ధూసర్జిలుచుం
గవియుచునుండె దుర్విటులకై వడి హర్షముచెంతతోటలోన్.

శా. గండుంగోయిల పిండురేగి పలుసింగారంపు పెన్నుప్పయిం
దుండెన్ మానవజన్మమెత్తితి నే త్రోల్లాసముల్మీకు నొ
రండీ ! చెప్పినమాటఁ ద్రోసిచనినం బ్రాయంబు వ్యర్థంబగుం
జండీయంచునుజూటుపోల్కెఁబలుకుంబోద్యంబుగాఁ జెంగటన్.

క. కోకిల కాకలివీనుల
సోకిన నల్లనఁజరించు సోఁకుడుమేనం
బ్రాకినఁ బువ్వులతావుత్
దాకిన నటవిడచి పోవఁదరమేరికగున్.

10

ఉ. అండని నిల్పుటద్దముల యండము నారసివింతవారలీ
చండము గల్గునట్టి పలుసౌధములిందు నమర్చియుందురం
చుండలపోసి కొంతవడిఁజూచి యసంభవమంచు నెంచుచున్
నందియముం దొలంగవిడఁజూలు దురంతటి బుద్ధిగల్గినన్.

11

శా. ఆసాపాన పరంపరా విలసనంబాభి త్రికా చిత్రశో
భానంప త్రియు నాగవాతపటుశిల్ప ప్రౌఢియుంజూచి చే
బాసారా ! భళిరే ! యయాకె యనుచుం బల్కాటునగ్గించకే
పోసామర్థ్యముగల్గ దెంతసిరిచే బొల్పొందు భూజానికిన్. 12

క. ఎంతటి జడదారియునా

చెంతకునేతెంచి దానిసిరి గాంచినచో

గొంతవడి యాగకుండం

బంతంబొనరింపఁగాలు పై నెటుసాగున్. 13

గీ. దేవయానంబుఁబోలు నీదివ్యసౌధ

తలమునందెంత చక్కని తరుణిగలదొ

చూచి పోధమటంచును దోచకున్నె

యినుప కచ్చడములుగట్టు మునులకై న. 14

ఉ. చక్కనివారు లోకమునఁ జాలఁగనుందురుగాని వారి కొ

క్కొక్క కొఱంతగల్గును బయోరుహనై యి మచ్చమేనిపై

నెక్కొనుచామ్మనంగలదు నీరజసంభవు సృష్టికిట్టి

టక్కడికాంతకుం గొఱతయన్నదిలేదదిమాదుసృష్టియో. 15

క. కనకాంగి యనఁగనొప్పు

న్వనితారత్నంబు దాని వరగాత్రరుచిం

గనుఁగొనునంతనె యప్పే

రనభిహితంబయ్యు నెఱిగినట్టులఁ దోచున్. 16

ఉ. తమ్ములుపాణులార్జవరతమ్ములు చేత్తలు మేలితేటి మొ

త్తమ్ములు పెన్నెరుల్ సువితతమ్ములు గుబ్బలు భూరివజ్రభి

త్తమ్ములు దంతముల్ శశిహితమ్ములు చెక్కులనంగబాణపా

తమ్ములు చూపులుం గరిహితమ్ములు నెన్నడలంబుజాక్షికిన్

సీ. తరుణుల నొప్పింపఁతలఁచి మన్మథుఁ డొఱ
వెడలించు చున్నట్టి యశివ మొక్కొ
మరల నంగముదాల్చి మరుఁడు తుప్పువదల్పఁ
గోముచునున్న దోడున్ముయొక్కొ
పగదీర రుద్రునిపై నేయమదనుండు
చాయలెక్కించెడు సాయమొక్కొ
ప్రాఁగత్తులమరుండు పనిసాగమిఁదలంచి
క్రొత్తగా జేయించు కత్తియొక్కొ

గీ. యనఁగ నొప్పెడు బాల్యయావనము లొక్క
సత్తువనుబోరు పోరిలో జవ్వనమున
కించుక జయాశ యధికమై యెసఁగునట్టి
ద్వాదశాబ్దవయస్సున దనరెనింతి. 18

చ. అరయఁగ మోవియూరువుసుధాకర మోకర మోర మోన్నతిం
జరుగు ముఖంబు జవ్వనము సారసమారసమాసమాసతా
సరసగళంబు మధ్యమును శంఖమనఁ ఖమనఁ మనందగుఁ
నిరుపమవేళి నెన్నడయునీరదులఁ రదులఁ దులంగొనుఁ. 19

ఉ. సావడఁగట్టినన్న వెలిపయ్యెదనిల్పఁగ దానిలోనఁ జెం
గావుల నీనురై క యెసకమ్మును నూనెమెఱుంగు తక్కులం
బ్రోవులు సేయుజాల్తుడినిఁ బొల్పుగు క్రొమ్ముడి సారుఁజెప్ప న
దేవుఁ డెఱుంగుఁగాక వెడతీపుల మాటలు పొల్లువోవొక్కో.

సీ. సానఁబట్టెడు మరుశరము కై వడిఁ గొంత
క్రొవ్వాడి కన్నులఁ గ్రుమ్మరించ
ఈడ పండులకన్న నించుక హెచ్చుగా
గొనబారు పాలిండ్ల కొమరుమించ

ఇంచుక పంకిన యిక్షుఖండమునీతి

నరతీపుగల్లు పల్కమరుచుండ

పూతకాతొడవిన జాతివల్లికనీతి

బొంగుచుండెడిమేని పొల్పులొప్ప

గీ. ప్రొద్దుప్రొద్దున హెచ్చెడు ముద్దులొలుక

లేతజవ్వన మొకవంత లీలసేయ

నేపగిడిసౌరుగల్గునో రేపటికని

మానవులుజూడఁగా బాలసానియొప్పె.

21

ఉ. తమ్మికిరంగువేయఁగనెడం దలపోయుట మేల్మీబంగరుం

బొమ్మనునీటిచేఁగడుగ బుద్ధిజనించు టనర మైన ర

త్నమ్మునుదీపఁన్నిధిఁ గీనం దలపోయుటగాదెసత్యమ

కొమ్మకుభూషణమ్ములను గూర్చఁదలంపుదయించుటెంచగన్.

చ. వెలివలిపెంపువల్వపయివెల్వడిశారదనీరదఁబుపై

దళకులెసంగుమించులవిధంబుననొప్పుచునిండుపండువె

న్నెలనలరారుహొన్నుకరణిందగునచ్చెలిమేనికాంతులం

గలయఁగఁజూడమేనఁబులకల్ జనియింపనిధీరుడుండు నే

23

నీ. చేమంతిపూదండసిగఁజుట్టుకొనియుండఁ

జక్కఁగానలరించునొక్కనాడు

గేదంగి రేకులుగీలించియొక్కనాఁ

డల్లిబిల్లిగజడనల్లుకొనును

మల్లెపూదండలు జల్లియు నమరించి

యొప్పుగా నొకనాఁడు కొప్పువెట్టు

గొజ్జంగిపూవులు కొనురొప్ప నమరించి

యొకనాఁడు జాల్గుడి యొప్పదిద్దు

గీ. దినము నొకయింతి యిందుఁడు ననుచుఁజూచు
వారఁకుఁ దోచుచుండ నబ్బలసాని
రమ్యహర్ష్యాంగణపుదువారమ్ముచెంతఁ
గొంతనే పోకవింతగాఁ గూరుచుండు.

24

ఉ. గాగరయొందుగట్టియిదిగాదని వేటొకరంగు పావడం
బాగుగఁబూని యీతరముపయ్యెదకుందగదంచు నొండుమేల్
గాగరఁబూని యందు మదిగల్గక చీరలుబూనసాగునా
బొగముఁచాన వేళకొక పొల్పువహించును జిత్రభంగిగాఁ.

25

నీ. తెలిము త్రియపుచాయ తేట వెన్నెలగాయ
గుమ్మటిల్ వీనుల గనియుచుండఁ
దటిఁబెట్టి బాహుల దండకఁడెంబులు
పాలిండ్లరాపిడిఁ బరపుచుండ
నరజాటు పైటలో వరుసఁ గానఁగవచ్చు
మేలికాసులనేరు దూలుచుండ
నిరిసిన సదుమున నించుక తళతళ
మెఱయు నొడ్డాణంబు మెఱపులీన

గీ. సరులబంతులుకంత దేశంబునెన్క
మేలిపువ్వులనై కపై దూలియూఁగఁ
గెంపుటుంగరములు వ్రేళ్ళ నింపుఁగుల్క
మదన మోహనలక్ష్మీ నా సుదతియొప్పె.

26

శా. సద్యోముంజితశీర్షగండచుబుకశ్మశ్రుండుగోపాదమా
త్రద్యోతంబగు పిల్లజుట్టుమడతందై వారునీరావియున్
విద్యుచ్చంచలదృష్టులుంబ్రతిపదావిర్భూతదుస్సాహితీ
విద్యాగర్వముగల్గుజానపదుఁడౌవిప్రుండొకండేపునన్.

27

ఉ. సౌరగుబిళ్ళకచ్చబలుచక్కఁగమాటుచుమాటిమాటికిన్
మోరులుగట్టుచేతులుగనుంగొననేవజనింపనొక్కనాఁ
డారజమొప్పనట్టికనకాంగిమనోహరగీతమున్ వినం
గోరికగల్గినేడుమనకున్ సుదినంబనియాత్మనెన్నుచున్. 28

క. అరూపాజీవ వరా

గారముతెఱవున నెమ్మెల్లగాముసిముసిన
రూరఁగఁజీటికిమాటికి
దీరుగహస్తద్వయంబుఁద్రిప్పుచునచ్చెన్. 29

గీ. వచ్చునంతటఁదద్వహద్వారాపార్శ్వ
వేదికనొరంగియున్న యవ్వేశ్యమాత
పాపయచునదిచెంగటిబాపనిఁగని
తనమనంబుననిట్లనితలఁచుకొనియె. 30

క. ఈబోడిబాపనికిమా

పూఁబోడినిజూడవేడక బుట్టినదేమో
సేబాసుదొఱకనేటికి
నాబాసలమెలఁగువెడఁగునరుఁడనిమఱియున్. 31

శా. ఏమీయితడుఁడుసానినాడకడఁదానేమేమొకోపదెముల్
మోమున్ వెల్పుడనీకలఁగొనుకుచున్ మద్దొల్కగావచ్చెనొ
రామందస్మితసుందరానమునొయ్యారంబులయ్యారెకా
నీమాటాక్షిమనస్థితిందెలసెడకనిక్కంబటంచీట్లనెన్. 32

ఉ. ఎందలివారుమీరు కుల మెయ్యది మీదగునామమేని మీ
కిందరుదేరఁగగమదియేని మహీసురులంచుదోఁచెడిన్
నందనమయ్యయెన్నఁడిటునచ్చినవారలుగారు నేడుమా
యందుదయించెనే మొకొ దయారసమంచుఘలోక్తిఁబల్కినన్

గీ. అధికసౌభాగ్యమస్తు దీర్ఘాయుగస్తు
ధర్మరతిరస్తమచుఁ బల్కఁడమరునాకు
దీననయొంగనేల నీత్రితయమందు
నొండుసహజమెతర్వాతరెండుగల్గె.

34

వ. అనినందడగ్ధావగతియందఁ ముగ్ధుండై తన సామర్థ్యంబునకుం
దగిన వెఱిచుగ్ధంబున నవ్వికొనుచుఁ దిరిగిలిరిగి చూచుచు
మందమందభాషణంబుల నాచరికిట్లనియె.

35

మ. సచునారాయణశాస్త్రిమందుచిటకొనచోబలు సత్సహిత
సురనైపుణ్యముగల్గువారయి నేఁగానంబునందింతనే
ర్చినవాఁడం బలునాశ్శచుండి మనిచుజ్జ్వలించుచుండెంగదా
కనకాంగీపరగానమాధురిఁగఁగంగతూహలంబెంతయున్.

36

గీ. ఎవరు సెప్పినఁ బాటయందింతనిపుణ

లేడనుచుఁ జెప్పుచుండుటమోదమొద వె

లలననీరెట్టిపదసఁగావలయు

నామమెచ్చుదిచెప్పు మనంగననియు.

37

గీ. చిట్టిపాప యటండుసన్ జన్ననాఁడు

నాకుఁ గూతురు కననాంగి నాయదృష్ట

మేమనఁగవచ్చు మీరు నూ యింతిఁజూడ

వచ్చితిరి లానవిచ్చెయవచ్చుఁ యదుఁడు.

38

క. మీరే వారో వేతే

నారాయణశాస్త్రి గారసంగలరొక్క

గారవమున రత్నమునకు

నామాధింగగఱపుచుందు రభేదయమనినన్.

39

క. ఆహా! నేనేయిక సం

దేహింపన్వలవడనుచుఁ జెలుప జరతియో

హోహో దయచేయుండని

గేహమునకుఁ దోడ్పెచ్చి కృత్రిమ భక్తి.

40

ఉ. గడ్డియఁదెచ్చియిచ్చి కనకంబిదె కన్గొనుఁడంచు వేగన

మృద్దియఁదెచ్చి యాతనికిఁ మ్రొక్కఁగఁదెయుచునయ్యమాకు నే

ప్రొద్దును మీతలంపెకద పోడిమిమికడ లోనానికి

విదైయొకింత నేర్చుకొనవేడుకఁ గల్గెనటన్న నాతఁడు. 41

సీ. తమ్మిఁమ్మనపాచి నెమ్మిఁమ్మనవేసి

కమ్మిఁగమ్మనశోచి గల్గుదాని

వలపులీనెడులేట మెలపులానెడుమాట

సొలపుఁబూనెడుపాట సొంపుదాని

నిరులసొంపగుమేనుహరులపెంపగుకొను

సిరులనింపగువీనుచెల్వుదాని

మంధరంబుగనడసింధురంబగుతొడ

బంధురంబగుమెడబజ్జిఁగుదాని

గీ. మాటిమాటికి నొకచేటి వీటివేటి

దీటితనగోటికోటిని వీటిమీటి

సూటిగా నోటికిడుచుండ వేటితోటి

సాటియాబోటి మిన్ననఘాటిఁజూచె.

42

వ. మఱియుంబొపయిట్లనియె.

43

క. రత్నముసకుమీరుదయ

నూత్నములగుల్లోకములుమనోహరలీల

యత్నంబునఁజెప్పంగన

యత్నంబుగఁఖ్యతిగల్గెనండఱిలోనన్.

44

క. మీదయకుఁబొత్తురాలిది

గాదోయియల్పురాలుఘనవిద్యలకుం

బోదియుఁగాఁడగదోమీ

రాదరమునఁజూడకున్ననాదరువెవరో.

45

శా. అయ్యామాకునుమేళమేతలఁపమేలై నట్టియాధారమా

వెయ్యారులేనమకూరినన్ విడివడన్ వేసానివృత్తింగడుం

జెయ్యంజాలము వారివీరివలెనేఁజెప్పంగఁ గైవారమా

సయ్యాటంబులుగావునుండువినుఁడిసత్యంబుమీతోడుగన్. 46

క. సంగీతంబునమీకన

కాంగియొచ్చెవిఁగోసఁకొన్ను నల్లరిపనులం

బొంగిదుతనసరివెచ్చు

టంగనలెంతెంతసొమ్ములార్జిించిరొక్కో.

47

ఉ. మీదయచేతవీణియనుమీటును నేర్పునగాత్రమింపుగా

సాదనఁజేసిపాడుమఱిశాస్త్రవిధిన్ భరతంబుఁజూపునొం

చేదికొఱంతలేదభినయించుఁదెనుంగున నెన్నియెన్నియో

రాదొకసంస్కృతాభినయరక్తిమమీకృపఁబూర్తిగావలెన్.

నీ. తనకుఁదహస్సీలుదారుగాకొకనాఁడు

పట్టుచీరలనంపఁగొట్టివేసె.

మొన్న డ్రస్సరుగారుగళ్ళెరువిరులనఁ

గానులనంపినఁదొస్సివైచె

నేలక్రిందటజవాబునీసుగారునుజరీ

బట్టలంపించినముట్టడయ్యె

నేడునునొకయింజనేరుజంపించిన
 బ్యాంకునోటులుచేతఁబట్టదయ్యె
 గీ. నింతమఘరాపురంబులోనెంచిచూడఁ
 దానొకతేయేమొలేకొకో సానులింక
 నీబిగియొకింతదప్పఁ దన్నెవఁడుచూచు
 నిపుడునాకొకపైసైననిచ్చునెవడు.

49

క. నీటునుగోటునుగలదని
 వాటముగానున్నదనుచువలఁతురుమఱియీ
 బోటులువెలబోటులుపది
 కోటులునాన్దింపకుండ్లాకోపెరవారల్.

50

క. కనకా! వీణారావము
 వినిపించుముమేడపైకివీరికేవేగం
 గొనిపోయియనఁగనట్లనె
 యొనరింపందొడఁగెనదియునుత్సాహమునన్.

51

ఉ. పందిరిమంచపుంబరుపు పైని తలాడలుదాపులొప్పుఁగాఁ
 బొందుగనున్నవీణెనలబోగముచానలమిన్నమెల్లనం
 గ్రిందికివేల్చియదోమతెరఁగేలనొకింతదొలంగఁద్రోచితె
 ఛ్చెందనుగాంపబ్రాహ్మణుఁడుచిత్తమునందడబాటునొందఁగన్.

గీ. ఒకతినాసిపయింగూరుచుండి వీణ
 గవిసెనలనొత్తిగించి చొక్కంపుబిరడ
 లొప్పుగాఁద్రిప్పి గుబ్బలనొనరఁజేర్చి
 శ్రుతులుసరిచేసిపాడంగఁ జొచ్చెనపుడు.

53

ఉ. తానగతు ల్భరస్పరిముదాక్కొనరాగము సంకరస్థితిం
 బూసక రంజలంగ స్వరముల్గ్రమవై ఖరిచుండఁ బల్లవు

లేలయలొల్కఁగల్పనలఁ దేజరిలంగ విపంచిమీఁదైన
చ్చాన నవస్థితఁడసముజ్జ్వలు జ్వలుచు జ్వలుజ్వలునఁ.

54

ఉ. పాణితలంబుచేతముడువంగను పేక్షజనింపలేస్సగా
వీణియమీటు సందడినివీడుచువీవున వ్రేలుచున్నయ
వ్వేణికివాతపోతములువీచుటనించుకదఁగో కుంతల
శ్రేణికిఁ గల్గుబొంబగుఁజెప్పును శేషఁడుమాటుపుట్టునఁ
చు. తళతళలాడుచుంజెపులఁదార్కొనుపంజులకమ్మరత్నకం
దళరుచి వీణమీటుచలనంబుచ మోమునఁజెంగలించుచు

స్తలఁగొనుచుంబరస్పరమమంకగతింకరిత్రోపులాడుచుం
జెలఁగఁగజెల్పుమీరుచెలిచెంగటనిల్చుట మెంతభాగ్యమో

శా. ఆలావణ్యవతీలలామ మృదువీణాలాపముఁ నైజ కం
తాలాపంబున మేళగించిపలుకఁన్యకంబుగా కేకమై
యాలింపంబడఁ జెత్త ముల్గుఁగఁచుకఁహఁయింబరాచుత్తము
ల్లావేకున్న నెరుంగనొఁగిద సతీలావణ్యలీలాగతుల్.

57

మ. పోలుపుంగుబ్బలుగుబ్బ కాయఁగొగిరాపుంజేయఁగామాటికిం
దొలఁగందన్నుచొకింత రక్తి మముపైఁతొఁచంగవేమారు ను
బొలయన్నిక్కుచుమిట్టిమిట్టిపడుచున్మమ్మంచుఁబై చీరయు
న్వెలలఁ సందడిఁజేయసవ్వెలవెలందింజూడనెట్లుండునో.

క. బొగనుసానిమొగంబున
రాగమ్ముదయింపబిగ్గరంబొడఁగఁబై
పెగళముననుబ్బుచునా
డిగణమొప్పారువింతఁగీవి నలరుచున్.

58

గీ. పార్వతీనాథ! విను నారభామమేను
సాఁగఁగా వీణ వాయింపు సొరుదోఁచె

బౌలభూమిధూహంబుపై బ్రాకసాగు
పుచ్చదీవియచాడ్చున నివ్వటిల్లి.

60

చ బొమవిరుపొప్పనాట విరిబోణికనుంగన క్రిందుమీయగా
దుముకుమ వీణమీటుతటి దోచె నదీయకరంబువేష్కచే
గమలముగాగ నెంచికొని క్రందుగ వెన్నఱు మత్తచంచరీ
కములనగా గనుంగొనెడు కన్నులకుంబెనుపండువిచ్చుచు.

క. శిశువుల్లానరసంబుం

బతువులు నెఱుంగునటలోక పరిపాటిగ నా
శశిముఖియే పాడంగ వి

వశతం పడకుండ నతడు నజ్రమొ శిలయో.

62

చ. అంత నప్పంశితమయ్యండు దాని గానంబునకును విలాసంబు
లకును నమ్ముడునోయిన మనంబు మబలం గొనితెచ్చుకొని
యిట్లని వితర్కించె

63

నీ. బింబఫలంబేమొ బింబఫలముగాదు

పువ్వురుబోడి కెమ్మోవిగాని

కుంభి కుంభములేమొ కుంభి కుంభములుగా

నమలాంగి లనదురోజములుగాని

చందరీకంబేమొ చందరీకముగాదు

నారీమ నీ వీక్షణంబు గాని

నిండుచంద్రుంబేమొ నిండుచంద్రుడు గాడు

రాహుంధిరోమో మోముగాని

గీ. యనుచునెల్లదో యుచుండుచడంబికమున

వ్యాహ్మతిసేకంబుమధ్యసింహంబుఘూణ

చంపకంబునుగ చభరస్సైంహికేయుఁ
డలరియుండుటఁ పరికించియాద్విజుండు.

64

సీ. ఇచ్చబుట్టినచుప్పుజ్జ్వలసంగీతముఁ
బాకించి నేవినవచ్చుచుగద
చిగురుటాకు బాబోలుచేతులవిడియంబుఁ
దెచ్చియిచ్చిననండవచ్చుచుగద
పాతముల్ సెప్పెడుపట్టనడగ్గరి
మచ్చికఁగూర్చుండవచ్చుచుగద
చురయికగానున్న నప్పుడప్పుడుదీని
పరపుపైఁబన్నుండవచ్చుచుగద

గీ. తక్కువనులకు శోభియీతరుణి కేచు
గురువునై యుంటకంటెచుగోర్కెమేరి
దీనికినిజంబుగానాగుఁడైనమేలు
కోరిగ్గొనను నిమినిగురుఁడచెందు.

65

క. ఎవ్వార లేనియన్నను
ఐవ్వకునొక్షిగట్టియుంటిఁఁపిలెనాకు
సప్సులురన్నమువాఁడే
యివ్వనితకు గురువునన్న నెంతయశంబూ.

66

క. పాపా! యిటుగమ్మని నీ
పాపకుఁగలబుద్ధిఁగల పాటివి విద్యుత్
జేపాడిగఁజెప్పెదను ర
సాపాదికల్లోకములనునవలీలనుమీ.

67

గీ. అనిసనీతడుజీతమి మృనిభటుండు
పొనెదెన చూచె హైసకబాజయనుచుఁ

దలచుకొనియద్యమి కేని చానురాలు

గాగదలపోసివిద్యనుగఱపనయి.

68.

ఆ. అనిన వెట్టికుక్కకుచుమావినొకకిర

కరణి నెల్లపనులు గట్టిపెట్టి

యున్న తెలివిబోపగొన్నిళ్లకంబులు

సెప్పదొడగె దినము దప్పకుండ.

69

ఉ. ఆతడెచెప్పల్లోకములచచ్చటసచ్చటనుచ్చరించుచో

నాతరుణీలలామపరువంశయుఁబోవదొడంగుచుండగా

నాతనివిద్యపెంపుఁదెలియంబడి వీడెడకాడుగా విట

వ్రాతమునైనదెచ్చువిడువం ద్వరయేమియటంచునెమ్మదిన్.

చ. పరిచయమెక్కువొకొలఁదివాననఘామణీనాడునాటభూ.

సురుని నలక్ష్యపెట్టియొకచోప్పనమాటలవెళ్ళబుచ్చుచున్

శిరసుననొప్పియంచు మదిచీడఁగొందెనటంచు బద్ధకం

బొరసెనటంచు నేడుచదువొల్లనటంచునుబుచ్చెఁగాలమున్.

గీ. అలవడునవ్వు పరిచయంబధికమైన

నెంతవారికైనైనను నెచటనైన

నందుమగువలుపై వెలసుందరులటు

పై మిగులఛాందసుని బుంగబరపుటరుదె.

72

శా. వేళాకోళములోన దింపితనిన్వేళ్యామణుల్లోకముల్

మూలంబట్టెను శాస్త్రిగారటాపయిన్ లోకాభిరామాయణం

బొంబించిరి చిట్టిపాపయును పూయమ్మాయి కవ్వీటిలో

నాలోచించుడి యర్హుడెవ్వడగు మీరాల్ గదా దీనికిన్.

గీ. అనియడుగ నాతడదియును దనకుగొప్ప

గౌరవంబునితలఁచుచు పారిగూటి

విలుకయెయాడెనేమనిచెప్పవచ్చు

వేద్యసామాన్యమునుటెల్లవెట్టితనము.

74

ఉ. వారలుశాస్త్రిగారిపనిబట్టకయుందురెబీదబావడం
చారసియీవెడంగుమనకర్థమొనంగెడునంతవాడె యం
చూరకయుండిరాతడునునొంటరిగాగనకాంగిపాఠమున్
నేరుచువేళజేపడునునేటనొరెపాయటలను నూరుచున్.

75

చ. తనమదిబైటబెట్టునెడదప్పదువీడవివేకియందురో
యనుకొనికాలముంగడపునంతటపాపయు డగ్గరిల్లి నే
మనవియొనర్తునయ్యవెడమాటయొకించుకచి తగింపుడి
మనమునఁగోపముంచకఁడుమాకువివేకముదుర్లభంబుగా.

వ. అది యెద్దియవిన మన కనకాంగికిం గన్నెటికంబాదిగా
బురుషాని యొడలంటుట యాకసంపువిరిదుటముట యయ్యె
నిట్లురకుంట నా కుచిఁబుగాదు. మీరుం దండ్రిబోలు
వారు గావున నిబ్బాఁకుం దగిన యొక్క ధనవంతుఁడును
రూపవంతుఁడునగు తెరుణు నొనఁగూర్పుడన దీనికింతదూరం
బు దరునువలెనె యిక్కార్యంబు నాయదియకాదె చెప్పెద
నాకర్ణింపుము.

77

చ. కలఁడు వివేకరావొకఁడు గట్టి పరీక్షలనిచ్చి తేరి మీ
క్కిలియును గొప్పతాపచలఁ గీర్తివహించినవాఁడురూపముం
గలిగినవాఁడు నేర్పరియుఁ గాని యతండుటకట్టుగట్టి వే
శ్యులసరయంగఁ గూడదను సంఘములోవల నున్నవాఁడవన్.
శా. ఒసఁగొయెంతటివెట్టిబ్రాహ్మణుఁడవయ్యోవీరువేసాలకె
సాహంకారముగాఁ బవర్ మిగుల బాసకవట్టి దీసాలతో

నీహల్ వృట్ట మునుంగువెట్టుకొని మాయొంట్లై సోదించి సం
 దేహంబంచునొక్క చెడ్డగుడిసె నిశ్శయలై తూటరే. 79
 మ. అలయానాయఁడుగారు మొన్నటిదినంబొక్కబుప్పిమిటింగులొ
 వెలయాండంగనరాదటంచునిగులన్ వేమాటువాదించియా
 పలుకుల్ వెంటనె బుట్టదాఖలుగ నాపైరాత్రి మాయొంటికిం
 గులుకన్ వచ్చిరిమాటుత్రోవలనెలుంగునూర్చిమాటాడుచున్.
 వ. అట్లువచ్చినంజూచి నే నిట్లంటి. 81

క. ఆటచెలిఁ జూడ వలదని
 మీటింగునఁ జాటితిరట మీరగుదురొ మీ
 జూటి యొకరొ యిది వేశ్యా
 వాటముగాదొ యిది వారవనితయుఁ గాదో. 82

క. నా నతఁడ్లిను నించుక
 నానం దలనంచి యట్లు నలుగురితోడం
 బూని పలుకంగవలెఁ గా
 కానుడువే నిశ్చయంబె యనె విను మఱియున్. 83

ఉ. మేమొక పెండ్లిలోఁగిటను మేళము నేయుచునుండఁజక్కఁగా
 దామును వచ్చి చూడకటఁ దారుచు నీతెగవారు కొండవైతా
 గీముల సంమలండుఁ గిటికీలకడం గడులందుఁ బంచలన్
 లేమల చెంగట న్నిలచి నిన్నఁగనుంగొన సాగిరేమనన్. 84

ఉ. వీరలలో నొకయ్య పదవిం గనకాంగినిఁ జూచి వేడుకల్
 దేరఁగ మాటలాడుచును దిగున నొక్కఁడువచ్చి నీకు నీ
 తీరగనయ్య క్రేయ సుదతిమనోతో సరసోక్తులన్న సం
 సారిణి యంచుఁ బల్కితి నిజంబునుచున్ వెడగు తేరందిడెన్. 85

ఉ. కావున నాయెఱుంగనిని గావుగదా యివి యిట్టి నిష్ఠనీ
భావము లిట్టిబూటకపు పల్కులు పండుడు నిర్వహించుఁగా
కే విధిచె సఁ బూరుషుల కింతులు దారసమైన నూరకే
పోవఁగనిత్తురక పల్కు పొల్లగుఁజుమ్ము మహీసురోత్తమా.

మ. అన నాశాస్త్రి నచించె సాగవిఁకనీయాటల్ వివేకాఖ్యుచెం
తను నేనాతని బెక్కుసాచుఁగాక బోల్తాబెట్ట నూహించి యా
పని సాగింపఁగఁ జాలనై తినిగదా! పైపెచ్చు మీయిండ్లకు
న్నను బోనన్దని మాటిమాటికిని మాన్ప న్యత్నముండేసెఁగా

గీ. నీదు యుక్తులు గొప్పలై నెగడుచుండు
నీతలను మించు నాశని నీతిపల్కు
లింత యేటికి మగవార లంతకటనె
వేఱొకని నుగ్గడించెన విరుము వాని.

88

ఆ. నేరు కృష్ణమూర్తి పెనెనెట్టి తనయుండు
రెండు నూఁడు లక్ష లుండు ధనము
వాని తండ్రి నాల్గువారమ్ములకు ముండు
సమసె నందు వింటి సత్యమగును.

89

వ. ఆనినం బాప యిట్లనియె.

90

శా. అన్నా యెంతోమాట యంటిదిగదయ్యా నాదె నుమ్మిట్టిత
ష్టిన్నాళ్ళుం గనుచుంటి రొక్క మగవాఁ డీయింటికి న్వచ్చునే
యెన్నం జాకలి మంగలిం దురక నూడేకుం గడం గూర్చుఁగా
నున్నారో కుంగోత్రోనలని మీ నూహింతురే వేళ్ళలక.

91

క. ఏలూరు పురనివాసా

బాలేందు కృతావశం పాతదోషా

పాలిత మార్కండేయా

యాత్రీలు బాప వల్క నవ్విప్రుండుకొ.

92

గీ. తప్పు వల్కితి ననుచును దలచి నాల్కె

గొటికికొని పాప దీనికి గోపమేల

యెంచికొని చూడకుందురె మంచిచెడ్డ

లింత మాత్రమునకెకదా యింతదవ్వు.

93

క. నీకూతురె నాకూతురు

గాకుండునె యదియు నొక్క ఘనుడగు వానిం

జేకొన్న ముడముగాదే

నీకొకతెక దాని బరువు నేనెఱుంగనొకొ.

94

వ. అనుటయుం బాప యిట్లనియె.

ఉ. మొన్నఁ బ్రభాతవేళ యొకముచ్చటకై సెలవిచ్చి యుంటిరే
యి న్నగరంబునందుఁగల రెన్నికఁ బొందుచు రామదాసుగా
రన్నర ముఖ్య నందనుఁడు యావన శాలి విలాసియందు నా
చిన్ని కుమారు వర్తనముఁజెప్పుఁడుతెల్లముగాఁగ నావుఁడున్

శా. ఔ నా నాకుఁ బ్రరాకువచ్చెఁగద నీకాంతమ చిత్తంబునం
దేనాఁడో వినియుంజిసన్ మరపురాఁడే భామినుల్ ధీమతుల్
వానిం జెప్పెదఁ జక్కగా వినుము నాభావంబునం దెంచఁగా
నీ నాదీముని కాతఁడే తగుఁగదా యెన్నెన్ని యంశంబులన్ 97

ఉ. నీవు నెఱింగి యుంచుకొనిండు బజారున దూర్పురొడ్డుపై
దేవుని యాలయంబుకడ దెల్లగ నుండెడు పెద్దమేడపై

సావధి రామపీఠమును జక్కని భక్తిని రామదాసు పూ
జావిధు లుత్సవంబులును సల్పుచునుండును నిచ్చచ్చలున్ 98
చ. అతని సుతుండురూపున సుమాస్త్రుఁడుజన్మతనంబువాఁడుని
త్రత కనుకూలుఁడుంజొరవఁదైర్యము స్వేచ్ఛయుఁగల్గువాడు త
త్సతి యొకపాటిగాని పలుచక్కని కోమలిగాదు దానిపై
హితమతి నున్నవాఁడునలె నిప్పటికిం గనవచ్చెడుంజుమీ. 99

క. ఏటేటం బదివేలుగఁ
గాటకమున వచ్చెడు న్మోఖాసలవలసన్
నాటకములు సంగీతపు
పాటలు మేళములు నతని ప్రాణముసుమ్మీ. 100

గీ. ఇచ్చె నింగ్లిషులోనఁ బరీక్షయొకటి
రెండొ యాతనికుద్యోగ మొండదేల
నట్టి కేశవరా వింతి కర్ణుఁడనుచుఁ
దోచుచుండెను నీకెటు దోచునొక్కొ. 101

క. అయ్యా ! శాస్త్రులుగారూ !
చయ్యన మీరచటకేగి సానిపయిని నా
యయ్యకు మీపలుకులచే
నెయ్యముఁ బుట్టింపనలయు నేర్పున ననిన్. 102

మ. అతిమిత్రత్వము నాకులేదతనితో నైన న్మదీయోరు వా
కృతురత్వంబున వానిలోఁబరచెదన్ శాస్త్రంబులం జూచు పం
డితుఁడ న్నాకిది యెంతకార్య మిదెవానిం గోతిలోఁద్రోతుఁ ద
త్పిత మిత్రుం డతఁడిచ్చెఁ బండుగకు నీతీగంచుపుట్టంబులన్.

మ. ఇల నారాయణశాస్త్రిగారనుచు నన్నీ పేరటం బిల్వంగా
వలదీ కార్యముఁజేయలేనియెడ కేలంతంబుఁగావించుఁ దొ
య్యలికిం గేశవరావుఁ గూర్తు నన రూపాజీవ మీకారయం
గొలఁది స్మృతిన కార్యముండదని నాకున్నిశ్చయంబేనుఁడి. 104

గీ. అయ్య మీవలెఁ గనకాంగి యధికభోగ
లంపటయెకాదు మాకుఁ దలంపనిదియె
వృత్తిగద యందుఁజిక్కఁగా వెదకి పేరు
గల్గువానినిఁ గూడుట ఘనతమాకు.

105

క. వారి స్వీరి న్వలె నె
వ్వా రగపడిరేని వాఁపలచుట మాకుం
గౌరవమె మారెరంబునఁ
బేకొండని వారి, బొందు నెలదులుగలరే ?

106

మ. అటు ల్కన్విని బ్రాహ్మణుండనియెఁ బాపా! సంజకెంజాయని
న్నటులర్యె న్మనమింతప్రొద్దును బ్రసంగాన క్తి చేనుంట నిం
తటిలో సూర్యుఁడు బర్వువెట్టినక్రయం దాన స్తశైలంబు చెం
గటికేగెంగద కాలమల్పమనుచుం గాన్పించుఁగార్వాప్తిచే.

ఉ. సారసముల్ ముడుంగుతెఱి జిక్కఁగ మేరు లలంకరించి సిం
గారము మీఱు పువ్వులు నిగారపు కొప్పులఁ దావునఁగా
నారనధూమణుల్ దమ దువారముచెంగటఁ గూరుచుండ్లి ర
ప్పొరవిటుల్ దమిన్వెడఁగు పాటలుబాడుచు నచ్చిచగాడఁగె.

సీ. ప్రొద్దువోయిన దంచుఁ బొలతుకయొక్కటె
చిడుముడిపాటలో జీరఁగట్టె

గుదరదీవేళ నీకొప్పు నాకనుచుచు.
 డడడడ నొకరీతి ముడిచెనొకతె
 విటులు వత్తురటంచు వీధిగుమ్మముచెంతఁ
 దొండరగాఁ దలదువ్వె నొకతె
 తొలినాఁటి దుప్పటి దొలఁగించి చటచటఁ
 బరపునఁ దెలివర్చు బరచెనొకతె

గీ. చదివె విటుచేటి దీపంబునరస నొకతె
 యెలికై బేరమాఁడుచుచుండె నొకతె
 విటుని విరసాక్తి నొక్కతె వెడలఁద్రొల
 నొకతె బాజుఁగును గనుసైఁగ నొప్పుకొనియె.

109

క. ఇందలి దీపాంకురములుఁ
 జొందునకై వచ్చునట్టి బాజుఁగులఁ జూడం
 గ్రందుకొను పణ్యవనితల
 సుందర నేత్రములు నొక్క సొబగున నొప్పెన్.

110

ఆ. పవలు దెఱచినట్టి భవపదార్థములమ్ము
 నంగడులను మూసి రత్తరుపులు
 విరులు విషియములును సరస వస్తువు లమ్ము
 నంగడులను దెరచి రతిన వీట.

111

నీ. పగల్గెల్ల నొకరీతిఁ బట్టిన మగువల
 మగల మనంబులు దెగువఁజేసె
 వారకాంతలఁ జూడవలదను వారికి
 దిక్కిగంతలును హైరోడ్డులయ్యె
 ధనవర్షముల విట ఘనములు వర్షింప
 వెలపొలంతుల యిండ్లు తొలుకరించె

బలుజాడలఁ జరించు. తులువల కెల్లను
 పాడు కొంపయె దివ్య భవనమయ్యె
 గీ. అవని మీఁదను దీపంబు లలమినట్లు
 ఘన పథంబునఁ దారకల్ గ్రమ్ముకొనియె
 మడుగులఁ బయోరుహంబులు ముడిఁగినట్లు
 మానవులకును గన్నులు మాటుపడియె. 112

క. మరుఁడును నాతనితోఁ ద
 త్పరివారముఁ దక్కియూనిబద్ధాత్ములుఁ ద
 త్పరితాపితులును దక్కం
 బరులం గ్రమ్ముకొనె నిద్ర పటుతర తమమున్. 113

ఉ. రాతిరి చాలయయ్యె ద్విజరాజదయించెడు వేళయయ్యెడుం
 జేతన సంఘమారవముఁ జేయుటమానెను పోయివచ్చెడన్
 నాతిరొ ! యంచుఁ జెప్పి తన నట్టునకుం జనె వృద్ధవేశ్యయుం
 గూఁతురితోడభోజనముఁ గూర్మి నొనర్చిపరుండెనయ్యెడన్.

క. ముని మాన్దసైకశరణా
 వనరుహ శరణురి గర్వ వై భవహర్షణా
 ధననాథ సఖ్యకరణా
 ఘనకరుణా భరణ చంద్రఖండా భరణా. 114

మాలినీవృత్తము.

హిమవదచలపుత్రీ ప్రేక్షణాంచ ద్విలాస
 క్రమషరవశలోల ద్గాఢచేతోమిళిందా
 యమర మకుటరత్న ప్రాప్త పాదారవిందా
 స్తిమిత సుగుణబృందా తీక్షణాణ్ముకుందా. 115

గద్యం.

ఇది శ్రీమన్మంత్రిప్రగడ వంశవయల్లపారావాత రాకాసుధాకర
రాజుబిరుదాంకిత భుజంగరాయామాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర
వవిత్ర దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయవరపు త్తొ శ్రీమా
ర్కండేయ వరప్రసాదజనిత కవితాధారేయ బుధ
జనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ ప్రసీతం
బైన వారకాంతయను చాటుప్రబంధంబు
నందుఁ బ్రథమవిలాసము.
శ్రి. శ్రి. శ్రి.

శ్రీరస్తు.
శ్రీ మార్కండేయస్వామి వేదముః,
వారకాంత.

ద్వితీయ విలాసము.

- క. శ్రీమార్కం, డేయేశ్వర
సామజముఖ ముమ్మఖ ప్రసాధిత సక్తా
హేమవతీ రమణీ ప్రియ
శోమసిత విభాసమాన సందరగాత్రా. 1
- క. అవధారు దేవ పైకథ
నవిరళగతి లోకమెల్ల నలమిన తారా
ధవ ధవళిమ వెలవెలయై
పడతా లోకమున కనుచు బలుచం బడియెన్. 2
- చ. ఒకనిక్కిబై నొకండధికుడుంకిన నారసి చూడ వానిపై
నొకడొడవుండమంబలమియుండగవెన్నెలదాని ద్రొక్కుచుం
జకచకగా వెలింగె గద చయ్యన దానిని చూపు మాపుచుం
బ్రకటగతిర జరించుటకు భానునివెల్లుడయించె దూర్వుచన్.
- చ. ఇకనొకసారి ముద్దిడు మఱింకొకమాటు కవుంగలించు నిం
కొకపరి మోవియిమ్మ మఱియొక్కపరిం గవగూడుమంచునా
యకులు బలాత్కరింప సతులల్లదెపో తెలవాటె నింక రా
దొకొ నిశయంచునంచులకునొప్పదొడంగి కొకింతనవ్వుచున్.

ఉ. ఆశగతిం జరించు నొక్కడల్లనఁ దారుచుఁ బోవు వేళొం
డాశలు నాల్గుఁజూచు నొక్కడచ్చట డాగు నొకండు భీతిచే
లేశము సందియంబునఁగ లేక యథేచ్ఛను బోయె నొక్కడ
వ్వేశము వీడిపోవు విట పేరులునొడ సట్టివేకువన్. 5

క. అలరువిలుకాని పోరుల

యలయిక నిదురించు చెలుల సత్తి సత్తి

కలయండలెక్కె నిద్రకుఁ

గొలనిల లేవేయటంచు గొణిగిని యుక్కున్. 6

శా. ఆనారాయణశాస్త్రివేగ సమమువ్యాపారముల్ దీర్చి లో
లో నిట్లంచుఁ దలంచు వారవనితల్ దోరంపు నెయ్యంబునన్
నేనే దొడ్డని చెప్పినందుకిక నీనిం జేయలేకుంజినన్

నా నైపుణ్యము కాల్పనే జననమున్ వృద్ధింబు గాకుండున్.

ఉ. ఆ కినకాంగిజూచుటకునై పడియుందు రసకు లట్టివో
నాకవలీలగా దొరకె నాఁడు సధిం బలుమందియుండఁగా
సాకిడఁ జూన వందనము నాకిది చాలదె డీని చేతనే
నాకొనఁగూడఁ బేరిచట నన్నొక్కడేనియు మున్నెఱుంగున్.

గీ. అరయ మేను పరోపకారార్థముగద
వీరి కుపకారమొనరించు దాదిదొరకె
నేడనుచు బీతమును గాంచు నెవమువెట్టి
యతఁడు కేశవరావు గేహమున కరిగి.

9

సీ. ఒకయొర నవగంధ వికసిత సంతాన
సంతాన ముఖపుష్ప సమదయంబు
నొకవంక సత్పాత్ర యోజిత శ్రీఘ
శ్రీఘలపత్ర విచిత్రరచన

యొకచెంత దేవార్చ నోద్యుక్త సద్భక్త
సద్భక్త ముఖ్య ప్రసాదగరిమ
యొకచోట గీతికా ప్రకటన యుక్తాల
యుక్తాలసేతర భక్తజనులు

గీ. సుప్రసిద్ధ తరాష్ట్రవదీ ప్రవీణ
ధీప్రవీణులు నొకయెడఁ దేజరిల్లు
రామదాసాఖ్యు డర్చించు రామవీర
సన్నిధికి నల్ల నల్లన జరిగి యతఁడు.

10

శా. మీ పీఠం బరయంగ, వేడుకమదిం బ్రేరేదఁగా నేటికిఁ
నాపుణ్యంబు శలించెనంచు ననువొందంబల్కుచుఁ రామదా
సోపానీత సుమంబులందుకొని యందున్నట్టి తత్సానునిం
దాపై కూర్చునియుండె జన్మమునకుం దాపైన మందుండనన్

గీ. అహహ ! కేశవరావుగా రాఘ్నేయు
దర్శనంబునొసంగరు తమరు గ్రామ
మందు లేకొక యీమధ్యమందు మీకు
సేమమే మిమ్ముఁగాంచితి జ్ఞానులరె.

12

ఉ. సేమము మాకు నీదు దయచే ద్విజశేఖర నాల్గురోజులే
గ్రామమునందులేను మిమ్ముఁగాంతును నేనపుడప్పుడిక్కడే
తాము వసించియుందుకొక తద్దయునచ్చుచుబోవుచుందునిం.
వేమిటికిట్లు వత్తురది యేమన నక్కనకాంగి విద్యకై.

13

ఉ. అంతప్రయాసమేల తమకయ్యయొ నేనొకనాఁడురానిచో
నెంతయొ జేతురిప్పునికె యెనిటవచ్చుట మూఁడుపాళ్ళుగాఁ
లంతులుగారు మోన్న మిమ్ముఁబ్రస్తుతిఁజేసిరి నాకువారికిఁ
సంతతమైతి వారికి మనంబులకుం గనకాంగియున్నచో.

14

శా. అయ్య యొక్కరహస్య మానుదలిపై నాతండుకన్నేసె నే
యయ్యో శ్రీహరి తప్పమాటగద వేశ్యలొకొనాంక్షిక
వెయ్యారేటికి దానియింటిగడవ న్వీక్షింపఁదొక్కండు నా
కయ్యింటం బలురాకపోకలుగదా యాత్నెల్లకుమున్నుగ

చ. అగుదురుగాక వేశ్యలు కులాంగనలున్సరిగారు వారికిం
జగతివయిం గులాంగనలె సానులుగాఁజరియించుచుంట న
మ్మగువల కూటిలోబ్రడియె మన్నటుగావున నాటపాటలం
బొగడిక జెంది యొక్కగతిఁబొట్టలువోయుచునుండి రియ్యెడక

ఉ. విన్నదిదాచ నేటి కింక వివ్రవరా యదియచ్చటచ్చటం
గన్నెరకంబునాటి సుదగాఁ జరియించునఁట నిజిబొ యి
ట్లన్ననికేమనక శివశివా మగపుర్వును దానికంటిలో
నెన్నఁడూఁ జూడఁబోదచట నేను నెఱుంగని చాటుగల్గు నే.

ఉ. చాటుననైనఁ బల్కవలె సత్యము గేశవరాయ భూమినా
పాటి వరాంగనల్గలరె పంక్షితనుండన యట్టులెన నీ
బొటను గూరుచున్న మనపల్కులు సాగవు తిన్నెపైని బ
ల్వాటముగాఁగ నుండునని వారటకేగిరి చంద్రశేఖరా. 18

ఆ. ఆతఁ డపుడు వల్కె నతనితోఁ గనకాంగి

యేని విద్య లభ్యసించె మఱియు

నెట్టి రూపుఁగలది యెంతటి వయసుది

విస్తరింపుమయ్య పీనులలర.

19

చ. వలఁబడుచుండె నీతఁడని పంచక బొడబుఁడెంచి యాశ్శలో
నలరుదుఁబల్కె నిక్కలికి యందము సర్వము నుగ్గడింపనా
కలవియె యొక్కసారి గననొగద నీకు వయస్య దానితో
గలపనియేమయా మనకుఁ గాలవినోడముగాఁగ జెప్పుడి 20

నీ. ఇంతి మధ్యము సొంపు నీక్షణంబుల పెంపు
 మృగరాజమును రాజ మృగమునెంచు
 గలికి చెక్కుబీరు గఁచనమూహముపోలి
 రాజతాబ్దము నబ్దరాజగెలుచు
 రమణిగుప్పలయెప్పు రదనాంకుకము కేపు
 బంధురాగము రాగబంధువగుచు
 భామవక్త్రము హేల పాచీయుగ్మమఃవీరి
 యబ్జసూనిత సూనితాబ్జనుణఁచు

గీ. నతివ నడకలయొప్పు నూగారుచొప్పు
 గంధనాగంబుఁబట్టు నాగ గంధమమముఁ
 బడతి క్షీణచాలును పలుకుమేలుఁ
 జంద్రహాసంబు బృథుజ్జ్వల చంద్రహాసు. 21

ఉ. ఆవైకల్పియందమున కచ్చేరునొప్పెడు వీణపాటయుం
 బూపును దావి గూడుకొను పోలికఁజెన్నునొసంగు దానిపైఁ
 దీవ నటింపగ్రమ్మునెలఁతేట్లక్రియఁగురులింగ తూలఁగాఁ
 జేవడిగా నటించుసిరిఁజెప్పఁగ దీరునె చూడఁగావలెక. 22

శ. ఉన్నది మీకడఁ జెప్పక
 యున్నా మిత్రుఁడన నేమి యొచ్చిజ నాకుం
 బెన్నిధి సుము సంగీతం

బన్నా సూకులు నను జమపు నప్పటి నుంజినక 23

మ. సుమపూర్ణ జపము ధ్వజంబులును దాసుల్ బామటర్వేదమతి
 త్రముల న్యాగుటయన్నదానమనుచుక నాన్సెన్సమాతండ్రి పీ
 త మటంచుం దగలేయుచుండెను సుమీ వజ్రెల్లనొక్కింతలా
 భము గాన్పించు బ్రెయ్యునీనివలనం బాటయే లాభవకా.

స్థు. రమ్యమయంబుగ వీణబాడుకొనుటో శ్రామాయోగో సానిమే
శములో యిచ్చువి యోజ్ఞమేచుటకుఁ గాలక్షేపములేక వి
త్తము లెల్లం జెడ తాఘృణప్పలునుమేల్డె వరిబులంచెంచి దం
డములుంబూజలుసేయుచుందుర రేరేనా కేల బై జెప్పఁడీ. 25

ఉ. నిత్య మనేకుతా కవు లనేక సదంబులు జాననీలు సా
హిత్యములున్ స్వరాలుజతులిచ్చుచు సక్కామరాలుబాడఁగా
నృత్యము సేయఁగా నరసి నేడు కృతార్థులమైతి మంక్రొగిన్
సత్యముగా వచించెనను సంకునభోయక తీర్థవానోగో. 26

క. మీఁగడవలెఁ బ్రయము వి
ద్యాగౌరవ మొక్కచోట నదిది సుదతికె
రాగము గళమున వెల్పుడు
నీగను గిస్తుచ్చునందుఁ దీసెడు కరణిక. 27

చ. ఇటు కపటద్విజుండు వచియించుచునుండఁగ నంత కేశనా
తటుకున రమ్మటంచుఁ దన తండ్రి యిలుంగిడలేచి యంతఁడుం
బటపటపండ్లు దీబుకొని మాగృహమందదె పుట్టిముగ్ధుని
ప్పటికిఁ జనుం డటంచరిగెఁబ్రహ్మణుఁడుంజనె వేష్యయింటికిన్

క. ముదుసలి వెలయాలిం గని
యిదె మనయత్నంపువ నించుక పుష్పల్
బొడలె ననుచు నాద్యంభము
కొదుకక యప్పుడనివేల్పు గుఱకొనిచెప్పెన్. 28

శా. అంతంతం దె గంజిత్రోవనలమెనహర్మ్యంబులంబోలు చు
దంతివ్రాజము చాచ్చునం గురుమహీధ్రంబుల్ వలెన్ వాహిసీ
కాంతుండోయన సందుఁబెల్లగు తరంగంబుల్వలెన్ బ్రోల్లస
త్కాంతాంబులపోత్కెనంజలి మృగేంద్రంబుబ్వలెన్ మేఘముల్.

మ. పనలుఁరాతిరియొక్కరీతిఁదనరంబల్చిఁకటుర్ గార్కొనఁ
 దివిన్లెల్లఁమొగులావరించి యతి సాంధ్రీభూత వర్షాంబు బిం
 దువ్వుం జల్లుఁగనందుఁదోఁచెనురువిద్యుత్కాంతుఁబభయనఁ
 రవిదీప్తుర్ గినరామి నిల్పి రన నీరంధ్రంబుగాదివ్వెలఁ. 31

క. అభినవగతి నొకచెంతఁ

గుభగుభగర్జిలఁగ వాన గురిసిన మనకుఁ
 విభుఁ జేరవలను పడదని

యభిసారిక నునము వ్రజహతిచేఁ గుందెఁ.

ఆ. పగలునిశయువేలుపడరాక యయ్యెడ

దీర్ఘరాత్రియాచుఁ దేజరిల్లు

భోగలాలసులగు పొలఁతులఁ బురుషులు

మేలి వానకాటు మెచ్చి రపుడు.

33

గీ. మున్ను నిర్మలమౌ నింగి మొయిలుగ్రమ్మి

మలినమైతోఁచె బుడమియు జలము గ్రమ్మి

తళతళమటంసుఁ బెంఘాళి దరిగి యొప్పె

నౌర వర్షాగమక్రియా వ్యత్యయంబు.

34

చ. అట్టి ప్రావృట్కాలంబున నొక్కనాఁడు చిట్టిపాప బాపఁనిం

జూచి యిక్కాంబు తరుణ జన దుస్సహంబు మన కన

కాంగి నుడువ సిగ్గుపడుంగాని మనంబునం దోడిచేడియం

జూచి ముచ్చటల మురుగుచుండు నిక్కార్వంబు మఱచితి

రేయన నాకు మఱపుజనించునే సమయంబు వేడుచుంటి

గాకయని కనకాంగివ ర్తనంబునం గేవరావు మనంబు రం

జంచునాఁడై యొకింత చింతించి ఎయలువెడలి రామదాసు

కడకుంజని యిట్లనియె.

35

ఉ. వ్యాజములేని భక్తిగలవారలు దుర్లభులెంచి చూడఁగా
నీజగమందు నుండ్రు దమ కీడగు భక్తులు వేల లోపలన్
మీ జననంబు సార్థకము మెచ్చుటకుం దగియుండె నారయం
బూజలు నుత్సవంబులును బొల్పుగఁగూనె వీరసన్నిధిన్. 36

క. నావుడు నాతండ్రిని
నో విప్రవరేణ్య తావ కోరు కృపకామా
దేవుని నిత్యోత్సవములు

గావించుచునుంటి నెట్లుగానగునొపయిన్.

37

ఉ. ఇష్టతఁగాన రాదొకని కేనియు మాగృహమందు దీనిపై
గష్టముగాఁగఁ దోచెఁగద కాలుము వృద్ధతవచ్చె నాకుఁగృ
హాప్తమి చేరవచ్చె నెటులానొకా యుత్సవమంచ నెంతు వి
స్పృష్టముగాఁగ దేహమునఁ బాటవమున్నను వీడ నిష్ఠునిన్. 38

ఉ. వెదికుఁజ్జిల్లులల్కు- నిరకవద్దనినన్ నెరవేరు నిట్లు లా
టేదియురాదు మీశపథ మిట్టిది కృష్ణజయంతి నాఁడు పూ
జాదులు స్మృతగీతములు నొఁగదయయ్య తలంపువచ్చెమీ
కాదిన ముత్సవంబునకు నెతగుమేళము సిద్ధమయ్య నే. 39

ఆ. చిట్టిపాపసాని పట్టియకా కన కాంగి

వీణవిద్యయందు గాణ మిగుల

నభినయంబు దానిహక్కు ముల్లియసుండి

శ్లోకములను బట్టు సొగసు గలుక.

40

క. దానిం బిలిపించినచో

జానుగ నయ్యుత్సవంబు జరుగును మీకున్

నేనుమవనేలఁ గాంచిన

చో నచ్చుంగాదె చాని చోద్యంబెల్లన్.

41

ఆ. మీరునాకుఁ బ్రాణమిత్రులు గావున
దానినెఱిగి యుంటిఁగాన నింత
నొక్కిచెప్ప నలసెఁ బెక్కిల నట్లుపెని
జ్జితవృత్తిఁ జేయుడనిన.

42

ఉ. వాడుకగాఁగ నిచ్చటికి వచ్చును పద్మముమేళమైన నో
బాడబవర్య! మాతమొక సారి యదేమది నచ్చెనేనియు
వాడుకఁజేతమంచతఁడు వల్కఁగనల్ప ధనవ్యయంబుచే
గూడికఁజేతు నేడెయని గొబ్బిననేగె బ్రమాదమందుచు

క. ఈరీతి యెల్లఁ బాపకు

ధారాశముగాఁగఁడెల్పె ధరణీ సురుఁడుం

జేరంజనె గృహ్లాశమి

వారాంగన యచటకేగె బయసంబయ్యెన్.

44

వ. అయ్యెడఁ బాప కనకాంగి కిట్లనియె.

45

నీ సన్నదువ్వెనదువ్వి నున్నని కొప్పుపై

నించుకపై మెలుంగుంచవమ్మ

తొలుతసబ్బునఁ బుట్టు పెళపెళవాయ మో

మున నత్తరుమెలుంగు నునుపవమ్మ

పచ్చకప్పురతావి హెచ్చఁగాఁ గిణికతో

నిద్దంపుకాటుక దిద్దవమ్మ

మిసిమితోఁ గుంకుమ మెఱిసన్న శలాకఁ

దిన్నగా నును బొట్టుఁ దీర్చవమ్మ

గీ. అంగములు నై కవిగువునఁ బొంగియుండ

బెడ బెడల్గుగమ్ము చప్పిచావడకుఁ బెని

గలదు లేదను పయ్యెద నిలుపవమ్మ
చీర చెఱఁగును గాంచికఁ చేర్చవమ్మ.

46

సీ. పలురంగు గలతీవ పనిమీఱు నొడికంపు
కుచ్చెళ్ళ పావడఁ గుదియఁ గట్టి
బటువు గుబ్బల సోరుబైటఁ బెట్టెడు సన్న
రంగుబుటేదారు రైకఁ దొడ్డి
కలదు లేదన దనకొనున కెనయకాచు
నీటైన వెలివల్వ పైట వైచి
జవ్వాడు కొదీవ నొవ్వ ముంగా మురుఁ
గంత చూకానొడ్డాణ మమరఁజేసి

గీ. సబ్బుదోమినమోము ఫోరుబ్బు దేరి
మిసమిసలుగ్రమ్మ మైనపు మెఱుంగునెట్టి
మోవికావికే దోడు తాంబూల రసము
చాలదనియెంచి లాక్షారసంబుఁ బూసి.

47

ఉ. కన్నులసోరుహెచ్చు నునుకాటుకఁదీరిచి వాఁడిసూదితో
నెన్నుటటావిశేషకము నిల్చి యకృత్రిమకోభయయ్యు ము
న్నన్నవికాక కొన్నినగ లోపికతో నొరవుం గ్రహించి య
కొన్నియయొప్పె యియ్యవిలుకాని మెఱుంగు కటారిపోలికన్.
చ. బొమగవయందుఁ గాటుకనుబూయుట నల్పసరంగఁజేసి రం
గమరంగ బల్బుచౌ నరలయందొనరంగను రెండు మూఁడు సౌ
రములిడి కొప్పువెట్టి వెడరంగును నక్కియునొప్పు ప్రాత చీ
ర ముఁడుదలొప్పుదేహమునుగ్రమ్మగబాపఁయుదానువెల్వడన్
చ. నడుము జవాడుచుండ లునామఁకి యవ్వుడు భూతలంబునం
దడు గిడుచుండ నయ్యదటు నంటిపయోధరయుగ్మమొప్పుగా

బడిబడినుచ్చి తూలిపడె బాటనెదుర్పడు పిన్న ప్రాయపుం
గడునరులెల్ల గ్రక్కన నెగాదిగఁచూచుచుడిల్లపోవఁగన్ 50

సీ. నిగనిగలాడు పెన్నెరిగుంపు కీలడ
మల్లెపూసరులతో వొల్లెముమర
జలుగు బుటేదారు చీరచెం గొకప్రక్క
లేఁగాడ్పుచేనొక్క లీలఁజూపఁ
బయ్యెద నమరెడు బంగారుకంటియం
దరుచు గుబ్బలు తూలఁ దన్నుచుండఁ
బాపట దరి నిరుప్రక్కల్ వంపులై
ముంగురుల్ నొసఁటికి ముద్దులీన

గీ. మాటల విలాసములును మేల్ పాటరసము
నాటలబెడంగు మనమున నాటఁజేసి
వాని శరీరఁ గఱఁగింతువో నతాంగి
యనుచు నచ్చెలిఁదెచ్చెను జనని యటకు. 51

వ. మఱియుం గొందఱు వారముఖ్యులును జట్టిపాపయు, మార్దం
గిక వాంకిక వై తాళికాదులుంగూడనన్నాగవాసంబు రామ
పీఠసన్నిధికిం జనియెనంతట. 52

సీ. తన మేని నెత్తావి తరుణః శ్మశ్మ-టపుష్ప
అలదళిబృందంబుఁ బిలచుచుండఁ
దన చూపు లెనురై న మనుజునిపైఁ జిల్లు
మొల్లంపు విరిసరుల్ చల్లుచుండఁ
దన తనుచ్ఛాయలు తఱుచుగాఁ దొలుకాఱు
మిల్లెంచు దెస లావరించుచుండఁ

జనదు లావణ్యంబు గనుఁగొను జనముల

వీక్షణ బృందంబు వెంటఁ దగులఁ

గీ. గుసుమ శరవీరుఁ డేపున ఖరళికా వి

హారములు సల్పుచును నేర్పులమరఁ ద్రిష్ణు

నసిలత యనంగ మీఱు నక్కుసుమ మృద్వి

రమణి నయ్యెడఁ గేశవరావు గాంచె.

53

క. కనకాంగి మేళమచుచుం

గనుఁగొన వేడ్కలు జనింపఁగా నప్పరి యశా

వనయుతులుఁ బిలువకున్నం

జనుదెంచిరి దీముకడకు జంతువులువలెన్.

54

సీ. పండు వెన్నెలరీతి నిండువారెడు జరీ

ఖిడువాసవరించుచుండునొక్కఁడు

ఉంగరంబులతీరునంగిరజాల ను

ప్రాంగుచుదిద్దఁగడంగునొక్కఁడు

వాచిజేబునలాగియీచెలినావంకఁ

జూచునోయనితైముఁజూచునొక్కఁడు

అంచులుచేపట్టికంచుకంబునుగట్టు

పంచెపై దిగనవరించునొక్కఁడు

గీ. వెడఁగుచుడుపునొక్కఁడునడఁపఁదొడఁగె

నచటితరుణులువలుపోకలందిరిట్లు

వారినన నేల యశావనవై భవంబు

మించియెంతటివానినాడించదొక్కొ.

55

క. పుల్లబ్జనేత్ర పదమున

ఘల్లని యాకస్మికముగ్గ గజ్జలు మ్రోయన్

జల్లుమని యువజనంబుల

యుల్లంబులు చెదరి ప్రకృతి నొండకయుండెన్.

56

క. ఈమెయి దొలి యడుగుననే

యా మనుజుల మనములెల్ల నటుచెదరె గదా

యేమేమి యభినయించెనొ

యేమేమియు బాడెనో యదెట్లగు దెలియన్.

57

గీ. మద్దెలకు మ్రొక్కి గాజులు సద్దుసేయ

సభకు మ్రొక్కంగ గొందలు సాహసించి

కొనిరి యింత భాగ్యంబు గలదె మనకు

నెందుకని యూరకుండ్లిరి కొందరచట.

58

మ. శ్రుతుతం జక్కగ మేళగించి గళముల్చొక్కంబుఁగాగూర్చియ

య్యలివ ల్బాడుచునుండ వేటుపడి యయ్యబాత్ కంఠస్వనం

బలిరమ్యంబుగఁ గిన్నెరం గలియుచు న్నాయంఘటించె బయో

గతమై మీఁగడఁగూడినిల్చిన సితాఖండంబు చందంబునన్.

క. గరిషీ మారుడు ద్రిప్పెడు

చురియయొ యతఁడాడుచుండు చొక్కపు చెండ్లో

తిరిగెడు తత్తురగమొ యన

భరత మతాను గతినాట్య పటిమంజూపెన్.

60

చ. అభిరుచినన్ను బిల్చె ననునాదర మొప్పఁగ సైగఁజేసె నా

కభిముఖయౌచు నన్వే నను నందముమీఱఁగజూచెనంచునా

సభఁగల వారలెల్ల బలుచందములం దలపోయి చుండఁగా

నభినయ రీతిఁ జూపె నహహ యది చూడని జన్మమేటికిన్.

ఉ. అ క్కనకాంగి తాళగతి నందము మీఱఁగ గొండ్లి సల్పియొ

క్కొక్కతఱిం దుదన్నిలచి యొక్కొకపాదమువెన్నవ్రేయుచు

జక్కని చెమ్మట ల్వెడలఁ జమ్ముచు నత్తెడలింది ప్రేమలన్
ముక్కర యెత్తుచుం దుడచె మోపులుపయ్యెన చీరచెంగునన్.
ఉ. తావులగ్రమ్ము నూరుపుల తాకునఁ జన్గవయుబ్బుచుండఁ గ
స్సోవలువాడు సూపనొక కే లమగ్నము నం దమర్చి మై
దీవియఁగొంతకొంతలపు దీరఁగనొక్క రుమాలచెంగు న
స్వీవఁగఁగాంచు వండునకు వృద్ధునకై న విరాళమెత్తదే. 63

క. తరుణి పలు వరుసలం బః
వరుస యొకింత గనరాఁగఁబాడుచు సరగన్
గిరగిరఁ దిరుగుచు నిలచుచు
నొరఁగుచు మరుకీలుబొమ్మయె యననొప్పెన్. 64

ఆ ఆటవెలఁది గీతి కతి చమత్క్రియ నిచ్చె
భిన్నభిన్న పాదవిన్యసనము
ఆటవెలఁది గీతికదియు క్తమాఁగద
భిన్నభిన్న పాద విన్యసనము. 65

మ. కనకాంగీ సతి నృత్తవైభవమొ యక్కఱ్యాశీ లావణ్యమో
వనితారత్నములం గనం గలుగు నవ్వాంఛా విశేషంబో యే
మన నచోఁగల బాలవృద్ధులును తెప్పార్చంగ నీదయ్యె యా
వనవంతు ల్దమ రెవ్వరోయెఱుఁగు టబ్రంబొచుదోచెందుదన్.

క. అది తనకు మ్రొక్కెనంచున్
మదిబొంగుచు శాస్త్రీ మాటిమాటికి రాగం
బిదిగా దది యదిగా దిది
పదము లు స్వరములును గృతులుబల్లవు లనుచున్. 67

ఆ. చెలువ నీకు నేనుజెప్పిన శ్లోకంబు
లెచటఁగలవటంచుహెచ్చరించి

హాయి హాయి యనుచు నానంద రసమునఁ

గలఁగి మునిఁగితేలఁగాఁ దొడంగె.

68

ఉ. పాప తనూజ యష్ట తన పయ్యోద చెంగొడిగట్టి ముద్దుకేల్
మోపక మోపి తీవీయలపువ్వులుదు స్థియొడిఁ ఘటించుచున్
జోపిన తేంట్లకుల్కి-పడి స్రుక్కి- గిరుక్కు-న మళ్ళుచుండ్లి పు
ష్పాపచయంబుఁజూపె దనయందు సభాసదు లై కృమందఁగన్

క. కాశ నిభగ్నతశంకర!

యాశారదయో నటించునని యెంచెను న

కేళవరాయని చెవియం

దాశాస్త్రియు నేమొ యేమొ యలరుచుఁ జెప్పెన్.

70

స్తీ. వల్లులలోఁ గల్పవల్లి చందంబున

రాత్రుల లోపల రాకరీతి

విద్యల సాహిత్య విద్య విధంబున

నుర్వలంకృతులలో నుపమాఁబోలె

భూషణలో శిరోభూషణ ముదోరీతి

నదులలోపలవియ న్నదియుఁబోలె

గృతులలో నాటక కృతివిధంబున నెల్ల

గోవులలో నిండు గోవువలెను.

గీ. వాక్కులందెల్లఁగన సత్యవాక్కు గతిని

సరసులందును మానస సరసి పగిది

గీతులందెల్లఁ బల్లవ గీతి రీతి

నాతులందెల్లఁ గనకాంగి ఖ్యాతిఁగాంచు.

71

వ. ఇట్లు జరుగుచుండ నాశాస్త్రి ఛాత్రికి గడ్గోటుటయు నానన్న
యెఱింగి యదికేశవరావు దిక్కు-మొగంబై “నిన్నే నమ్మి

నానురా " యను జావళి యధీనయించుచు నతని నుదేశించి
తన యనురాగం బెఱింగించునదియుంబోలె నిట్లు రెట్టింపం
దొడంగె.

క. నిన్నే మఱి నిన్నే యింక
నిన్నే నిన్నే యటంచు నేర్పలరంగా
సన్నలు సేయుచు నుండంగ
నన్నాతిం జూచి యిట్లు లనుకొనె నాత్మకా. 73

క. ఔరా ! యీచక్కందన
మారా ! యీగానవిద్య యారా ! పాయం
బీరామ స్పృశించియుఁ బెర
నారులఁ జేయంగ నాన నల్పకు లేదో. 74

క. సారప్రచురము రుచి కా
సార ప్రచురమును నాభి సారము నడల్
హార ప్రచురమునగు నీ.
హార ప్రచురము పయంట యారా ! చలికీ. 75

ఉ. తేజినపాల నిగ్గు గడిదేతిన విద్దెల పెంపు రాశి యు
దేతిన మావిపండు నసదేతినమా క్తికరాశి భూమికే
వేతిన తార చెంతకరుదేతిన తంగెడు జన్న సానలం
దేతిన మేలి కంపు పువ్వుఁజేతిన తేనియ యంతిచూడంగ. 76

మ. జగతిం దీనినిఁగూడు భాగ్యమునకై జన్మించియుండెదతో
ముగూరోవారలు దక్క సర్వజనసంబుల్ వ్యర్థముల్లావె చె
న్నగ లోకంబున లక్షలుండగద సాను సానులే గాక యీ
యిగురుంబోడి పదాగ్ర రేణువులతో నీచౌడుచే యెన్నంగ.

ఉ. ఈజవరాలి కేల విజెమిచ్చితి నేనియు పార్థకంబగున్
నాజననం బొకంత యని నర్మిలి వీడెముఁదెచ్చి యిచ్చె యీ
రోజున నీకతంబున నరోజుముఖ విపులొత్సవంబుమే
లై జరిగెంజమీ యనఁగ నాతనితోడను బాపయిట్లునున్. 78

చ. కవకము మీకు నొకరగుగా యిది దుర్లభయానె మాపయిం
గనికరముంచుఁడీ యటు పికారుగన్ నను నొక్కసారి ద
ర్శన మిడకుంటిరే సెలవొసంగుఁడటంచు వచించి వేగఁ ద
జనకునియాజ మేళమునిశాంతమునొందె నిశాంతవేళకున్. 79

ఉ. చూచుచునున్న వారిమనసుల్ హరిపీఠముచెంతశోభయున్
దాచిన యట్టికేశవుని శైర్యము నక్కనకాంగి కొల్లగా
దోచి బలంబుమీఱఁదనతోఁగొనిపోయెనొ యంచుసర్వముం
దోచెఁ గళావిహీనమగు దోయజశత్రునిమూర్తికై వషిక్. 80

గీ. శాస్త్రీయప్పుడు పీటీ ప్రసాదములను
వారొసంగఁగఁ గొని తన వసతి కేగె
యోగ మెటులుండెనో వాడు తీగె పగిది
మారు మానిసియైయుండె మరులుడగిలి. 81

ఉ. దాని యెయారముం దలఁచు దానివచోమధురత్వమెంచుఁ ద
ద్దాన రసాయనంబు దన కిర్ణములం బ్రసరించునట్లుగా
ధ్యానమునేయు వేలు పనులందుఁ బరాకువహించునే బరా
ధీనుఁడ నేమిసేతునని తీరని కొందలమందు నాత్మలోన్. 82

వ. అట నమ్మిశ్రేష్ఠుండును దన మనంబున 83

క. మనసుండిన విజ్ఞానం

బొనఁగూడుచునుండు నదియు నొనగూడినచోఁ

గననగు యుక్తాయుక్తము

జనుఁడెంచఁగ దానిచే నసాధ్యుండు గదా.

84

క. కావున నీయెడఁ గేశవ

రావునకుఁ మనసుచెడి తిరముగాకుంటఁ

నావెరవు పెంపున న్వల

లో వేసెద ననుచు నతని లోగిటి కఠిగఁ.

85

క. ఒరులకులోనై చెఱచుం

బిరబిర దుష్టుం డితరుల మృగయుని వశమై

తిరిగెడు దీపకమృగములు

పెరమృగములనెల్ల వలలఁబెల్బెడు రీతిఁ.

86

క. అతఁడాతనితో ననెఁ జూ

చితివే కనకాంగి విద్యఁ జెల్వము వయసుఁ

మతికక్కానె నావాక్యము

వితథముగాదుగద యనిన విని కేశవుఁడు.

87

ధ్రువకోకిల.

ధరణీపల దానికీడగు తన్వితేదుగదయ్య మీ

కరుణచే గనుఁగొంటి మీ కుపకారమేమి యొనర్చెదం

బరమ మిత్రులుగాన దాచక పల్కుచుంటిని మీకడం

దిరముగాదు మనంబు నుండరిఁ డితిచూచుటయాదిగాఁ. 88

క. అంతరంగంబునెట్టి కార్యంబునందు

హృత్తుకొల్పిన నచ్చెలి యందెనిల్చు

నెత్తెఱంగునఁ ద్రిప్పిన నుత్తరదిశ

నిల్చు కంపాసు పోలిక నెమ్మికాడ.

89

క. అచ్చెలికి నాపయింగల

నచ్చిక యేకీతిగలదొ నాతుల మనముల్

జెచ్చెరఁ గలుఁగవుగద పొర

పొచ్చెము లేనట్టి నరుని పొందికకై నన్,

వ. అనిన నవ్వంచకుండ్లిట్లనియె.

చ. కటకట ! యీగతిం దలఁప గాదుగదా పరిపాటి వేశ్యగా

నిటు దలపోసి పల్క నికనేమన నాడది వీడలేక యి

చ్చొట నిరువీక్షిపోయి కడుసుక్కుచు మానదు నీతలంపు ని

ప్పటికిని నాదుపట్టిపయిభాస యొసర్చెద నమ్మవేనియున్. 92

చ. అది విని యాతఁడుంబలికె నానలువెట్టుట మీకున్యాయమే

యది మనయింటికి న్మఱు నప్పట నప్పట వచ్చునట్లు జే

యుదువె వయస్య ! పుణ్యమగు నొద్దిక మజ్జనకాంతరంగమున్

వదలకత్రిప్పమయ్య శనివారపు నేనకు వచ్చునట్లుగాన్. 93

మ. పలుకుశాస్త్రీయు నింతదూరపు పనిం బట్టంగనేలా నిరా

కులత న్వచ్చుచుఁ బోవుచుంట తగదొక్కో మీకు దానింటికిం

గలికిం జూడఁగవచ్చు నిచ్చమెయిఁబల్కన్వచ్చు గానామృతం

బెలమిం గ్రోలఁగవచ్చుఁ గొంకొడవుగాదే యిచ్చట న్నావుడున్

ఉ. ఆక్రియ నిచ్చమైఁ దిరుగ నాత్మకు సాహసమందఁ గల్గునే

యక్రమ కార్యముఁ దలఁచునంతట నెల్లరు సంతవారికిన్

వక్రగుణంబుగల్గు చెమవాఁడుదయించె నటంచుఁ బల్కనా

ప్రక్రియ యోర్వఁగాఁ దరమె పైఁబడుమాట మరల్పవచ్చునే

మ. అనినం బక్కుననవ్వి యాతఁడను నాహా సాహసంబింతచే

కొన కిట్లెంచిన నిచ్చదీరుటకు లోకుల్దన్న నేమందురో

యను నాభీతికిఁజాల దవ్విడె యకృత్యంబుంచు వీడం బరాం
గనలంగూడుట లెంచ దుశ్చరితముఁ గావో జనుల్నుష్వరో.

క. పుడమికి ననుకూలంబుగ

నడుచు టనశ్యంబె మీజనకు పీతంబు

జెడుగులు గొండలు నవ్వుదు

రుడుగుదురే యంతనూత్ర నుద్దేశ్యంబుఁ.

97.

సీ. బుచ్చివెంటరావు వెచ్చపు వెలదుల

నెండఁనుంచెనో యెఱుఁగవొక్కొ

మాధవరావొక్క మాసంబుకిందట

మాణిక్యమునకెంత మాన్యమిచ్చె

నానంద రావల యమృతంబునకుగొప్ప

మేడఁగట్టించఁడే మిన్నముట్ట

రామామణికినిచ్చె రాజీవరావొక

కట్టుకాసులపేరు పట్టుచీర

గీ. వీరి కందఱి కపకీర్తి విస్తరిలెనె

క్రొత్త గావునఁ గొన్నాళ్ళు గొణుగుచుందు

రంత మాతొన నేపాటి ఈనివచ్చు

గణిక నుంచుట నరునకు ఘనతగాదె.

98.

క. వీరేమో యనుకొందురు

వారేమోయందురనుచు భయమున ముడుగఁ

ధీరత జెడి తిరిగినచో

సారము లేకరుగు వానిజన్మం బనినఁ.

99.

గీ. నీవు జెప్పిన దంతయు నిజమెకాని

యైనఁ దలిదండ్రులేమని యందురొక్కొ

యేనిచేయుదురోయని యంతచొరవ

పుట్టకున్నది యనవిని భూసురుండు.

100

శా. జౌనౌ నిన్నిపరీక్షలిచ్చితివి వే యాత్తుల్ పరీక్షించి త
జ్ఞానంబే ముదుసళ్ళు నక్కులు నడంచం జాలువారే నినున్
మైనార్తీ విడఁ దల్లిదండ్రులు సుతున్నాకొడ్డఁగా నాభ్యుతే
నేసేమందునో యంచుఁ బల్కితివి గాకీమాత్రముం గానవే.

గీ. కొడుకునకుఁ దండ్రుకిని మన కోర్టులోన
బడ్డవ్యాజ్యంబు గ్రమముగా భానుమూర్తి
గెల్చుకొనె నట్లు వెంకయ్య గిజగిజమని
తనయుఁడెడఁ గంజనీళ్ళను చాపుచుండె.

102

శా. అవినం గొంతవడి తలవంచి కేశవరా విట్లనియె.

103

శా. ఓనారాయణశాస్త్రిగారు! మదిమీగూహింనురేమేమోనే
నానాతిం బలుమారుఁ గాంచుటకు నైయాసక్తిగొంటెల్ల వి
ద్యానైపుణ్యావినోదమందఁగఁజుడీ యస్యంబుగాదన్న నౌ
నౌ నేనంత వివేకహీనుడనె యిట్లాడంగ నీకేటికి.

104

క. నీ యిచ్చకొలది జేయుము

పోయెద నిక ననుచుఁజెప్పి పుల్లముఖుండె
పోయి వడిఁ జట్టిపాపకు

నౌ యంశంబెల్లఁ జెప్పె నాద్యంతంబున్.

105

మ. అచటం గేశవరావు తానొక వివిక్తారామముం బెంది నా
కెచటంబోయె వివేకసంపద ద్విజుండే తేరువేళన్ మరుత్
ప్రచురంతౌ నని యెంచి మాటుపడఁగా వాక్రుచ్చితిన్ వెఱిసె
యుదితంబే యది సత్యమంచతఁడు వేఱుండేమి గావించునో.

ఉ. ఇంత పురంబునందు ననునేరె ననీమణి యట్టి ప్రేమమున్
నుంత యెఱుంగలేక వెడచొప్పుగఁ బల్కితి నింతమాత్రనే
యంతటి రాగవల్లి తెగునా తెగనేనియు వచ్చిపోవుచున్
దొంతరగా మరుల్ గొల్పువుమంగద నాదగు నేర్పు పెంపునన్.

పువ్వులుబోడి యింటికి

జివ్వన నే నరుగఁ గాంచి చెలిక్కిఁజైనన్

అన్య యొనరింపకుండునె

యెవ్వం డేతీరువాడొ యెఱుంగం దరమే.

108

మ. జనకుం డెచ్చటి కేగియుంటివన నేచందంబునం బొంతుడు
గవకాంగిం గన నేగెనంచొకఁ డెఱుంగంజెచ్చినన్ నాతలు
దునునుం గాకిక నిల్వనీడుగద నాతోయంబువారెల్ల నన్
జనువొప్పం బరికించ రాదరణమున్ సన్నంగున్ భార్యకున్.

క. అలరువిలుకాడు పగయె

నిలువంగనీ డి కేమి నేర్చెద వెరవుం

గలగఁగ నేలా యాగతి

గలవుగదా బ్రాహ్మణుండు గఱపిన పలుకుల్.

110

క. రేపటనో నెక్కుటనో

చేపడదే మంచివేళ చిటుకునఁ బోదున్

నా పాపమేమి తలఁచెద

తేపకుఁ దేపకునుబోవు లీకొడనమగా,

111

క. కానంబడె దర్శింపం

జానొప్పుగ నొక్క మంచి నమయం బహుహా !

యానానయారె యచటికి

నేనిక మాన్నింగువాకు నెపమునఁ బోదున్.

112

శ. ఈగిరి దర్శించి యతం

డాగరితం జూచువేడ్క నన్నము మీఁదన్
భోగములందున్ విముఖత
వేగించెన్ చేయి వేయి వేలేండ్లక్రియన్.

సీ. నీటుగా రతనాల మీటుగా యన నొప్పు
తేటు గాఁకొను మంచి కోటుఁ దొడిగి
బంగారు గొలునుచే బొంగారు వాచిని
సింగారమొప్ప జేబుం గుడర్చి

నీరు మాడ్కి నెసంగి పేరుమాత్రముగల
చే రుమాలోక జేబు సొరుఁజేర్చు
జాలుగా నిమ నుంగరాలుగా యివి యన
మేలు గాఁకెడు గిరజాలు దీర్చి

గీ. యేపు మీఁటగ నొక చిన్న టోపి బెట్టి
సొగసు మేకోకుపై బూడ్చుకోమఁ దొడిగి
కచ్చ కుచ్చెల్లు జీరాడి ముచ్చెలంట
వెడలె గళవరాయఁడు వేడ్కమీఁట,

సీ. మేలిమి బంగారు మేలైన సరివణుల్
మురుగుల చెంగట మురువుఁజూప
దివ్వెల పోలికఁ దేజరిల్లెడు మంచి
శమలము స్వీనుల మముకుచుండ
మిలమిల లాడుచు మేలైన యతలఘ
చొక్కాయ యొకవింత సొంపునింప
గమగమ యని దెసల్ గ్రమ్మెడు నత్తరు
తావులు తా నేగు దారిఁ దెల్పు

గీ. మంచి గేడంగి రేకుల సంచు నొంచు

తమ్మలపు టాకు లొక్క హస్తమ్మునంచు
మొనలతో నొప్పు మరుని పూముల్కులనఁగ
వేశవాటిక కరుడెంచె గేశవుండు.

115

క. జేబుల లోపలం దనదు చేతు లమర్చి త్వరం జనంగఁబై
జేబు మరుత్పటంబుగతి చేతుల వెంటి నిల్చి యాడ ము
న్నే బయలేగునో యచటకే చని వేటొక త్రోవఁబట్టి వే
వేబరులం గనుంగొనుచు వేడ్క భయంబును బోరులాడగన్

ఉ. ఎవ్వఁడో వీఁడు నన్నరసె నేమొకొనిత్రుడువోలెవచ్చె ధా
దవ్వుల వేగ బోయెదనుదాకొనెనీతఁడుయోగ్యుడంచునా.
పువ్వులవింటివాఁడు వెచుముట్టి బడింబడి త్రోయుచుండఁగా
రివ్వున సాని యింటికి శరీరము క్రొంజుమ రంటఁగాజనెన్. 117

ఉ. ఈ గతి వచ్చు వాని గని యించుక నవ్వొలయంగఁబాప వే
వేగనె వచ్చి గద్దె యిడి వేడుక గల్గెనొ యిందు నేటి కెం
దేగుచుఁ ద్రోవఁ దప్పితిరొ యెవ్వరి యిల్లని వచ్చియుంటిరొ
బొగము చిట్టిపాపయిదిపుత్తిక యశాఁగనకాంగిదీనికిన్. 118

క. ఈగేహము దీనిది నుం

డోగో బాగో యటంచు నొక తఱిఁ జూడం

గా గడిదేరి భయంపడ

కీ గడన వెలంది యింటి కెటువచ్చితిరో.

119

వ. ఆనినం గేశపరావిట్లని వచింపం దొడంగె

120

ఉ. అద్దిర యెంతమాట యిటులాడఁగ నీకనుకూలమేకదా
పెదల చాటువాడఁ గనిపెంచిన వాఁడొకఁగినిట్టి యా.

హద్దున నుండఁగావలెఁగదా యెట్లులెసఁ . . . ముజుఁడగా
నిద్రెస కేగుదెంచితి సమీహిత సిద్ధి యొ . . . టికిన్. 121

శా. నాటం గోలెచు నీ తనూజ వర గాన స్వన మాధుర్య ము

ఱ్ఱూట్యూల్పుచు మానసంబునకు నెట్లొ . . . నెప్పట !

ప్పటన్నే మరువంగ వేర్చెదను పాపా యొక్క పాపం గనన్.

నీపుణ్యం బొనరింప లేదొకతెయున్ నిక్క . . . నిమ్మహిన్.

శా. ఆ వామాక్షియుఁ గానరా దెటఁజనెన్ బాప్త్యంబునంజల్లగా

నావీణం బలికించు వారెవరొయయ్యబ్బా . . . యొ

తీవన్ రోయుదు నద్ది పాదములకుం దెల్లం బుగాఁ జుట్టె వీ

ణావాదంబు పినం గొఱంతపక్షి యుండ క్షే . . . రెగా 123

గీ. నాఁగ నజరతాంగన నాగమాన

కడకు విచ్చేయుఁడని యతి గౌరవమున

వెంటఁ గొనిపోయి పట్టికి వినిచె వీరె

యతివ కేశవరావుగా రనుచు వేడ్క.

124

ఉ. దిగ్గున లేచి యయ్యతివ దీనిపయిం దయ . . . డంచు నా

దగ్గర నొక్కపీఠము నిడన్ నెన నం దువచ్చుఁడయ్యె నా

దిగ్గజయాన యిట్లనె మదిం గృపగల్గెనె నేటి కందుఁ దా

రెగ్గడె యందు వత్తురని యెంచుచు నుంటి ననుక్షణంబనన్.

ఉ. లాతిని నేను నీ విటు దుంతువు విఘ్నముగ్గిలె వీచాకున్

నాతిగొ మాటలేటి కనినం దగఁ బాడఁ దొలంగె నింతియున్

ద్యో తరుణి క రాగ్ర పరిధూనిత మంజు పి . . . రవ

ఖ్యాతి రమాతి భూతి సుషమాతి విధూతి . . . భాతిగాన్.

గీ. అట్లు పాడంగ విని తృప్తియానె యతివ

వచ్చి తడవాయె నికఁ బోయివత్తు ననిన

మరల దయచేతురే యని తరుణి వాని

కరముచేబూని విడె మిచ్చె గరముమెఱయ.

127

చ. / సడతుకచేతబట్టి తన పాణితలంబున వీడెముంచగా

నొడలు చెమర్చె నాతనికి నొక్కమొగిం బులకాంకురంబులుం

బొడమె మనంబు మాయమయిపోయె నికేమని చెప్పవచ్చున

చ్చిడిముడిపాటు సంతసమొ చింతయొ ధీతియొ కల్గె నత్తరిన్.

ఆ. కొంత వడికి లేచి యింతిరో యేగెద

మాటఁ జెప్పదలచి మరచినాడఁ

బోయివత్తు నన్నఁ బూబోడి మరువకు

వెడలెదను వెలంది వెళ్ళివత్తు.

129

చ. / అనుచు గడువెడగు నడువున నుడివిన నుడువులె వెడ వెడ

నుడువుచు నడుగులు తడబడ నిడుచు నెడదం బడిరిడి నడ

లుచు వేడలి యెన్నటికిం దెల్లవాలు మరల నెన్నటికి

వత్తునని చింతించుచు నిల్చుచేరె నంత.

130

క. ఇటుల న్వచ్చుచు బోవుచు

గుటిలాలక యెరను దవిలి కొడుకక యతఁడి

ప్పటికిన్ మానస ధనమును

బటిమంబుచు దొఱఁగి దాని పాలొనరించెన్.

131

సీ. ఒకనాఁడు చెల్వతో నుల్లాసమున బాడు

నొకనాఁడు సరసోక్తులకు గడంగు

నొకవేళ జతురంగ మువిద మెచ్చఁగ గట్టు

నొకవేళ బగడసాలకు గడంగు

నొకయెడ బుప్పుతోటకు దానితో జను

నొకయెడ మేడపై నొనర దిలుగు

నొకట శృంగార కావ్య కలాపముఁ బఠించు
నొకటఁ జత్రకథా ప్రయుక్తి నలరు

గీ. నిటులఁ బ్రచ్చన్న గతి నతి పటిమ మీఱ
వచ్చి పోవుచు నుండెడు వాని గాంచి
బోసి యాటను మాటల పోడిమిచెడఁ
బాప చాడలు తాటించి పలుకసాగె.

132

క. పగలిటు వచ్చుచుఁ బోవుచు
నగుచుం బరిహాసములను నడపుచు నుండె
వగలాడి మనము మీపైఁ
దగిలి మరల్పంగరాక తద్దయుఁ గుందున్.

134

వ. అయ్యా ! యీయింతి మున్న మిమ్మెఱింగి యుండుటం జేసి
నాఁ దుత్సవంబున మిమ్ముం గాంచి మీకటాక్షంబున కెదురు
చూచుచు మీకుం గబురువెట్టుమని నన్నుం బురికొల్పు వారు.
దుర్లభులని నేను జెప్పినం గోపించుచు నారాయణశాస్త్రి
వలన మీవృత్తంబుం దెలియుచు నిచటికిం జను దేర మీరు
వెఱఁగుపడు టెఱింగి వెతం గుడునుచుఁ గొంతకాలంబునకుం
దమ రాకపోకల కలరుచు నిప్పుడు.

134

క. సిద్ధితిచే నుడువదుగా
కబ్బా ! మీతోడఁగూడి యనఁగి పెనఁగుచుం
దబ్బిబ్బుఁ జెంద మదిలో
నుబ్బుచునుండెను మనోభ వోజ్వలరూపా !.

135

క. మగనాండ్రకు వలె మాలో
మగువకు నీడొదవ నొకని మచ్చిక మీఱం

దగువానిఁ జేరియుండుట

యగు నిది మర్యాద బాసయానెద మీపై.

136

గీ. పడుపు కూటికి నె పాలుపడుటయేల

కూటికిని గుడ్డకు నొకింత కొదువలేదు

కడుపు గడుపంగ విద్యయుఁ గలిగియుండె

భనము ఘనమానె మర్యాద ఘనముగాక.

137

క. ఆర్యులఁ బొందుట మాకు

మర్యాద యటంచు మఱియు మఱి తదుముటయు

గార్యంబు గడనయే మా

చర్య లెఱింగించకున్నె శాస్త్రీయనంగ.

138

శా. నాభాగ్యంబిఁక నేమనఁ ద్రిజగతీ నారీ శిరోరత్నమా

శోభాశాలిని తావరించెనట యచ్చో హృద్య గాంధర్వ వి

ద్యా భారంబున నొప్పునంట మఱి యగ్ధాపేక్ష లే దన్యుని

దాభావింపదు దీనితోడ సుఖ మందంగాదొకోనాకిక.

139

వ. అని వితర్కించి యాతండు జరత కిట్లనియె.

140

శా. నీకుం జెప్పక దాచశమిటికి మీ నీరేజి ప్రతాక్షిపై

నాకుం గల్గిన రాగమెంతయని యెన్నఁరేబవల్ దానితో

నేకీ భావముగాఁగ నుండమని లోనెంతుం బరాయత్తుడం

గా కిన్నాళ్ళు సహింతు నేవెరపునంగార్యంబుసాధించెద.

141

ఉ. దిట్టఁగాను వేగ దెగదెంపులు జేయఁగ నేటరేపటం

బుట్టిన యింటికన్నఁ గొనిపోవును భార్యను దల్లిదండ్రులు

గొట్టిన పాములట్లు పసికూర్కువహింతురుగాన నప్పడీ

పట్టున కేనుత్తునట్లు పెనలపోతముపై యుపాయము.

142

చ. అని యతఁడేగి యింటికడ శ్యామని రాకకు వేచియుండ గొ
బ్బున లేన యిష్టదైవతము పోలికె నాతఁడు వచ్చి చెల్లెలిం
గొనిచనె నిట్లభీష్ట మొనఁగూడె నహోయనుచురహిం జిగి
ర్చిన మదితోడ మేనఁ గయిసేసి దినాంతముగోరుచుండఁగన్.

ఆ. ప్రోద్దుగుంకునంత భోజనంబరఁజేసి

తండ్రి పీఠ సేవ దవిలియుండ

నాకు లక్ష్మీదేవులు బోకలు గొనిచనె

వడిగ వడిగ నాలు గడుగులుగను.

144

అ. చనిన యతని కెదురు కనకాంగి యేతెంచి

యడుగులకును వేగ మడుగులిడుచుఁ

జాల మోదవార్ధి నోలలాడించుచు

నతని భోగరసము లందఁజేసె.

145

సీ. దంతపు తటిగోళ్ళ వింతగుల్కెమ్మపట్టు

పట్టెడ గ్రమ్మిన పట్టెబెడఁగు

పట్టెలపై నాల్గు ప్రక్కలుగ్రమ్ముచు

డంబుగా నుబ్బు పఠాఁపరపు

వరప్పుపై బలురంగు పనిమించి జీరాడి

యొప్పులు గ్రమ్మెడు దుప్పటంబు

దుప్పటంబున జీన కప్పడంబు గ లీబు

లురువొప్పుచుండు మేల్తరము దిండు

గీ. దిండపై బట్టు కుచ్చులు దేజరిల్లు

దోమతెరయును జాలరు దోగుచుండు

మానినీమణి పందిరి మంచమందు

నురు రసాంబుధిలో నతఁడోలగాడె.

146

స్త్రీ. మగతాల నిచ్చును నిగనిగలాడెడు
విరిగోళ్ళ నీనెల వెలిచివెలిచి
వెన్నమంద్రి నున్ననై యెనఁగెడు
ముత్తైపు నొప్పుంబు హత్తిహత్తి
యర్థచంద్రుని బొల నమరెడు మడతలోఁ
దీరుగా నడకొనెద దీసితిసి

చివురుటాకలొప్పు నవకంబుఁ జూపుచు
బెడఁగాడు ప్రాచీన మడిచి మడిచి

గీ. చిలుక ముక్కల పోలికఁ జెలఁగఁ గొన్ని
యనఁటి బొంగుల పోలిక యమరఁ గొన్ని
కత్తెరల పోలికను సొంపు గాంచఁ గొన్ని
యాకు మడఁగు నందిచ్చె నతని కతివ.

147

ఉ. ఎంతటి ముగ్ధులను నుదయించెనో యెంతటి వాని పట్టియో
యెంత వివేకంఁగుఁ డతఁడేమన నిన్నియుఁ సున్నజుట్టెఁగా
కాంతయె మోక్షకత్తె వెలకల్కినిఁ జెప్పఁగ నేల తత్కటా
తాంత నిరీక్షణ తత సమంచిత దైర్యులుగారె యెవ్వరున్.

శా. హేలాపట్టణ నాన వానవవిధిశ్రీశార్ఙ్గితాంఘ్రిద్వయా
శైలాధీశుడౌ విధేయవిమల స్వాంత ప్రసర్పద్వయా
హేలాపాలితి భక్తలోకమృదులా హేయస్ఫరద్యోగభా
గాలిఢామల విగ్రహగ్రహపతిశ్యామాధిరాట్చక్రకా.

149

దోధకవృత్తము తైపుర దానవ రాడ్వరశిక్షా
కోప విపాటిత ఘోరవిపక్షా
కాపురుషైక విఖండనదక్షా
తాపన చిత్త నితాంత సమక్షా.

150

గ ద్య.

ఇది శ్రీమన్మొత్తిపెగడ వంశపయఃపారావార రాకాసుధాకర
 రాజబిరుదాంకిత భుజంగరాయామాత్యపాత్రహరితసగోత్ర
 పవిత్ర దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయవరపుత్రి శ్రీమా
 ర్కండేయ వరప్రసాద జనిత కవితాధారేయ బుధ
 జనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ ప్రసీతం
 జైన వాతకాంతయను చాటుప్రబంధంబు
 నందుఁ ద్వితీయ విలాసము.
 శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీమద్.

శ్రీ మార్కండేయస్వామిశ్లోకనమః.

వార కాంత్.

తృతీయ విలాసము.

క. శివ ! సర్వలోక నుత యుప

నవమూర్తి విరాజమాన నలినాక్ష శరా

నవకుముదినీశచూడా

భవ భవ పాశాపహార పటుతరనామా.

1

గీ. చిత్తగింపుము పెకతః జిత్త ములర

నాతః డత్తరుణ్మణి యందుః దగిలి

యన్య మెఱుంగక ప్రతినిశ మటకు వచ్చి

పోవుచుండెను భోగినీ భోగ పరత.

2

క. పలుకుం బలుకునఁ దేనియ

లొలుక న్మాటాడు రాగ ముట్టి పడంగఁ

గలకల నవ్వునొకప్పుడు

తలతలయని యందు నందుఁ దార్కొనుచుండున్.

3

సీ. ఖేటీ మనోభవ ఘోటీ మరాళ వ

ధూటీ విలాసముల్ ద్రోచి త్రోచి

చేటీ కరానీత వీటీ రసామోద

పాటీర గంధముల్ మీటిమీటి

శాటీ లన త్తులా కోటీ మమయ

కోటీరముల్ దగ్గ గూర్చి కూర్చి

ఆటీకితనుమ వాటీ కనత్పరీ

పాటీ విహారముల్ బరపి పరపి

గీ. చకచకలనీను మమయ ముకుర నికర

సుకర బహుబింబ విమల శీతకర దర్శ

సకరణాది విలాసముల్ ప్రకటపరచి

పల్లవాధర తన్మృతిఁ గొల్లలాడె.

4.

చ. పడపు మెలంత నన్నియలు బొల్పడె వెవ్వరి కేని యొక్కమా

టొడ లిరియించి నీల్లు మఱియొక్కెడ సోగ కురుల్విడల్చి కొ

మ్ముడియిడు జారుచున్న చనుపుట్టముపై నమరించ నందియల్

దడబడె నంచొయారమున దండడిమై సవరించు నొక్కచోట.

ఉ. మోహమునందు మాడ్కి నరమోడ్చును గన్గవమారు బారికి

డాహము నొందు పోల్కెవదనమ్మున నూర్పులుపుచ్చునల్లన

బాహువు లూచుచున్నడచు బాపము కేశవరావు వీనిచే.

దోహలమై మనం బనిల ఘాత పటంబు క్రియం జలింపంగ.

ఆ. చుంబ కాశ్మ మందు సూదితాకిన పోల్కె

నంతరంగ మింతి నంటియుండ

మత్తుగొన్న రీతి బొత్తు వీడంగలేక

చానియిండ నునికి లేటుచుజేసె

7.

చ. గుసగుసలాడుకొంచు నొకకొండలు చుట్టలు మెల్లమెల్లగా

హసనముజేసి కొండలువయస్యలు కేశవరావుగారి కిం

పెసగునెయంచు గొండఱిటు లెచ్చటికేగెదరంచుగొండలు

ల్లసములనాడ సాగిరి చలుంబుచు జంకును డాచశక్యమే. 8

ప. ఇట్టి దుర్వార పెనుగాలిందూలు శాల్మలీ తూలంబు చందం.
నం జెదరి యెల్లెడలంగ్రమ్మి వాని యల్లాలగు లక్ష్మీ చెవిం
బడిన నామెయుఁ జెచ్చెర న తొంటికివచ్చి మగనిచేష్టలం గని.
పెట్టి యత్తనూమలచేంతఁ గన్నీళ్ళం గ్రుక్కుకొనుచుండ
వార లిట్లనిరి.

9

శా. అమ్మా ! కన్నులనీరువెట్టె దదియేలాఁ యెల్ల చుట్టంబులున్
సమ్మోదంబున నున్నవారలుగదా శారీర సౌఖ్యంబు లో
పమ్ముం జెందకయుండునే విభుఁడు. నిన్ బాధింపకుండెంగదా.
యిమ్మాఁకి న్యగపొంద వెన్నఁడును, నెడిచింత యెలాయనన్.

ఉ. నాకు శరీరసౌఖ్య మొకనాటికిఁ దక్కువగాదు సౌఖ్యముం
జేకొని రెల్ల బంధువులుఁ జెప్పఁగ సిగ్గుగుచుండె నియ్యెడన్
మీకొమరుం డొనర్చుపని మేకొని యూరకయుండఁజాల న
య్యో ! కనకాంగి యంచొకతె యుండె నికేమని విన్నవించెడన్

క. నావుడు గుండెలు జల్లన
భావంబులు తల్లడిల్లి వణఁ కొడవంగా
నీవంశపు గీర్తులు జెడఁ
గా వీఁడు జనించె ననుచుఁ గలఁగిరి వారల్.

12

ఆ. తల్లి నీవు మాకుఁ దనయ పోలిక నుంటి
వేమిచేయవచ్చు నీదురాత్ము
మందలింతుమమ్మ మాశక్తికొలుదిని
నూరడిల్లు మనిరి వార లవుడు

13

ఉ. వారలు పుత్తుతో గళరవంబులు మాట్టుడఁ బల్కసాగి శా
రార ! దురాత్మ ! నీ కీటుల యాగడ మేటికి సంభవించెరా.

తీరక దైవమిచ్చు కొలదిం దిని యూరకయుండ జాలవే
వారవఘాటి పొండెటుల వచ్చెర యెవ్వఁడు నీకుఁ జెప్పెరా.

గీ. హా ! తెలసె నొర యలబ్రాహ్మణాధముండు

శస్త్రకాండయి నీయిల్లు నీటగట్టె

శాస్త్రీయఁట వాని చదువెల్ల చట్టుగాను

దాని మేళఁబుతో వెంటఁ దగిలివచ్చు.

15

స్త్రీ. పెట్టెలోఁగల కొక్క మిట్టెమాయంబైనఁ

బడ మొత్తితిమి నాఁడు పాలివాని

చిన్నపాపని చేతి చిరి యుంగరిమునకై

దండించితిమి యింట దాసినపుడు

కోడలి తెలిపట్టు కోకకై యొకవేళ

బంధువుఁ బాపంబు బలికనావు

రామకీరముపయి హేమ పాత్రమునకై

పరదేశి నపవాదఁ బరసినావు

గీ. భౌర యివియెల్ల దానికి నర్పణంబుఁ

జేసితివి నిన్ను నెవ్వఁడు చేరియుండు

నింటిదొంగను గాయంగ నెవ్వఁడోపు

ననినఁ దలవంచి మెల్లన ననియె నతఁడు.

16

ఉ. గిట్టని దుష్ట మానవులు కిల్చిష మున్నది లేని దెంతయున్

నెట్టనఁ గల్పి చెప్ప నది నిక్కముగాఁ దలపోసి యీగతిం

దిట్టఁగ సాగి తిందులకుఁ దీర్పులులెవ్వరు సాక్షులెవ్వరో

పట్టి విమర్శమెత్తుమని పైపయి నేగెను మెల్లమెల్లఁగన్. 17

ఉ. ఏజనుఁడేనిఁ దన్నుఁ గని హేళన మాడుచునుండ నిందకున్

భాజనమై రహిం గుడువఁ బజ్జికిఁజేరక తండ్రి తీట్టఁగా

భోజన మజ్జనాదులను బూర్వపు రీతిఁ బురంధ్రురత్న మే
రోజుచు భక్తిచే నడుప రోతకునై యొకిగట్టి గట్టిగాన్. 18

చ. నలుగురు విన్న సిగ్గుడుగు నన్నిఁక నెవ్వరు నేమిసేయఁగాఁ
గలకొకొ చాటు దీరెనని కె ననినడ సమస్త వస్తువుల్
మరగక దానికిచ్చు చనమానము మానము నొక్కరీతిఁగాఁ
దలఁచుచుజ్ఞానిపోల్కెనదె తాననియాత్మదలంచునిచ్చులున్.

క. జననీ జనకులు నప్పుడు

మన కొక్కడె కొడుకుగాన మతిఘటి వీనిన్

మన సెరియ మందలించినఁ

జునుో యెటకేని ననుచు సంశయపడుచున్.

20

క. మెలమెల్లినఁ జెప్పనిచో

నల తహస్దీల్దారుగారి యాత్మజు వలెనే

యిలు వెడలిపోవఁ జేయం

గల దేమని మిన్నకుండు కనుఁగొనని క్రియన్.

21

అ. ఇట్లు జరుగుచుండ నెవ్వరేనియు వచ్చి

కొడుకు దుడుకుతనము నుడువుచుండ

రామదాసుగారు నేమిసేతు నటంచుఁ

బన్ని పల్కికొక యుపాయమిట్లు.

22

తా. చేతస్థైర్యము దూలిపోవ నొకడౌ సిద్ధాంతి మాహానికిన్

ద్వైతీయీక కళత్ర యోగమనుచు న్వాక్రువ్వఁగా నెంతయు

స్థితింజెందుచు నేయుపాయమునఁ దప్పింపంగ నొసంచు నీ

రీతిం బూనె నిఁకేమిచెప్పు ననుచుం గ్రేణించి పల్కుందగన్.

ఆ. వాయిగ్రమ్మియున్న ప్రితకూషం చొక్క
 పొదవి పట్టనున్న బోసిపులియొ
 యనగ నొక్కనాడు కనకాంగి/జనయిత్రి
 పొనగ రామదాసు పుత్తు డాసి.

24

ఉ. అల్లుడనేడు నీమస్రియురాలు ప్రహ కులితాతకంగయై
 తెల్లముగాంగ నీకడను దెబ్బక నాకడనెనగ గొంకుదు
 న్నెల్లన దివ్వెనందుగ నమీషముఁ జెందెను మేరు దీనకుం
 బల్లవరాగ మేరుపకుపందగు నంచు నదించె నాపుడున్. 25

ఉ. ఆతఁడు బల్కు నీనడుగుసంతకు నీగతి నూరకుంటి నే
 ఖ్యాతియె యస్వతంత్రుడను గావున నించుక కొంకుచుంటి నీ
 రాతిరి కోర్చియున్నను వరాలొనగూరిచి కట్టినట్టి మా
 తాతలనాటి పేరొకటి తప్పక తెచ్చియొసంగుదుం జుమి. 26

మ. అని యారాతిరి యింట నే పడకవేయక మేరు తుబ్బంబుగా
 గనకంబబ్బినపోల్కె లమ్మేయును వేడ్కం గూడియుండంగఁ జ
 య్యన నీచెంత వరాలపేరు నిటతెమ్మంచు న్నెఱంగంద యి
 చ్చినఁ బ్రభూషమునందె తెచ్చె నొనగ నీప్రభుంబుగా దానికీ.

స. అయ్యెడ.

28

సీ. చిందులాడెడు మెట్టె లందెలు మేళమై
 కరము సొంపున గల్లుగల్గు మనగ
 సమయయుఁ గనిపెట్టి చన్దవ యదరంట
 దొక్కిన లేగొను సుక్కుచుంహ
 బ్రతి పదంబున దూలిపడుచు దూఁగాడుచు
 బిరుదుపై జడకుప్పె బిరుదుచాట

ఎచ్చు తక్కువయ్యాట నించుక వేళ్ళచే
సారిండు పయ్యెద జారుచుండఁ

గీ. జిలు నగవు వెన్నెలలు తమ్ముఁ జేరు ప్రేముని
దృక్పకోరములకు విందు దేబ్బుచుండ
మోద ముప్పొంగ వచ్చి య మ్ముద్దుగుమ్మ
గాఢతరముగఁ గేశవుఁ గౌగలించె.

29

ఉ. పిమ్మటఁ బాప యొక్కతటి బిడ్డను జేరఁగఁజేటి యిట్లను
నస్మృతిఁబుట్టఁ జేసియును జయ్యనఁ గోసముఁజూపి వాని చి
త్తమ్మతిర క్తి నున్నయెడఁ దాఁకొన జాగొనరించియుండగన్
నెమ్మదిమీఱ విత్తమును నేర్చున లాగఁగఁ జాలవేమనన్. 30

గీ. సాని బిడ్డవుగాని సంసారిణిఁడట
చిన్నదానవె నీకెన్ని చెప్పఁగలను
కలిపివెట్టిన యన్నంబుఁ గఱపినట్టి
బుద్ధియును మానవులకేమి పుట్టఁచేయు.

31

క. జవ్వనము శాశ్వతంబే
యివ్వడి దేహంబునందు నించుక తగ్గన్
గవ్వకు నూరవునుమ్మి
యెవ్వఁడుఁ గన్నెత్తి నిన్ను పీడించఁడుగా.

32

క. వేవేగమె ధనమెల్లన్
దేవంగావలయుఁ గాదె తీపున్నపుడే
తీవియబోడి మనమింక

శివిధమున బాగుపడుదు మెంచుము బుద్ధిన్.

33

మ. తరుణీ మొన్నను ప్రాయమొంది చతురత్వంబెంతయో శర్చిపి
సరియకా పల్లవపాణి యేపుమెయి మేజ్జప్రీతువారి న్నిరం

తరమున్ జేబునవేసి లంచములకుం దాఁ గాసియుండు న్సరా
సరి యేడాదికి వేయి కాప్యకములు న్నాధించ లేవేమనన్.

క. బెట్టుసరిన్ ధనమును రాఁ

బట్టు మతఁడు రాగ మింటిపడఁతుక యందుం

బుట్టినచో నీచేతం

బెట్టఁడు పై నయును నిన్ను పేక్షించుఁ జూమి

35

వ. అనిన విని యట్లచేసెద నని.

36

ఉ. కన్నెటికంబు నాటి సుదగా నినుఁ గోరుచు నెన్నియెన్నియో
యెన్నుచునుంటి నేటికి మదీప్సితము ల్సమకూరె నీవు నే
నెన్నఁడుఁ బాయకుండ మిటులిప్తమయేనియు బాసఁజేత మం
చన్నలినాక్షి వల్క సతఁ డ్దగ్గొనరించె వినిశ్చలాత్మతన్. 37

గీ. అకట ననుజూచి వలవల లాడుచుండు

నేమిచేసితి నీభార్య కేనటంచుఁ

గొండెములువల్గి కేశవాఖ్యునకు సాధ్య

యందు నెయ్యము దొలఁగంగ నాడుచుండు.

38

క. ఒకనాఁడు కేశవుని కం

ళుఖ ముఖ భూషలను దొడఁగి సుదతీమణి వీ

ధికఁ బోకు దృష్టిదోషము

నకు లోబడుదువో యటంచు నగుచుం బలికెన్.

39

క. ఆరమణుని నొకవేళం

జేరలతోఁ గనులుమూసి చెప్పుము నేనే

చీరం గట్టితి రవికయు

వేరీతిది నీదు శేర్ప సంచెద ననియెన్.

40

ఉ. చుట్టలు చెంతనుండ నొకచో ననుకాటుకకచ్చు దోయికిం
బెట్టుచునుండఁ గేశవుఁడు మెల్లనఁ జాటునవచ్చి చేలముం
బట్టుకలొగ నుస్సుమని బండులు చూచుచునుండి రయ్యయో
యిట్టుల వేగపాటుగద యెల్లుపుడంచు నొకింత నవ్వెడిన్. 41

ఉ. వెన్నెలబైట సజ్జపయి వేడుకకాఁ దుపవిష్టుడైనచో
గిన్నెల గండమై రువొగిన్ మెయిఁబూయుచు నింతి యిట్లనుం
బెన్నిధి నాకు నొక్కటి లభించిన నాజనయ్యతి యాశ దీ
స్తున్నిను నెన్నఁజేనియును దొందరజేయక యుండు డబ్బుకై .

ఉ. ఇంతటి వేళదాక యెటకేతి వీగతి సోగతా శిరో
జాంఘము లేకం జెదిరె సంబరమేల నలింగె నిట్లు మే
నెంతయు చేసటం బడఁగ నేమి కశంబొ నిజంబుఁజెప్పు మే
కాంతకు నోముఁపంజె నని గద్దటి మాటలు వల్కు- నొక్కెడన్.

మ. విటుఁ డేతేరెడివేళ దాగి యతఁడు న్వేవచ్చి యబ్బాక్షి తా
నెటకో యేగెనటంచు సంశయముతో నీక్షించుచుండంగ వె
నకటి తొనడించి సెజ్జఁ జేరి యతనిం గొఁగింటలోఁజేర్చి నే
నెటకేతెంచిని నంచు నాకులతతో నీక్షింతువొక్కోయనుచున్.

న. అప్పు డప్పుడక్కే-శరావు మానసంబు వశేపరుపం దలంచుచు
గనకాంగి వానికి నిట్లని పల్కుచుండు. 45

క. నోచితి నెంతయు నీకై
యీచక్కండనముఁగాన నితరుల కన్యుల్
బూచులుగద నన్ను నివ్విడఁ
జూచితీవేనియును విడువఁజూతుం దనువున్. 46

నిను విడచి యన్యుఁ గూడం
ననుమను మాళ్లొ ధనము సంపాదింపన్

నినువిడఁజాలన్ నీవా

ధనమున్ దానికి నొసంగి తగఁబ్రోవు ననున్.

47

క. లోకులకు వెఱచి యుంటుం

గాక భవదేహమందు గదియొకటి యిడన్

నీకడనే నివసించెద

నాక సుఖము లెల్ల మిగుల నందఁగ వచ్చున్.

48

ఉ. ఇక్కడనుండి సొమ్మునకు నేడ్చుచునుండును నాదుతల్లి నే
నొక్కక్షణంబు నీకడన యుండినఁ బిల్చుచునుండుసౌఖ్యముం
దక్కదు గీన నానుడి వినం నగు మీభవనంబు చెంత నా
కొక్క గృహంబుఁ గట్టియిడనుండునునిన్నెడబాయకెప్పుడున్
శా. నాకుం గన్నెఱికంపునాథుఁ డిటనున్నం గీము బంగారమే
కాకిట్లుండునె సౌధ వర్య మతఁడే కట్టించె నేనన్యునిం
జేకోఁజాలకయుండియుండి తుదకుం జేకొంటి మిమ్మొందుచున్
మీకు న్నాపయిఁబ్రేమలేదుగద నెన్నింజూతురే పూరుషుల్.

ఉ. ఆ పణవీధి నీవు సరిగంచుల దోవతిఁ బూనిరాఁగ నీ
దాపున కేగుడెందునని దాపుడుసొమ్ములుఁ బట్టురకయుం
దోపుపటంబుఁ దాల్చుకొని తోనరుదేరఁగ నేడ్కనుంటి న
నాపఁగఁజాలనైతి మది నప్పటినుండియు నిన్నఁజూడఁగన్.

గీ. పాప దైవంబు నన్ను నీభార్యఁగాఁగఁ
జేయ కీపాడువేశ్యఁగాఁ జేసె నకట !
యిరువురికి నొక్కకులమైన నేలచేయఁ
డొక్కచోఁ దినియొక్కచో నుండుముగద.

గీ. బాస లొనరించి ప్రేమముఁ బరగఁ జేసి
యొక్క కవటంబుఁబన్ని యిట్లుఁగకుంటి

52

ప్రేమగలవారి పీడుట వృజీనముగద
పురుషులకు నీతి యనుమాట బొడమబోదు.

53

క. నాపయి మీపొరుషముం

జూపుట పిచ్చుకకుఁబైనిఁ జాటచుటబ్రహ్మ .
స్తోత్రపాయము నన్నిట్లుగ
నేప న్నేజేయఁగలది యేదియుఁ గలదే.

54

వ. ఒక్కనాఁ డక్కనగాంగి కేశనరాయని వచ్చువేళం గని య
ధాపూర్వంబుగా నుండక కిలకిల నవ్వుచు నెదురేగక కుపిత
చిత్తయుంబోలెనన్న సక్కాముకుండువచ్చి దానింగాంచి గుం
డియ జిల్లుమన నిట్లనియె.

55

ఉ. ప్రాణసమాస నీవు వినయంబున ద్వారముచెంతనుంకి నా
పాణితలంబు నీదు కరపంకజమం దమరించి నవ్వుచుం
బోనోమిమీట హర్షమును బొందఁగఁజేసి మనోహరంబుగా
వీణీయ మీటుదాన విటు విన్నదనంబున నుంటివేమొకో.

క. ఎలనాగ లెమ్ము నీవా

క్కలనాదామృతరసంబుఁ గర్ణయుగ్గదో
ణుల నానకుండ నోర్వం
గలనా నాతోడ నీకుఁ గలనా చెపుమా.

57

ఉ. అప్పుడు చిట్టిపాప వినయాధ్యయుఁబోలె వచించె నిట్లుగాఁ
జెప్పెదఁ జక్కఁగా విను మిసీ యిదిమైఁ బొగరెక్కి యొకియం
దిప్పలఁ బెట్టుచుండె మదిఁ దృప్తిజనింపక యానపడ్డచోఁ
దప్పుక నిందఁ జెందుఁగదా పురుషుండు వధూటియున్నహిం
ఒకరి యింట వివాహమహోత్సవమున

గవాసంబు విజయాఖ్య నగరినుంకి

వచ్చె వారలు దొడగిన పలకపూస
నేవళంబులు నవరీతి నెగడుచుండు.

59

చ. అవి కలయంగఁజూచి తన కట్టివిగావలెనంచు గట్టిగాఁ
బొవులుచునుండె గేహమునఁ బుత్తడిముద్దులుపుట్టఁబోవు రేఁ
బవలును నిన్ను సొమ్ములని బాధయొనర్పఁగ నోరుతాదు గా
రవ మిటులై నచోఁ దనకుఁబాదుగదా యిఁకఁ దెల్విగల్గునే.

ఆ. పసిఁడి పూత గిండ్లి పగిదిగా నొకరీతిఁ
గాపురంబు మెఱుఁగుఁగాన రాఁగ
మెలఁగవలయుఁగాక పలు పెద్దపోకలు
బోదురేని కూలిపోరె యేరు.

61

చ. పొసఁగని పట్టుబట్టి యటు పొక్కుచునుండును నేటికేవు నీ
బసకరుదేర నన్నియును బాగగు రేపటికంచుఁ బంచి య
మ్ముసలిది పట్టికి న్మఱల బోధయొనర్చి యధాస్థితంబుగా
నెసఁగఁగఁజేసి కాముకున కిట్లనియెన్ మరునాటి వేకువక. 62

ఆ. గట్టి గుండెగలది పట్టిని దూరంగఁ
దగదుగాని నీరు ద్రావకుండె
నన్నమంటకుండె మొన్నటి నుండియుఁ
జేయుబోధదాని చెవినిఁ జూరదు.

63

మ. పరులన్వేడఁగ నుద్యమింపదుగదా ప్రిణంబుతోనుండి యే
కరణిఁజూడఁగనోర్తు నోర్తుగద నా గర్భంబునంబుట్టెఁ గూఁ
తురు మున్నాళ్ళుపవాసమయ్యె ననుచుం దుఃఖించెఁ గిన్నీరుబి
ట్టరలన్ వేళ్ళల బూటకంబు లితరుల్ యోజంపఁగా నేర్తురే.

క. అదివిని కేశవరావునుఁ

బడఁబడి నీవింత చింతఁ బడకుము పాపా !

యది యెంతటి వెలగలయది

పదుల నూలులొక తేలియ బల్కుమటన్నన్. 65

శా. అల్పార్థంబున జేత జేరునదిగా దట్టాట నేనీకడం

దెబ్బంజాలక యూరకుంటిని విముం దేతెమ్మనన్ శ్రీదులే

కల్పగంబులె మీరుకాపురములం గాపాడఁగావద్దొ మీ

పోల్చే మాకునుపోల్పు మీరుచెడ మమ్ముంజూతురే? మేరనన్.

క. గొడ్డుదియును నాకట వెత

బడ జనునిజూచి మిగుల వగఁబొందుఁగదా

దుడ్డెలగన్నది యటుపై

బిడ్డకు నిట్టైన నెంత వెతనొందునొకో

67

క. మక్కువ నాకుం గలదని

కక్కురితిం జెందునది యుఁగాదిది యెంతో

పొక్కుచు జెప్పఁగఁ సాగెన్

నిక్కంబుగ నూరకుంట నింద్యము నాకున్.

68

గీ. అనుచు దలపోయిచో జరద్యనిత పల్కు

నాసపడి యాపుపోదుగెల్లఁ గోసినట్టి

చందమగు నిన్ను దానికిఁ జాలినంత

సొమ్ము దెమ్మన నొకయుపాయమ్ము వినుము.

69

చ. అది యొకవేయిరౌప్యముల యర్జువునం దనరారుచుండు ము

ప్పది పదులైన రొక్కమును బట్టుకతెచ్చి యొరంగి తక్కుడె

బ్బదిపదు లప్పుగొంటినని పత్తిమువ్రాసి యొరంగుమయ్య నే

నది గిరవుంచి యొక్కయెడ నర్థముదెచ్చెద చూతమాపయిన్.

ఎఱిగియొ యెఱుంగకొ యంటిన్

మఱియొక సంశయముమీరు మదినుంచకుడి

కొఱతధనము నాకుం జే

కుఱమిం బత్రింబుమిమ్ముగోరన్ వలసెన్.

71

మ. అకటా! యాతని లొకకప్రతిభ యేమెపోయెనో వారనా

రికి లొనైన సమ స్తముంజనును గూర్మిన్ దాని మంచంబు చె

తకు వేవేగమె యేగి మమ్ము నిటులం దంటాలఁబెట్టంగ నీ

కొక లాభంబు లేచి చెప్పుమిదె నీయులాసముం దీర్చెదన్.

క. ఏమేహేమలతాంగీ!

యేమే! యామోదరుచిర హిమకరపక్త్రా

యేమే! తామరసాక్షి!

యేమే! మోమొత్తిచూడ వేటికె యలుగన్.

72

క. అన సమ్మద్దియ మెల్లన

స్తనతట విస్త్రస్త పటము సపరించుచు వీ

డిన కొప్పు ముడిచికొనుచుం

గినుక దనుకుచుండ నెట్టకేలకు లేచెన్.

73

ఉ. లేచి యొకింత యూర్పులుచలింపఁగవానినిఁబుల్కుఁపుల్కునం

జూచి యిదేమియయ్య పలుసోదైము నాతలనొప్పియెల్లగా

నోచెల యేచసాగిరి మఃహూర్తము నన్ శయనింపనియ్య రే

మీ చెవినేమొకో వినిచె మృత్యువు నాకిది తల్లిగాదుగా. 75

అ. మేన జబ్బువొడమె మీకేల నాబాధ

యెనుటఁబల్కుచుందు రింపుగాను

గన్ను మాటు వడినఁ గావలెనే మీకు

నాదుబాధమఱియు నాతలంపు.

76

అ. అనినఁబడపుక తై కాతఁ డీట్లను జిత్త

బాధవలనమేని బాధ బొడము

నొండుగల్గ నీకు నొండు జెప్పగఁ జేసె

నీదు నొసలుఁ దెల్పు నిశ్చయముగ.

77

చ. నినునెడబాసి నే క్షణము నిర్బంధజాలను నామనంబు నా
ధనముచు నాదు పాణిములు దప్పక సర్వము నీవెసుమ్ము నె
మ్మనకు న సమ్మ వేనియుచు మానక బాసయెనరుఁజూడు మి
ట్లనకు మనహృ భాషిత శనాహతిఁ గూర్చుఁగ నీకున్యాయమే

ఆ ఇట్లు బల్కుచున్న యెమ్మెకానినిఁ జూచి

పడఁ పడఁతి మఱలఁ బలికె నన్ను

నడుగఁజేసె మీకు నుడువ దే మాయమ్ము

యెఱిఁగియుండి యడుగులేమి సొగసు.

79

ఆ . అంతఁ గాంతుఁ డింతి మంతనంబునఁ బల్కె

నింత పంత నింత వంతయేల

గాంత వింతగాను గాంతువె నాచెంత

నింత యంతరంగ చింత మాటి,

80

వ. అని యొక్క నాఁడు.

81

ఉ. లంఘియు గర్భగేహమున దాచిన పేటికఁ జౌర్యవృత్తి నె
వ్వండును జూడకుండఁగ రవంబు జనింపకియుండ ధైర్యముం
దీండ్రిల మాటుతాళమునఁ దీసి శతత్రయ రాప్యముల్ వడిం
గాండ్ర యతండుదెచ్చి గణికామణి కప్పనసేసి వెండ్రియున్.

క. పత్రంబును వేశ్యా జన

యిఠికే దనచేత వ్రాసియిచ్చి ధనంబున్

ద్విత్ర దినంబులలో నా

చిత్రాలంకారమునకుఁ జేర్చి యొసంగెన్.

83

వ. ఆవిత్తంబునం బండ్రెండు వన్నెల మెఱుగెక్క రుక్మంబు
విలిచి నాడెంపుచేతం బ్రసిద్ధుడగు నొక్క నాడింధమునిచేత
నొక్కనాడును విడువక కొన్నిదినంబులు కాయాభరణంబు
జేయించి యిచ్చెం దదనంతరంబు. 84

చ. అదిమొద జానరోజముఖి యర్ఘ్యము పాద్యమునిచ్చుచుండి నె
మ్మదికి హితంబొనర్చుచు మాటికినప్పులుహాస్యవాక్యముల
గొడుకక సల్పుచు మరులుకొల్పి యనేక విచిత్రభోగ సం
పదలను గొన్నినా శృతని భాషము మెచ్చంగ పేడ్కనే యుచుకొ.

మ. ఒకనాఁ డొక్క వసంతకా ముస నత్యుచ్చాగమా మేడపై
నకలంకస్థితిఁ బండువెన్నెఱుగఁగఁగఁ బాపు నిష్కలం
తిక వాతంబులు జల్ల మల్లె విడుల న్నిండ్లై స పూసజ్జ నా
యకుఁడుండందగఁ బక్కఁజేరిమధురవ్యాహరముల్వల్కుచుకొ

క. నాకుఁగల కొడువల్లెల్ల

నీకడ వినరింపకుండ నేర్చెననె ప్రియా !

వాకొందు ననుచుఁ గొంగిటఁ

చేకొని యమ్మధురవాణి చెప్పందొడఁగున్.

87

ఉ. నాజనయిత్రి దుర్మతి ధనంబును బ్రాణము లంకెఁబెట్టి నే
పూజ యొనర్చి దీనికిని బుట్టితి నో కద ప్రాణనాయకా !
రోజున నొక్కపైసయును రోయిడఁజాల దిఁకేమిసేతు నే
యోజ నభీష్టవస్తువుల నొందెడు సౌఖ్యము నాకుఁగల్గెడుకొ.

శా. ఆ శీతాంశముఖి వచించె నతఁడిట్లలాగు సం దేహమే
లా శోభావతి నేను గల్గఁగ మనోతాల్పంబు వీడం దగుం
బైశాచ ప్రతిబంధమోయన ననున్మాతఁడి బాధించుఁగా
కా శంక⁰ బడకున్న సీగృహము నిష్టార్థంబుల నింప నే. 89

చ. దినదిన మొక్క రౌప్యకమఃదెచ్చి యొసంగుడునంచుఁజెప్పి మో
ల్లనఁ దన తండ్రి మంచపు తలాడ కడంగల బీగమె త్తి కొ
ట్టునఁ గల ధాన్య మప్పుడపుడుకా వెలకిచ్చుచుఁ దద్దనంబు న
వ్వనజముఁ ట శీరోముఠాకి నైశిక వేతన నిచ్చు శంకరా ! 90

అ. ఇట్లు కొంతకాల మేగుచు నుండంగ
దైవయోగ మెట్లు దప్పనచ్చు
రామదాసు దేహ మామయ గ్రస్తమై
కీర పూజ యనెను పేరు చూసె.

91

నీ. జయ గింటలును తాళచయ మృదంగంబులు
వివిచి తాంబూలంపు వెలకు విచ్చి
పూజ సల్పెడు పాత్రములను బంధకముంచి
మేలి చీరలకని మెలఁత కొనఁగి
వెండి సఁపుటములు వెలువక చెఱఁగించి
కింకణుల్ ముదితకుఁ గీలుకొల్పి
కనక విగ్రహములు గజఁగించి దానికి
హస్తకంకణముల సమరఁదేసి

గీ. కొమరుఁడేగతిఁ దిండి దేహమునఁ దెచ్చలు
పెఱుఁగు కొలదిని చీతంబుఁ దఱుఁగఁజేసె
కాముకులు మంచిచెడ్డలఁగాఁతురెట్లు
గణిక నొకదేవతనుగాఁగ గణుతిసేసె.

92

క, అమలమతి రామదాసుం
గ్రమమున క్షీణించి యొక్కకాలము నీతా
రమణుని మదిలొ నెంచుచు
నమర నర పుర ప్రయాణ మమరం జేసెన్.

93

అ. వారి భూరివిల్లవారి యించించుక

పోరినంత పోరిపోవుగాక

యింక ముందానిలను తేగతిచేకూరు

దిట్టమైన యట్టి గట్టు విరిగె.

94

వ. ఇట్లు పితృవియోగంబైనలోకంబునకు వెటనవలయు ననుచు
లేనిదుఃఖంబున నించుక చింతించి వెలిబెట్టదురను భీతి నొల్లి
యొల్లముగా నొర్ధ్వదైహికం బాచరించుచు నివాపంబులయె
డ నిదియేటికని చింతించుచు నట్టి దశరాత్ర మధ్యంబున
నొక్కనాడు.

చ. మది గనకాంగిపై దగిలి ముఱచిన వేసమగల్గి యుండుటం.

జెగరిక యర్ధరాత్రమున భీకర సంతమసంబు తోడుగా

వెడకుచు నచ్చి దాని గృహవేదిక చెంగట నిచ్చి మెల్లనం

గదిపై గవాట మాజితి గ్రక్కనదీసి నచిం చె నాతనిన్ 96

క. ఇటుపోవచ్చితయ్యా

కిటకట ! నీచేయు కర్మకాండంబెల్లం

దటుకునఁ జెడిపోకుండునె

కుటిలపుషనిఁ జేయ నెట్ల కోరికబుట్టెన్.

97

అ. ఇంటవెలదిన్ న నెనయ రీదినముల

వారవనిత పొందు వలతువ ము

యశుచి నైన నిన్న నంటంగ మాకంత

పాప భీతిలేదె పదుమా పదుము.

98

వ. అనిన నాతం క్షిటనియె.

99

ఉ. పొందునె యిట్టిప ల్కొకఁడువోయిన నొక్కఁడు మెల నేగతిం

జెందును జెందెనేని పెనుచీకటి కైవడివచ్చి క్రమ్మె నే

హిందువు లిట్టి వెట్టిబ్బడి మేచెద రన్యల కేలలేదొకో
కొందఱిమేను భూతములకూడికచే జనియింపలేదొకో. 100

ప. అనిన నదియు. 101

చ. పదపద యిట్టియుక్తులను బల్కక కొందఱుచెల్పుఁ గొందఱి
పొదవుచునుండునాగుచునొక్కడుయోగ్యుడునొక్కడుండుదు.
దుర్మదుఁడయియట్లుధర్మములునూలుటతప్పకొయుక్తు లేలనీ
సదనముఁజెందు పొమ్మనినఁ జయ్యన నాతఁ డువోయె నింటికిఁ,

గీ. పోయి యాతఁడు పదిరెండు ప్రొద్దులాత్మ
గట్టిగాఁబట్టి వెడలించి యెట్టకేని
పడపుచెలి యింటికేగుచో బాడయగముఁ
బట్టి కన్నీరువిడచుచుఁ బలికెల్చుట్ట. 103

చ. నిముసము కోపగించకుఁడు నేనొక విన్నప మాచరింతు న
క్రమమిది మాసమేనియునుగాదు మహాత్తరులైన లంఙ్గిగా
రమరాల వీటికింజనిరి హాయన దీక్షయొనర్చువారు స్వ
ప్రమదనుగూడకుందురట వారవఘాటుల పొందుముక్తమే.

ఆ. పెద్ద లున్నయపుడు పిన్న వారలుమీరు
వార లిపుడు దూరమెరి గాన
నింటి కాఘృతాట హెచ్చైన కీర్తులఁ
బడయనలము జన్మఫలముగాదె. 105

క. అన దండతాక్షితంబగు
ఘనతర కాలాపిపగిదిఁ గనలుచు సాధ్వీం
గనుఁగొని నాకడ నీవే
వెనుదీయక ధర్మములను వినుపింతునహా ! 106

చ. వెఱపొక యింతలేక పదవిన్ నను నడ్డము దాకి ధర్మముల్
 గఱపుచుఁ బ్రేలసాఁగితివి కావొణ్ణా పైదలివంచు దంతముల్
 గొఱుకుచు నాకు నిట్టి పలుకుల్ గొఱగావనితూలఁబల్కుచుం
 జఱచుటఁజూచి బెత్తమునఁ జుట్టున వీపునవె చె నాసతిన్ 107
 న ఇట్లు నైచిన శివశివా యని మఱలి యత్తకై నం జెప్పక గృ
 హంబు నందుంకి భర్తకుం బూర్వరీతి శుశ్రూషఁజేయుచుండె
 నాతండు గడనక తై యింటికింబోయి దాని యడిగిన సామ్ము
 తెల్ల నిన్నిరోధంబుగ నిచ్చుచుం దదేకాయత్త చిత్తుండై
 యుండునంత. 108

ఉ. చెంగటివేశ్య కల్ల నిట శేఖరుఁడిచ్చెను బ్రేనుమీఱ ని
 స్నంగను గొమ్మటంచును బనారసుఁచీర యొకండుదెచ్చి వా
 రాంగన యెట్టులుండెనని యశాఁగద లెస్సయటం చతంజనం
 గొంగునఁగొట్టి తీర్చితివి కోరిక నంచధరంబు వంచుచున్. 109

క. నీపాటి నాణెమెఱుఁగుదు

నోపిన వెలఁజెప్పుమనుట నొకవంద పయిన్

రూపాయ లేబది యనఁగ

నోపుదు వెన్నేని యిట్టి యుక్తులు సెప్పన్.

110

గీ. అనిన నగి యింత గీర్వాణమాడనేల

గావలయు నిట్టిదని తెల్పఁగా వలవదె

యనుచు నమ్మాది తప్పక యనుచుమీఱు

ఘోరఁ గొనితెచ్చి యిచ్చె సింగారవతికి.

111

సీ. ఒకనాఁడు తీర్థంబునకు బంపవే యన

బాయక నూలు రూపాయలిచ్చుఁ

బంజగవచ్చె నెబ్బంగి సాఁగునటన్నఁ

బాయక నూఱు రూపాయలిచ్చు
బంధు గృహంబునఁ బరిణయంబునిచెప్పఁ
బాయక నూఱు రూపాయలిచ్చు
మ్రొక్కుకొంటిమి స్వామి కొక్కనాఁడని పల్కఁ
బాయక నూఱు రూపాయలిచ్చు

గీ. అవికలకు నంచుఁ జెవి కెంపు తాంకంచు
న త్తరులకంచు మె త్తని మె త్త కనుచు
దిండులకునంచుఁ బన్నీరు గిండ్రికనుచు
వాని సొమ్మెల్ల రాఁబట్టె వారవనిత.

112

క. కనకాంగి కాముకునితో
ననుకూలత నొక్క గేహమంచుండఁగఁ బ్ర
క్కన యంగణంబునం ద
జ్జననియుఁ బ్రస్తావనా వశంబున నంతఁ.

113

గీ. కేశవుని వీనులందు సోకింపఁ దలఁచి
ప్రాతివేశితతో నిట్లు బల్కుసాఁగె
నప్ప చూచితె కలవాఁడి యెప్పులెల్ల
మొన్న మొన్నటి కుఱ్ఱుని యెన్ని నేర్చె.

114

శా. దానిం బ్లితరుగాకొకానొకరు చేతంబట్టి రానేరుపే
మో నానాటను దీవబూచినక్రియన్ ముత్యాల రత్నాల నిం.
పో నానావిధ భూషణంబులను దేహంబెల్ల నిండెన్సుమీ
దీనారంబులపెట్టెగాదె యది ఖ్యాతింజెందె నివ్వేటిహోన్. 115

చ. చదువుల నెంత నేర్చినను జక్కఁదనంబది యెంతగల్గినన్.
మొదటను వారనారులకు ముఖ్యముగాఁ జతురత్వమున్నచో

దుడకు నదృష్ట మాపయునిఁ దోడగు నంతటి ప్రాధిమంబు లే
మదవతికబ్బు నెంత పలుమానిసి నై నను వంచునింతఁ. 116

క. అక్కొరొ దానికిఁ గల్గిన

చక్కననంజెంత దాని సౌరెంతటిదా

నొక్కవరిఁ జూచి దానికి

మిక్కిలి రొక్కంబులీక మిగులునె యెనఁడు. 117

సీ ఇట్టె వచ్చిన యట్టి యింజనీయకొకండు

మేలైన యద్దాల మేడఁగట్టె

నున్నట్టు లుండంగ నోవరుసీయరు

వేరైన కాసులపేరులిచ్చె

నిన్న మొన్ననువచ్చి యున్నయక్కొంటరు

బాగా బనారసు బట్టలిచ్చె

సరసంబు నొత్తూరి సల్పినాజరుగారు

పది యుంగరంబులు గొడుకకిచ్చె

గీ. గడనక తై యనంగ నప్పడఁది గాక

యున్నవారల పేశ్కమి యూరునేమి

యింతటిదిగాక యున్న చొదంత యెకతె

వల్లవ మొకర్తు మిక్కిలి ప్రాధనుమ్ము. 118

క. నాకుం గల దొక తనయ వి

వేకము నొక యింతయైన వెఱుపుగలది గా

దే కరణఁ బ్రదుక నేర్చునొ

నాకాలంజెట్లు గడివినానొ యెఱుంగవే. 119

ఉ. మంచిగుణంబునం బఱగు మానిసి కేశవరావు తన్నుఁ గా

మించెను గాన వాని మదికొక్కెఱుచో సరసంబులం గఱం

గించి యచుగ్రహం చితనికిం గలిగించిన ముందువెన్నుం
గాంచెడు వాడుగాడుతన కాంక్షితముల్ సమకూర్పుకుండునే.
మ. అస నామాటలు వీనులం నన్నుగా నా కేశవుం డాశ్చ లా
ననుమానించుచు వీరికెన్నఁగను నేనన్వాయముంజేయుచుం
టినె ద్రవ్యంబును గోదినంత నును రెట్టింపుకొ సమర్పించుచుం
టినీ గాదే యిఁకవీరికిం దనియ బుట్టింపంగ నాశక్యమే. 121

నీ అబ్జమ్ము ముండగ్గుం పావరించినయట్లు
పనసపంటికిఁ జర్మ మెనసినట్లు
రత్నంబుపైఁ బొరబ్రాకినవిధమున
ముత్తెంబుపై గబ్బు వా తినట్లు
టెంకాయపైఁ బెచ్చు లంకించియున్నట్లు
నీట శై వాలంబు నిలచినట్లు
కస్తూరిపైఁ దిత్తి గ్రమ్మిన పోలిక
మత్తిపై భూతంబు మఱిగినట్లు

గీ. వారకామిని యను భోగ్యవస్తువులను
వృద్ధ మాతయనందగు పెద్ద పిడుగు
నిచ్చలునుగాచి యుండంగ పొచ్చుబూచు
కోడెకాండకు వేడ్క చేకూరిగలదె. 122

క. కొదువ యొసంగితి భూములు
సదనమునం గల్గు వస్తుచయ ముద్మితి నా
సుదతి స్మంగళసూత్రము
తుదగాఁగల తొడవులెల్ల దోచి డొరఁగింక.

123

శా. కోశంబెల్లను వీరికిచ్చితిని సంకోచంబు లేకుండ నా
కాశంబంతటి నోరుసాపి తుదకుం గెబ్బ నన్మింగఁగా

నాశం జెందుచునుండె నిప్పటి యుపాయంబెదియో సర్వమున్
నాశంబున నెచ్చెలి నిడుట ప్రాణత్యాగమై తోచెడున్.

ఆ. అదియుఁగాక తనకుఁ బదిలక్ష లబ్ధిని
నన్నె నమ్మియుండె నన్నతాఁగి
గీని విడుపుకన్న ప్రాణంబు విడుచుట
మంచి కార్యమనుచు మదినిఁదోచు.

125.

క. కాకున్న స్మృతియొకనిం
జేకొన్నం దీని కెంత సిరియబ్బ కొక్కో
నాకన్న గణింఁ డెన్నం
దీకన్న స్వస్వం నొంగ కేచుచు నుంటిన్.

126

వ. అని యిట్లు తలపోయుచు నత్తరుణుండు తన యంటంగల వి
త్తంబు తగ్గుటంజేసి యిగి తగ్గిన నందునలన నప్పడపు చేడి
యలకుం దనయందు గౌరవంబు తగ్గుచుండెనని తెలుచె నట్ల
యిన నాతనికిం గనకాంగిపై యచరాగంబున కించుకయుం
గొఱంతచేక సంచరించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు. 127

చ. ఇరువురు నొక్కశయ్యపయి నేకతమం బవలించియుండె ద
తొర సరిసీజ మాత్ర కర తామరసంబునఁ బూని యింతి య
త్తరుణుని నవ్వుటాలకును దారిచి మెల్లన వాని ప్రేలి యుం
గరమునుదీసి నీకరము గాటమెనాదుకరంబుగాటమో. 128

ఉ. కాంచెద మంచు నై జకర కంజ కనిష్ఠిక యందు నవ్వుతో
నుంచి తడంగుళీయకము నో ప్రియవల్లభ నీదుహ్మమున్
మించెను నాకరంబునుచు మేలము లాడుచు నన్యముం బ్రసం
గించఁదొడంగె నాతఁడును గిమ్మనఁడాయె శిశాంకరేఖరా.

మ, సరిగంచు ల్లు ఖండువా నొకపుడంచ ద్వంద్వముంచేచ్చి యా
సరసం డుత్సుకుడై చటించురటి జంచచ్చంచరీకాక్షి త
శ్శర మాంబముగాంగ దో నరిగి చిక్కంబట్టియమ్మేలి యు
స్తరచేలంబును మెల్లనం బయటగాఁ దారించి డబ్బాటుగఁ.

క. అయ్యుత్తరీయ మాతఁడు

చయ్యన సవరించుకొనఁగ సాగిన నహహా !

పయ్యెన లాగుచు నాతో

సయ్యాటములాఁడు తేమి సాహసమునినఁ.

131

క. బౌరా ! యూచాత్మ్యం

దే రామలయందునుండు నేమొకొ యిస్సీ !

వారాంగనతోఁగూడని

వా రానణ్యకులుగాక వై భవయుతులే?

132

గీ. అచునుఁ డలపోయెసాఁగె మూఢాత్ముడతఁడు

పక్షులెత్తుకపోయెఁ బై బట్టయనెను

రీతి చేకూరి నంచును వ్రీడఁజిందఁ

కాక కామాంధులకుఁ గాంచనానె యొకటి.

133

క. ఈకరణి సర్వధనముం

దేకొని యాతని గృహవశిష్టుంచేసెన్

శోకించి రింట నన్నముఁ

గోకయు నలవడక తల్లి గులసతియఁ గడున్.

134

ఉ. ఎంతటి భోగసంపదల నెంతప్రతిష్ఠల గంటిమయ్యయో

మిత యొసంగ నన్నియును వ్రేల్చిడివెల్చిడియయ్యె దై వమా

సంతయె సత్యమయ్యెను భవచ్చరితంబున కడుగల్గునే

సంతత మొక్కరీతిఁ గడసాగునె యెంతటి మంచివారికిఁ. 135

గద్య.

ఇతి ప్రేమశ్మంత్రప్రేగడ వంశ పల్లపాకావార రాకాసుధాకా
 రాజ బిగుదాంకిత భుజంగరామూమాల్యే పౌత్ర హరితస గోత్ర
 చనిత్ర దుర్గామల్లికార్జున ప్రసాదరాయ వరపుత్రి ప్రీమా
 క్షింక్షేయ వర ప్రసాదజనిత కవితాధారేయ బుధ
 జననిధేయ భుజంగరామనామధేయ ప్రసీతం
 జైన వారకాంతయకు చామప్రసంధంబు
 నందుఁ దృతీయవిలాసము.

శ్లో. శ్లో. శ్లో.

శ్రీమార్కండేయస్వామి నేనమః

వారకాంత

చతుర్థవిలాసము.

- క. శ్రీ మార్కండేయేశ్వర
వ్యోమాశుగ వహ్ని శంఖ రోర్వీదిన రా
త్సమ యజమాన మూర్తి
ధీ మజ్జన వినుత దేవ దేవ మహేశా !
- గీ. అవధరింపుము పైకథ త్పరిమెసంగ
రామదాన సుతుండిటు కామవృత్తిఁ
వనదు సర్వస్వమును భోగ ననిరవరముఁ
జేసి సంసృత్తికై గాసిఁ జెందుచుండ.
- ఉ. ఇంగిత చేష్టలంగని మనీషితుమం బటు బుద్ధిశాలియా
సంగడికాఁడొకం జడద జాలి ఓనింపఁగ వాని కిట్లును
భంగమురాకయుండఁగ నుపాయముజెప్పెదనోయి మిత్రనూ
వెంగలివోగు మించినది వేమరుఁ ద్రవ్వఁగఁబోకు మెప్పుడున్
- ఉ. చేసినదేము చేసి తదిచ్చెల్లఁజేయుచు నిప్పుజైన నా
దోసపు లొత్తుపెని మది దొర్లఁగనీయక నాదు పల్కులం
బూసలు గ్రుచ్చినట్లు మదిబొందిక నేయుము నీకు నీపయిన్
వాసియు వన్నెయుంగలుగు బంధుజనంబులు మెత్తురెంతయున్

శా. ప్వాసైయుంటిడి రెండుమూడగుపరీక్షాంశంబులం బుద్ధియున్
భాసించున్ విశదంబుగా మిగుల సంభావితం రుద్యోగులున్
వాసిన్ నిన్బిత్తగౌరవంబున వృథా వ్యాపారముల్లాని యా
యాసంబుంబడఁబాక నొక్కపనికై యత్నంబుఁ గావింపునూ

క. ఆకటఁ గుందిరి తల్లియు

నా కులకాంతయును మిగుల నాకులపడుచున్

నీకది శ్రేయంబగునే

యేకరణినొ యింత యన్నమిడఁదగుఁ గాదే.

6

శా. అన్నం గేశవరాపు నాహితుని సల్కాలించి చిగిరిచు లో
నన్నాయన్నశినాక్షి వీడుమనె వీఁ డక్కార్యముంకక్క నే
మన్నం జేసెద దాని వీడిన యెడన్ వ్యాసాగమింకేల నా
కన్నం బేటికిఁ జుట్టలేటికిఁ దుదం బ్రాణంబు లింకేటికిన్. 7

గీ. అయిన నీతనితోడఁ గాదనఁగనేల

యట్ల చేసెదనని వీని నంపి మఱలఁ

జేయువని మాన సన్నేమిసేయు నీతఁ

డనుచు నుద్యోగ వాంఛతో నతని కనియె.

8

మ. చనువుండుం బలునాళ్ళచుంకియు సిరస్తావాకుతో నాకు ని
ష్ఠానరంగా దరఖాస్తుఁ జేయ నొక యుద్యోగంబు నీకుండునో
మును మాతండ్రినిఁ జూచి గౌరవమునం బూజించు నట్లాటినే
యనుమానం బొకయింతలేదు పని నొకై నట్లుగా నమ్ముమీ.

క. ప్రస్తుతముఁ జూతుననుచున్

నే నము గల వాని ననిచి నిపుణతఁ గార్య

ప్రస్తావనః జేయంగ సి

రస్తాదారు కడ కేగి రయమఃనః నిలికెన్.

19

వ. అనంతరం బా సిరస్తాదారుండు వీని యవస్థకుం గట్టకటంబుకి
దైవగతి కబ్బురంబు నందుచుం బుణ్యవశంబున నిరునది రూ-
పాయల నెల సంబళంబుగల యొక వ్యాపారం భవకాశంబుగు
టంజేసి యది కేశవరావున కిప్పించెం దదనంతరంబున. 11

చ. అది మొదలాపని న్నిపుణుడై నెరవేర్చుచు వచ్చుసొమ్ములో
ఒది తన యింటిఖర్చుకని పారగవై చుచుఁ దల్లిచేతిలో
ఒది నెలయాలికిచ్చుచును సొరలు దన్నును జాల్కఁదేయగా
పవలక చానియింటికిని పచ్చుచుఁ బోవుచునుండె నిచ్చులున్.

నీ. ఈవేళ బద్ధకం బెనయుచునుండె నీ

యిల్లాళి చెంతకు నేగుమనుచు

నీవిచ్చు నీవికి నీనాటికింతయె

చాలుఁ జాలును సకసంబులనుచు

వచ్చెను నడపీర్గువలె నంచు నణుఁగుచుఁ

బెళపెళయన నెటికలను విరుచు

నొక్కనితోఁ గూడియుండిన మాకింకఁ

గడువు నింకనటంచుఁ గనలుచుండు.

ఆ. నిన్ని యేవనిపు లెనయుచునుంకియు

చాని యిల్లు విడుతునేని యింక

నిశ్చయముగ మేన నిల్వవు ప్రాణంబు

లనుచు నెంచు నాతఁడబ్బురంబు.

12

గీ. కేశవుని తల్లి మిగుల దుఃఖించి యకట

వీడు దుశ్చేష్ట లిపుడును వీడకుండె

నేమి నెముదా మూలంగ హితముఁజెప్పి
చూడవని యెంచి మెల్లన నగాను బిలుచి.

14

క. నా చెప్పెనా పల్కులు తం
ప్రీ చక్కఁగ వినుము నీదుడెందము నెవ్వం
డ్రో చెడఁగొట్టిరి గద నే
వా చటచిన నిట్టి చేష్ట వకలకయుండన్.

15

ఉ. ఇంటికిఁ బెన్దనై తి విటు లిచ్చఁజరించుట నీకుఁగర్హమే
యుంటిని గాని నేను మృతినొందినదానన భర్తతోడ నీ
కంటరము నీకుఁ దరకానిని బొందకు మేలుగాదు ము
క్కంటికినైన నీదృశ్యుల గాంచకయుంటిమె యెందఁజెందటిన్.

క. అంతటి కాపురమంతయు

నింతకుఁ దెచ్చితివి నిన్ను నేమన విధియే
పంశముఁ బట్టెనొ మనపై
సంలాపముఁబొంద నేమి చెక్కంటిమనె.

17

చ. పడపు పొలంతు లెందఁజీనిఁ బాడొనరించరు భూమి నెవ్వరుం
దెడినను వాండ్రకేను పలుచిక్కులఁబెట్టుచుమాయలాడుచుం
గడన యునర్చుచుండెదట గాకీ నొప్పియె యెద్దుపుండు పెం
పడఁగిన వారినెల్ల విడనాడెద రెంతటి మానశీలునిన్.

18

ఉ. మాయలు చేష్టలెల్ల వెడమాట కిర్థములేదు సత్యముల్
తోయములని వ్రాతలగు దొచ్చెపుమాటలు వారిసొమ్ములే
హేయపు వృత్తినైన ధనమే గడియించుటయందు దీక్ష ను
మ్మాయరవింద శ్రోతు నగ్గమునై చెడకుండ నెవ్వరన్.

19

క. నా మాట నమ్ము చక్కఁగ

నీ మది నూహించుకొనుము నిచ్చెలవృత్తిం

గామించు నారీ జెలుచుం

బాములతో జెలిమి వార భాము పొంపన్.

20

గీ. అనిన నాపల్కులకును మారాడతేక

శిరము లొక్కింశ వంచుచు సిగ్గు గదుక

దస్కరుని పోల్కె బాదముల్ ధరణియందు

నల్లనల్లన జరుపుదు నవలఁ జనియె.

21

క. తల్లి పచించిన పల్కులు

నుల్లంబున మఱు మఱు నూహించి కడుం

దల్లడపడుచుం జరిగిన

దెల్లం దలపోసి కుందె నేడన నూహింపన్.

22

మ. నను నారాయణశాస్త్రి యింశదశఁ జెందంజేసెనిక్కార్యమం

దు నపాయంబొనగూడునందు మదిలోనో చెందుదంగానియకా

వన మాచక్కదనంబు నానలపు లావాల్లూపు లాప్రాప్తమాం

బును నన్నిట్లుగ మత్తుమందులక్రియక మోసంబునొందిందదే

సీ ఒకనాఁడు వీణ పాటకు మది సొక్కించె

చేతి కొక్కంబెల్ల జేరదీసె

వివిధ భోగంబుల విషత నొందించి

యొకనాఁడు మాన్యంబునొడిసి కొనియె

దొజ్జొచ్చి యొకనాఁడు పరిహాస మత్తత

నుండింగి ముగగుల నూడలాగె

వ్యజనంబు నొకనాఁడు పోయిగా వినరుచు

మగళాల తమ్మెట మాటికొనియె

గీ. నుత్తరీయంబు కొంగున నొక్కనాఁడు

ముడిచి యున్నట్టికానులు టోహ పెట్టి

కడియ మిచ్చుచు మెల్లన విప్పికొనియె
నివియు వగతానో తస్కర వృక్షుడనో.

24

అ సూర్యము లెండుబోయె మహనీయుడైన భూషాగణం
శ్చైవ్యోయ నన్లు వన్లు సవహించుమందెనో యక్కటా
యాముక్తాఫలహారము ల్మృశిసె నెందాసూములేమయ్యెనో
యేమందు స్సకలంబు నిక్కి ముగ నా హాహాంగికిం జేరెనే25

మ. అకళా! మొదటి కల్లలాడితిని నాహస్తింబుకోనేను నా
నికి నేనుచ్చితి నంతెకాక మనయింటు గొల్లగాదోచెనే
ప్రకటం బొప్పుగ మత్తిత్యూణములకు న్నానయ్యెమున్వంతుగ
స్సకలాంధంబుల నిచ్చిసక దొరకగా చ్చానాస్య కీహసతుర్.

క. ఏమైనం గానిమ్మా
భామామణి విడతు నేనిఁ బాపమునమ్మక
నామీదక మనసంచుచు
నేమానిసిన్దె నఁ గంట నీక్షింపదుగా,

27

గీ. మునుపటి గౌరవ ముఁడిగెం
గనకాంగికిఁ దల్లి కీమికారిణమొక్క
మనకు న్నానికి ధేదం
బును క్కలనె గారవంపు పొక లేనిటికిక.

28

వ. అదియుచుంగాక

29

ఉ. త్యాగము తగ్గుచున్నయెడఁ దగ్గకయుండుచె చానివెంకిక
రాగము చంచలాక్షికి ధరం పరిపాటియెగాదె యిట్లు వ
ర్ణాగమువేళలం దటిను లప్రతిరోధముగాఁగవచ్చు నా
భోగము గ్రీష్మకాలమునఁ బొల్పుటి పోవక నిల్చియుండునే30

అ. తండ్రి నన్ను మాన్పు నీరచి యోపకపోయె
నాఁడు దాని మాట యంతకన్న
నధికమానె యంత యరయంగ నేటికి
నని యధాపురంబుగను జరించె.

31

క. అటులుండఁగ నగ్గఱకా
కుటిలాలకఁ జూచి తెల్లి గొణుఁగుచునె నీ
విటు సంసారిణివలె నొక
విరుతో నుండగ ప్రచుక వెలివేమియగున్.

32

కవిరాజవిరాటతము.

కనఁబడెఁ గాయలు రాల్చిన మామిడ్కికై వడిఁ గేళవరానకఁ డి
చ్చునె వరహాలును గోకలుమూడలుసామ్మలు నేమనివానిపయఁ
గొనకొని మక్కువ పడక యుంటికికోయనఁ గోటి విటల్ గడయే
పున నిగొడందొకఁడౌ నటుగాదొకొ పుస్తెనుగల్గెనె కంఠమునన్.

సీ. పల్లవరాగంబు పలుగప్పుఁ గనకున్నఁ
పల్లవరాగంబుఁ బడయనగునె
నీ వినోదములెల్ల నెఱవకయుంటివా
నీ వినోదముజేయు త్రోవగలదె
పలురూప గాన్పింప, నిలకల నగకున్నఁ
బలురూపులును మాయఁ బుట్టుటెట్లు
తియ్యని మాటలఁ దేల్చునీయన్నవో
దీయ నీవకమాని ధీరు మనసు

గీ. ఈ విటుల నేయకుండిన నిందువదన
యోవిటులు నిన్ను జూతురు భూనమలరఁ

గాన సమ్మము నామాట కాసనమ్ము
 వెన్నెలపుగావు సమ్ము నీ వెన్నెలపున.
 నీ, ఒకనితో మాటలు నొప్పుగా నాడుచు
 నొకనిని వేగ లోనికిని బిలుచి
 యొకనితో బ్రహ్మన యుక్తులు సెప్పుచు
 నొకనికే గనుసన్న యొనరజేసి
 యొకనికి పీఠెంబు నొసగుచు సంతలో
 నొకనికి నప్పుచు మొకముఁజూపి
 యొకనితో బ్రహ్మన యుక్తులు పీఠనిచ్చెన్చి
 యొకనిపై గోపంబు బ్రకటపరచి
 గీ. యొకనితో నిచ్చు విషియుండ నోర్వననుచు
 నొకని లోకైయుఁ బూర్ణేయకయె వారి
 చేరగల రొక్క-మంతయుఁ జేరదీసి
 పంప దేనియు సదియేటి పడపు పొలతి.

92

93

క. కొంటునందలులు వెలవా
 కొంటికొక డిన్నంబుతోడ గల్గవలెం గా
 కంటునె నెచ్చిన మాటలు
 మంటికి నెన్నండు సెప్పె మొనపై వాఁకిన్.

94

క. కాన్తన నెవ్వని కాపుర
 మేవిధమునఁ జెడిన సంశయంక వేవే
 వేవేలు జేర్చుగావలె
 వేవురు విటులకును గిటుకు నెట్టగ వలయున్.

95

వ. ఒక్కనాడు నీయందనురాగింబున డిప్యూటీకలెక్టరై యు
 న్ను నాయుడనారు వార్తం బంపియుంజిరి నీవప్పుడు మేళం

బుసకం గ్రానూంతకనుం దుండుటరిజేసి వారి యుద్దేశంబు
నెరవేరదయ్యెం గావున

38

ఆయత విత్తవంతుడు యశోధికుడు నృకలాధికారియు
నాయుడుగాను నీపయి సునంబుగఁ గామముగల్గి వార్తం
బాయని వేడ్కఁజెప్పె మానభాగ్య మింకేనుని చెప్పనచ్చు నా
రాయణశాస్త్రీ నంన రయంబునవచ్చు నటండు జెప్పినన్.

క. ఆ స్త్రీ రత్నం బజ్జెనికి

శాస్త్రీం బిలువంగఁబంచి చాతుర్యమునన్

వసాది భూషణ మరు

శస్త్రీం నఁ గన్నగనపు నన్నుడ మొనఁగెన్.

40

చ. జలజలలాడు పెన్నెరుల సంపదినూనె మెఱుంగువెట్టి బల్
కలకలలాడు సోగంగుగు కన్గవఁగాఁకఁదీర్చి నివ్వు
మిలుమిలలాడు రంగుపని మించెడి పావడఁగట్టి దానిపైఁ
దలతలలాడు నొక్క జలతారు బనారసు పైటఁ వేర్పఁగెన్.

క. అయ్యింతి జూచువేక్షక

నయ్యుద్యోగస్థుడధిక హర్షంబమరం

దియ్య విలుకాఁడు దరుమం

జయ్యనఁ జయ్యననజంగఁ జూచుచు నడచెన్

42

శా. ఈలీలం జనుదేరి నాయుడపడా హేలావతి జూచుచున్
బాలారత్నముతోడ నేవిధమునన్ భాషించెనో గాని ప్ర
శ్నాలాపంబులకేమి యుత్తరము దానందిచ్చెనో దానితో
నేలీలన్విహరించెనో మెఱుంగఁజాయెం జిత్రమా నెంచగన్.

మ. పవలుద్యోగపు కార్యము ల్పడివడిం బాటించిన స్వార్థస్థైం
ధవము ల్పందగతిం జరించుననుచుం దర్శించు నా భామతో

నవ హేలానతి మండమందకృతులన్ వర్తివినన్ రేయి తా
నవలీలం జనునంచు నెంచునట నాయం డశ్శుత ప్రక్రియన్.

క. పలుమాఱు నాయఁ డీగతి

లలనా రత్నంబుతో విలాసము నలుపన్

వెలవెల బొరుచు మనిగో

నలకేశనరావు చింత సంపం దొడఁగెన్.

45

ఉ. తొమ్మనఁ బాలుద్రావితుడతొమ్మన గ్రుద్దమరెన్నిభంగులన్
నమ్మగరాదు వార లలనామణులన్ మును దండ్రి జెప్పి మా
యమ్మయు నింతింభువులు నాప్తులుఁజెప్పుచునుంసిరిన్నియున్
సమ్మతిఁజేయఁజేతి నవి సత్యములై కనవచ్చె నీయెడన్. 46

గీ. బ్రాహ్మణునిఁగాని పొందనన్ పలుకువోయఁ

గులసతికిఁబోలె భర్త నాకును నొకండ

యనునుడువుల్లె సున్నయయ్యెను దలంప

నిన్ను విడఁజాలననుమాట నీటఁగలసి.

47

క. అంతటి సంసారము నా

కింతటి న్వచ్చె దీని నెనయుటచే నీ

చెంతకుఁ బోయిన వానిం

బంతంబున నెవరు పట్టిపల్లార్చిఁగొక్కో.

48

చ. గతమున కీగతిన్ వగువఁ గార్యముగల్గునె నాకు దీనిపై
మతి విడకుండె నిప్పుడును మానఁగఁ జూచు దీనిపొందు నా
కితర వఘాటు లప్పురసలేనియుఁ జిత్తమునందుఁ బట్టరా
చతురత యావిలాసములు నామృదురూపము నెందుగల్గుఁక.

ఉ. ఎంతటివారు గోరినను నెన్ని ధనంబులనిచ్చిరని యా
మంతయు వారిపైని మనసంటిన కూరిమి గల్గినర ద

కాంతకు నిశ్చయము ధవకాంక్షమయిన్ వివరించుగాక త
త్వాంతము నన్ను బొయదొకదానెవరింపినవాడకొటచేన్

ఆ. నాయుఁ డుండెనేని నన్నేమి బాధించె

గాన డీని విడువఁ గాదు నాకు

ననుచు మనసుఁ ద్రిప్పివొనియె నమ్ముగ్ధుండు

నారకాంత వలపు వంచదెవని.

51

క. నాయుఁడు క్రమ క్రమంబున

రోయిచెలికిఁ గేశవునకు రూఢిగ నెపుడుం

బొయని తమకము గలడని

చేయవలయు నేనుటంచుఁ బంతిలెచు మదిన్.

52

సీ. తప్పులేకున్నను నడచి యాఘోశం

బొడగని మాటల విసాపుచుండుఁ

గవకాంగి పొండు వడ్డనిపరోక్షంబుగాఁ

బెరవానిచేనఁ జెప్పించుచుండు

తెచ్చి కిప్పుటికలెక్టరు నిన్నుఁ గో

రించు నేచుని యనిపించుచుండు

నదిరిపాటునఁ దోన నెద్దురైన విడువక

మఱిమఱిచూపుల నూచుచుండుఁ

సీ. గేశవుని మీఁద నాయుఁడు కినుకఁ బొడమి

చేయఁగల చిక్కలెల్లను జేయసాగె

శకఫలకాంక్ష గల్గిన నెంతవారి

కైనఁ గలఁతలు బొడముట యద్భుతంబె.

53

స. ప్రబువిరోధ మివ్వరునఁ జైబడియన్ ధవళాని సంభవించె

చె మలగవుం జనుల్ దరినిసీయనిలైనను వీడఁజాలక

- య్యబాను రామనాన సుతుర పయోదహసంభవండు వా
ర బినరు హాషి మోవి మధురత్వము స్వీయమోవియంచుటో.
- చ. సోనపు పల్కు లవ్వనిత సల్పుచు గేశవరావుతోడ ని
బ్బరముగ నుండియుండియుగ భాలుననాయకుగారి నెన్నుచు
వరగుణాడ చచ్చుచున్నదని వర్ణననీయుచు నాతడొచ్చు నం
బరములు సొమ్ములున్నగిలు మాటికిఁ జూపుచుంట్లసిల్లెను
- ఉ. తోయరుహస్య కేశవునితో విహరించుచు సంతలోపల
హాయిగ నాతడున్నతతీ హాయిట కెవ్వరొ వచ్చుచుండిరా
నాయకుగారి మాటలు వినంజె నల్లదె యూరికుండుమా
పాయుట మేలులేదిక యుపాయముటంకునుచిక్కులారము.
- గీ. ఆ కసాభాస మేమని యనగవచ్చు
గేశవుం డంతలోపల గినుక భయము
నేపయును జందులాడంగ భావమెత్తును
దేయుపని లేక యిట్లని చింతనేయు
- 57
- చ. హరిహర యెనిచెప్ప వెలమాంబ్రాశ్మశేఖులునే నొసంగుచు
బరముల యూరుపేరులును మానెనే సొమ్ములడంగిపోయె
సరస విహారిము క్రిగులుజప్పనివచ్చునె నేటి కీకలె
క్తురు సుగంధుండు దాతయును గావలసెంగద కాంక్షింపునో.
- ఉ. చక్కెర నోటయున్న తతి స్వాదువుగాని కఱంగి యంతగా
గ్రక్కన మ్రొంగ నట్టి రుచిగానగవచ్చునె యట్టి రీతి నీ
కక్కసపుం బొలంతులకుఁ గానిత నిల్తము లిచ్చునప్పుడే
మక్కువగాక యీగి యొక మాత్రముత్తనమోముజూతుక.
- ఈ. అని చింతించగ నింగితం బెఱిగి వేశ్యామాతయుక వేగనా
తనితో నిట్లనునయ్య యీ పనికీనై తప్పెన్నఁగాఁబోకుడి

ఘనుఁ డుద్యోగి యటంచుకొప్పవలసెంగాకున్నఁ గోపించునో
యన సత్యంబనియెంచి బాలిశత బూర్వాకాదుడై యుండుగన్.

క. వానిం దొలగించెడు వెల

వానాయఁడుగలచి వీని కపక్మఁజూలెం

గానఁగ రాకుండక గా

సే నొకటి యెఱుంగు ననుచు నిశ్చిత మతియై.

61

ఉ. ఈ తరుశీలలామ నితఁడెన్నఁడు వీడకయుండ వద్దనన్
నీతియుఁగాదు చేయఁగలకేర్పులన్లుచు యుండునెనితిన్
జీతపు పృథ్వియై నతనిఁజేసెద బ్రాహ్మణులు వేలువోటి కీ
భూతము దీనితో వదిలిపోవునటం చొనరించె నట్లుగాన్. 62

వ. అట్లా కేశవరావుం బదిలియొనర్చిన నాశండును నాయుండొన
ర్చిన కపటంబునకుం బంతించుచు నకటా ముందువచ్చినచెపు
లకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్ములువాఁడియన్నగతి సీతండునన్నఁ
దొలంగించి కనకాంగి నాక్రమించెనే యని చింతించుచు 63

ఉ. వద్దనజాల వేదనము వర్ధిలుమండఁగ వీడజూల న
మ్ముద్దియ శనిసేతు నెటుఁబోదు నటంచొక కంటమఃఖముం
డద్దయు నొక్క కంటను ముదంబిడి దానినిఁ గొంగలించి యె
ముద్దులగుమ్మ నన్నరువఁటోకుము సేనటఁబోయి వచ్చెదన్.

స. లనపుడు.

65

క. బుడిబుడి గన్నే రేగతి

బొడమెనొ యది ప్రియుడ వచ్చిపోదువుగా క

ప్పుడపుడటలాచుఁ డద్దన

ముడుఁగక కొను తలఁపుఁగలిగి యెనరం జెప్పెన్.

66

చ. అతడును గొంతడప్పు గలచు న్నగరంబున కేగి యప్పనిం
జతురత జేయుచుండి దివసంబులు మాటికి లెక్కజూచునుం
త్రతి రవివాసరంబునను రైలువయిం దగనచ్చి యింతి కె
యతేశయమైన వేదనము లర్పదహూప్యము లిచ్చి నిచ్చుచు67

క. ఒంటి ప్రొద్దు భుక్తియును భోగహీనత

భాను వాసరమున న్రతమునాకు

నని కలెట్టడనకు హద్దుచెప్పి పొలుంతి

కేశనాఖ్యుఁ గాముకేళిఁ దేల్చు.

68

ఉ. నాపయిఁ గూర్చుచే నుదతి నాయనతోఁ గపటంబునెప్పె నం
చావఁగలేడు సంతన సుహర్షిశముం దనయందుఁ గూర్మియూ
నో పణమందుఁ గూర్మియగునో వినరెంపఁగఁ జాలఁడయ్యెము
న్నాపని నక్కాత మిచ్చునపు డందననారకముం దలంపఁడో.

క. ఇట నుందరి నాయని చెం

గట మిక్కిలి పేర్మిఁజెందె క్రమమున నతనిన

మటుమాయలఁ బన్నుచుఁ దన

పటమున ముడివేసికొనియెఁ బ్రజ్ఞావతియై.

70

సీ. ఎంత కిందఁ జాత్రుఁ డేనియుఁ దనహితు

నించుక లోదిసిపించుచుండు

నెంత యనన్తునకేని యద్యోగంబు

నించుకలోనఁ జెప్పించుచుండు

నెంత దుష్కురకార్యమేని లంచముగొని

యించుకలోనఁ జేయించుచుండు

నెంత మహాత్ముకుండేనియుఁ దనవైరి

నించుకలో నణపించుచుండు

గీ. బలువురీ యింతిన్మాశ్రయింపఁగఁ దొడఁగిరి
కలికి కినుకకునై గజగజనడఁకిరి
చాన చాతుర్య మస్మింప సాగిరపుడు
దాని గర్వంబు నర్హింపఁ దరమె శర్వ.

71

క. రోవెలఁదికి నెఱజీశముఁ

గావించెం గేశవాఘ్ను కరణేన్ సర్వం
బీవేయనఁ డదియధికం

బీవేయన దతఁడుజెందఁ డీవేడుకయున్.

72

క. ఈ కరణి నుండ నచ్చట

నాకేశవ్రుఁడాచి వార మషమ దినమం
దేకాక నడుమ నడుమన్

రాకుండె నిదేని యనుచు రగులుచు నుంజెన్.

73

సీ. నీలముల్ శుద్ధశైవాలము ల్వెడవిల్తు

జాలముల్ముంగురు ల్భూమంటఁ

జెండులై ఒంగరు గిండులై నానిమ్మ

పడులై గుబ్బి పాలిండులదరఁ

దూపులో మన్మధుప్రాపులో యెలదేరి

రూపులో యనఁగ వాల్జూపులమరఁ

దారమై నిల్చు సింగారమై పూవిల్తు

సారమై సుందరాకారమొప్పు

గీ. నడు గడుగునందుఁ దడఁబడి బెడఁగుఁజూపఁ

గిలకిలను నవ్వు మొలకలు వలఁపుఁటెలుప

వచ్చి యచ్చెలి మెచ్చుచు హెచ్చి గ్రుచ్చి

కొంగలించెడి భాగ్యంబుఁ గంటినెపుడు.

74

క. చుట్టుకు కుట్టుకున్న మోవి

గొట్టుకొగ నీకింత దురును గూడునె యచుచుం

గొట్టుకొట లాడుచు నంత నె

మఱిమఱినకుఁ గొగలించు మానిని నెంతున్.

75

సీ. ఆవేళఁ బూదోట యెరు గాడ్పులు వీవ

సౌధతలంబున సంచరించె

నానాడు మధురోస్తు లాడుచు సరసను

గుడురె న గద్దెపైఁ గూరుచుండె

నా ప్రొద్దునను దలయంటి నీరారంగఁ

జెరలాడ చును సోగ నెకలు విప్పె

నా సమచుంబున సంచంబుగా వీణ

మీటుచు గళమున బాటఁబాడె

గీ. అప్పు డీచర్యలెల్లను నమృతమయ్యె

నిరూడు మదిలోపఁ బొడకట్టి యేచుచుండె

విసము పోలిక నేనియు వెరవుదోప

దేనిసేయుదుఁ బ్రాణంబు లెట్టునీలదు.

76

క. నాభాగ్యము నాముల్లియు

నాభవ్య తస్కఫలంబు నా పున్నెంబున్

నాభూరిరాశి యహహ !

శోభాశతి వయసతెందు చూటం గొనియెన్.

77

గీ. ఉవిదతోఁ బొందు నాకు లేకుండెనేని

గ్రామముననున్న నిత్యముఁ గనుఁగొంతు

దూరము న నైచె నాడతి కూరుడగుచు

ననుచుఁ దలపోసి వెరగుందు ననుదినంబు.

78

స్త్రీ. సారంగమో మత్త సారంగమో కాదె
 యతివకుఁ జూపులు యానములును
 మాకందమో శ్రీరమాకందమో కాక
 విమలాంగి పల్కులు వీనుగవయు
 వాలంబులో ధేనువాలంబులోయకాను
 చానకుఁ బెన్నెరుల్ ఉంఘలగయ
 సరములో తారావిసరములో కావచ్చు
 నలినాక్షి బాహువుల్ నఖరములును

గీ. అనుచు వర్ణింపఁ దగినట్టి హంసయాన
 స్వప్నమునైన మరువంగఁ జాలకుంటి
 నెవరీతోఁ జెప్పికొనియెక నేనుసేతు
 సమయమును వేచి యేచఁగ సాగె మరుఁడు

79

• ఇష్టిధమున నొక వత్సర
 మవ్వనితకు గురుఁడు లాభ మందు పసింఁచెం
 జవ్వన ద్వాదశ రాశికి
 వవ్వరుసం జేరకుండునా తలపోయక.

80

ఘ. ప్రకటం బొప్పగ భానువాసరమునకాభర్మాంగిఁబొందంగఁద
 ప్పక యాకేశవరావు వచ్చు ననుచుం బల్కాటువాదంబుతో
 నొక కర్ణేజపుఁ డాత్తుడై తెలువఁగా హుంకారముంజేసి నా
 యకుఁ డారాతిరి గద్దరించి పిలచెన్ ద్వారంబుచెంత జెలిక.

క. పిలచినఁ గేశవు నపుడొక
 తలుపు వెనుక డాచి సరగ ద్వారముఁ దెరువన్
 నలు ప్రక్క లరసి నాయఁడు
 చెలువయతం చెప్పఁడొక్కొ చెప్పమటన్నన్.

81

- శా. అయ్యా యెన్నఁడు రానివాఁడెఁడు నేఁడాదిశ్యవారంబుటం
చియ్యారం జెలికాండజూచుటకునై యేతెంచిమాయంటము
న్నెయ్యంబుండుటఁ జూచిపోవఁదలఁచెన్ నేఁడేవఁదీంబోపువాఁ
డయ్యెం గావున రాత్రవచ్చెననఁగా నాతండు కోపంబునన్.
- చ. పటపటఁ బండ్లు దీటుచుచు భానుదీనంబున నీకు స్రవ్యతం
బటెముదితోత్త! దుష్టవెలమూర్తకు నీతియు జాతిఁ గల్గునే
యటలిటు లాదరించితిఁగదా యదయంతయుఁగాలిఁబోయెనే
పటు విభవంబుఁ గుక్కకిడఁ బైఁజని యాకులు నాకకుండునే.
- ఉ. బాఁపఁడ పండు నీమ పనిఁబట్టక యుంచిత నిన్నినాల్లు మూ
ర్ఖ! పలుగాకి! నీదగు మకామువిడన్ సెలవెన్నడిచ్చె నీ
లోపము లెల్ల నోరుచుట లొంగకయుంటివి మీరుస్వేచ్ఛగా
నీపయిఁకుండవచ్చునన నింతియుఁ బాపయుఁ బల్కిరంతటన్.
- గీ. తప్పొనరింపని దండన
మొప్పగునే మీరు కోపముచుగుండు మీరే
తప్పు సహించనియెడ మే
మొప్పగిదిన్నిల్వవచ్చు నెంచుఁ డటన్నన్. 86
- ఉ. జీతము చృద్ధిఁజేసితిసఁ జీమఁగ గు పన తప్పులెన్ని యె
న్నో తలపోయకుంటి మునుపున్నది నేఁజెడఁ జూతు నేనియున్
నాతరమే మఱిల్చుటకు నాకుచు నీజినకుండు మిత్రుఁడం
చీ తఱిరోర్చి యుంటినని యేగె నతండు స్వగేహ నీమకున్.
- ఉ. అ పురుషస్వభావుఁడు దయామతి దూరముఁజూచువాఁడునై
యిప్పగిదిన్ సహించెనని యెందఁగవచ్చునె నిశ్చయంబుగా
నొప్పుల కుప్పునై నతని కులఁడెడు రాగము వాని చిత్తముం
జప్పునఁ ద్రిప్పె నేర్పుగల సారథి దుష్ట హమంబునుంబలెన్.

ఆ. అతివయందుగల్గు ననురాగ మతనికిఁ

బూర్వ మార్గముననె పొదలుఁగాని

రాచకార్యములను రమణి కిచ్చాగతి

జేయఁడయ్యె మనసు చెదరు కతన.

చ. ఆరఁగుఁజ్ఞానిఁ గానఁబడ రాశ్రీతులెవ్వరు లంచమిచ్చువాఁ
డటదయి తోచుచుండె వినయంబున మాటవచించువారలు
దొరకకయుంకి రచ్చెలికిఁ దొత్తునకున్ సివమె త్తినేని యుం
బరగగ మ్రొక్క దప్పదని పాటియొనర్చిరి పూర్వమాక్రియ

క, ఆతండ్రిసఁగుచు నుండెడు

జేతముగా కొక్క గన్వ చేతంబడమిన్

నాతికి నాయఁడు భారం

బైతొఁచెం బరులరాక కడ్డం బగుటన్

91

ఁ. మానక యుండెఁ గేశవుఁడు మానిని యింటికి రాకపోకల్
సానియు నాతని నిద్దువఁ జాలకయుండె ధనంబుపై రుచిం
బూనిన యట్టి పంచశర భూతముఁద్రోయఁగ నెట్టియాజ్ఞయున్
లేని దినంబునందు రమణీమణి చెంతకు వచ్చియుండఁగన్. 92

చ. దైవ విధాన మెవ్వరికిఁ దప్పఁగ శక్యమె నాయఁడంతటా
నే విధిలో యవేశఁ జెలి యింటికి వచ్చి హతాద్గతిం గనెం
దీవియబోడిఁ గేశవునిఁ దెల్లముగా నపుడెన్నిభంగులం
బ్రోవుమటన్న నిల్వక గిరుక్కున మల్లె మహాగ్రహంబునన్.

ఁ. చేతఁ గలంబు గొంట యవశిష్టముగాఁగఁ దలంచి యప్పుడా
రాతిరి వేళ బర్తరపు వ్రాసి నిశాంతముగాక మున్నె య
త్యాతత వృత్తిఁ గేశవున కంచి తదాదిగ నెన్నఁడేనియున్
రోలెఱవం గనుంగొనుట రోతయటంచుఁడలంచెనాత్మలో

గీ, నాటి నుడఁ గేతవుండును నాయకుండు
నిడుచునుండెడు నుంకువ లుడిఁగెఁ గానఁ
బెట్టెల్లో విల్లెములు వ్యయపెట్టుటకును
జేయి సాగిక యుండె నచ్చెలువ కపుడు.

96

ఉ. అఁకొని యున్నయట్టి నరుఁ డంబలియెనియు గంఁదయెనియుం
బాకముగాని దేని యలవడ్డయెడం దినఁ గోరు పోల్కెగా
నాకలకంతయున్ వసుసమార్జన తృప్తి జనింపకుండుటం
గోక యొకంగువానికిని గోరికఁ దీర్చె గ్రమక్రమంబునన్.

క. హేమాంగీమణి నిద్రపు
మోమైనం జూతమనుచు ముచ్చటపడు వా
రాముద్దియ గృహమాసకున్

నేమారు న్యచ్చిపోవు విట్టులెరహాహ.

97

మ. సరజన్మంబునఁ బుట్టి నట్టి ఫల మా నారీమ.కి వాక్సుధా
సరసి బిందు కణంబుఁ గర్ణము నాస్వాదించు నాభాగ్యమున్
దొరకన్ ధన్యలవకాదుమంచు మదిలోఁ దూగాఁడువారెల్లరుం
బరిహాసోక్తులఁ బల్కునట్టి విలసత్రావివీణ్యులై రింతికిన్.

98

మ. జడుపోవుం గడకంటఁ గాంచుచు మదిన్ సందిగ్ధులౌ వారలే
వడిగా వచ్చి సరోజనేత్ర కదియో వాక్రువ్వఁగా నంతనా
నుడికిన్ మాముడినెంచియెంచి నుడువన లాడుచున్ నవ్వుచున్
డడవచ్చోటనె యుండ సాగిరహహతద్భద్ర చేతస్కులై.

99

సీ. ఎడకాండుగావచ్చి గుడగుడ లాడుచు
సతివతోఁ బరిహాసమాడువాడు
ఘల్లుఘల్లు మనంగఁ గరమున రూప్యంబు
లెగరవేయుచునుండు సాగసుకాండు

ఒక్క నిద్రకు నెంశయుంకువైనను
 నెన్నకిచ్చెదమను పన్నె కండు
 తామరసాక్షిరో నామాటకేమి యు
 త్తరమని పలుమరు నరమువారు

గీ. సంతకూటముగార్ గూడి యింతి గుంట
 హర్మ్యతలమునఁ గొండలు నంగణంబు
 నందు గొండలు నరంగుచుండ గొండ
 తాకులంబుగ నుండు పహర్షిశంబు

100

క. ఆచాతుర్యం బేమన

వాచాగమ్యంబుగాదు పచ్చెడి దిట్టలు
 దాచుచుఁ బరస్పరంబుం

గోచరముం బొండకుండఁ గొనసాగించు.

101

న. అట్టియెడం గేశవుండు కోమలాంగిని విడువంజాలక యక్క
 టా రొక్కలబు తక్కువయయ్యె నిక్కంతపయి మక్కున
 యక్కరణేనె పెక్కు చిక్కులఁ బెట్టుచుండె. వీండు నన్నుం
 దృణంబునకన్న లఘుతరంబుగార్ జూడందొడంగి రిచ్చెలువ
 యుఁ బణ్యవీణినమొందిన క్రొత్తానిపండ చెప్ప నైనను దొ
 ల్లింట్రి కెవడి వచ్చుచుం బోవుచుండెదనని తపోసె. 102

క. ఒకనాడు తలుపుఁ దీరుక

యొకనాడు గృహంబునందు నుంకిరి ఘోషం

చొకనాడు రేపురమ్మని

కికురిందఁగ సాగి రపుడు కేశవరావుననె

103

క. అట్టియెడఁ గేశవాఖ్యుం

దిట్టచుఁ బలుమాటు పాప నీవామర్షం

బుట్టిపడనాడె నిది నా

పట్టి యకట నీకు నెంత పై పైనుండెన్.

104

ఉ. నీచుడ నొన్నిసారు లిటు నీకు నెంచిందితి స్థిగులేడె నం
కోచ మొకంత డెండమునకుం జనియింపడె మాగ్నిహంబునం
దాచగఁ బెట్టినావటర తాళల నాటి భసంబు సర్వమున్
నీచెలిమింగదా యిటు ముంగైగు మాధనలాభమంతయున్.

ఉ. కాసులు దెచ్చినావొ కిసకింబులు దెచ్చి యొసంగినావొకో
వీసమునైన నేమగద నెచ్చునానియు కావొ లేక నీ
కోసమె యందునుండెనను కొంటివొ మాకనకాంగిదుర్మతి
నీసరి వారిఁ జూడవె యెవక భసంబు నిచ్చుచుండరే. 106

సీ, మీపీఠసన్నిధి దీపాగ్రములు

సానికి రత్న భూషణముకానె

మీమంత్రప్రస్ఫుముల్ మీపూజనములు

గణికామణికి నేమి కనకమానె

మీమడి వల్లలు మీసదా చూరముల్

వారకాంబకు జన్మబట్టకానె

మీయిచ్చు దక్షిణాల్ మీమన్న దానముల్

జక్కఁగా వేళ్ళకు కొక్కమానె

గీ. యీయఁ గలిగిన వేళ్ళల నెనయవచ్చు

నీయలేకున్న నవ్వలకేగవచ్చు

బ్రాహ్మణ యొనచ్చి మిమ్ము కమ్మందు రెవరు

పదిపదగదయ్య కబురులు పనికిరావు.

107

సీ. పైడి పుష్పలపూజఁ బరిగించు మనలేదు

గురుతర రత్నమల్ గోరలేదు

- నిలుపున ధనములు గలిగింప మనలేదు
 లక్షలు డెమ్మని లాగలేదు
 గ్రామంబు లిమ్మని స్థాపించఁగాలేదు
 భూములిమ్మనుచును బోరలేదు
 వెలలేని తొడపులు వేడుటయునులేదు
 మొహరీలు డెమ్మని మూర్ఖులేదు
 గీ. యిచ్చితివా లేదో మాకు నొక్కంతసొమ్ము
 మిగుల నొసఁగిన పోలిక నెగసి పడెద
 నెల్లవారలఁ జూడనే యిల్లునిండ
 విస్తరానలు వోతును వేశ్యులకును.
- 108
 సీ. పొమ్మని పలుమాలు పోరిచెప్పినఁ గాని
 యీడిగెల్లంబు దింటిపంచ
 వద్దవద్దని చెప్ప వాకిటి యరఁగొప్పఁ
 బవ్వఁచెద నంచుఁ బల్కెదపుర
 తలుపుఁ దీయ నటంచుఁ డెలసినఁ బోవక
 బ్రతిమాలుకందును పలుతెఱఁగు
 సమయంబుగాదని చక్కఁగాఁ జెప్పిన
 దొడదొడ లోనికిఁ దూలుచుందు
- గీ. వార నిన్నెన్ని కంకిన నోరు నొప్పి
 నీ రమణి నెవ్వరికినైన దారవోసి
 వచ్చితివె వేరుగతిలేక వారకాంత
 పొందు సీబోటి వానికిఁ బొసఁగు నటర.
- 109
 గీ. అప్పుడప్పుడు మాయొద్ద నప్పుగొంటి
 వేడువందలు వడ్డితో నెంతయగునొ

యిల్లా వాకిలియో యమ్మి యియ్యవేని
యట్టి పత్తము నీవని బట్టకున్నె.

110

గీ. అట్లు బల్కుచునుండ హేమాంగివచ్చి
తల్లిపై గదరించుచుఁ దగవరి వలెఁ
బాటిసేయకుఁ డీవృద్ధ మాటలనుచుఁ
గొంటెతనమున నాతని నింటి కనిచె.

111

శా. అరామామణీ తల్లి కేశపునకుం బ్రారంభమందుల్లస
న్నీరంబై కరకంబునై హిమఘన స్థేమంబునై మాక్తకా
కారంబై శశికాంతమై స్ఫటికమై క్రందెన వజ్రంబునై
ధారాశంబుగ దానిమీతెను తుదం దర్శింప నానాటికే.

చ. అతండు నిజగేహంబున కరిగి యొక్క వేదకట్టె నుల్లరియచే.
లంబుంబురచి పవళించి, భూతావిష్టుని లెఱంగున, సమ్మువో
యిన వానిషగిది, బ్రహ్మహత్యఁ జేసినవానికై వడి, రాజదండ
నంబున కలవడిన వానిచాక్షున, వృచ్చిక దష్టుని విధమున,
శనియొడవోచక, యిట్లు చింతింపం దొడంగె.

113

ఉ. అంజు నన్ని చెప్పవిననైతిని మున్నొక యప్పుడై న నీ
కొండలమంద నాకేపుడు కూడునె నీరములెల్ల బోవఁగాఁ
దొండరఁ జెంది నేతు విడు దుర్మతినైతిని చెప్పనారలే
పండలుగాక చెప్పుటకు వచ్చెదరే ననుబోటి మూర్ఖుతో.

ఉ. కేశవరావుగారనుచు భేలనమాడిరి వీండు మున్నగాఁ
గేసనరావటంచుమఱి కేరుచుఁబల్కిరి కొన్ని నాశ్మకం
గేశవ్రుడంచు నాపయిని కేరడమాడిరి నాఁడు నాటికిం
గేశ మటంచు నన్ననిరి కేవల విత్త కృశత్వ రీతిచే.

115

స. ప్రత్యహ వింతసాము లేన పాణిశలంబునఁ బెట్టుకున్న వై
యాత్యముఁగూపి చ్ఛారమున కడముదాకుచు నెన్నిచెప్పినన్
వ్యోయ వాక్యములేవలికి యవ్వలికంపుచుఁ బాపిముండప్రా
ణాత్యయ మాచరించు నెలయాండ్రరతుల్ సరికంబులెంచగన్

శా. హలాపాన విహారచేష్టాదగు మూఢాగ్రేసర మేచ్ఛుఁడా
బాలకశుక్లముఁబూని నన్నిఁబుద్ధిప్పంబాడియే యెంతయో
కాలంబుఁబెట్టు నటంచు లోజని బలత్కారంబునం బట్టియు
ద్యేయ ప్రక్రియ నిచ్చదీర నడచెన్ వేరీ సమాకృష్టిచేన్.

సీ. సార నారుల పరు నారజేయుచు మీలు

సారతో బ్రాహ్మణ జానతోడ

హెచ్చి యచ్చరమేలి మచ్చెకంటులఁ ద్రచ్చు

తీరుతో క్షత్రియ వీరుతోడ

నిక్కి జక్కుల తక్కు చెక్కు కల్కుల దొక్కు

నీటుతో మేటి కిరాటుతోడ

పావ పాపలకోపు రూపు మాపగ నోపు

శేపుతో నొకగొప్ప కారపుతోడ

గీ. చెలువు దున్నాన్త మున్నాన్తనిచుతోడ

నందటికి నన్నిరూపులై యమప శేర్పు

గలిగి మెలఁగెను నల వెల కలికి యశార

దానిమాయలు దానికే తగుచు మహిని,

118

సీ. పరవంచనా శ్రీతి భాక్కులు వాక్కులు

దుష్పథ వర్తన ధుర్య చర్య

అను నందమూలంబు యష్టలు దృష్టలు

బహ్వ సత్యోక్తి సుప్రహ్వ జహ్వ

సతత విత్తాన రతములు మతములు
సమ్మోహన విధా నిషఘ్యవిద్య
తరుణజనాశయ దాహము శేహము
చిత్ర చౌర్య విధాన శీలము

గీ. కామిజన మాన సంహృతి ఘనము మనము
వారనార్ జనంబులు కారయంగ

వీరి స్వయందు నప్పు డవ్విశ్వ కర్త
యేగతిని నిల్చె వంచన లోగకుండ.

119

పీ. నాలుగు జాలు జారులకు నల్లురికి సమయంబు జెప్పినం
బాలికు డొక్కఁడాత్మమతి బట్టంగ జాలక యింతిగూడ స
వ్వేళకు మున్నగా నియత వీరుని ప్రోయఁ దలంచివచ్చినం.
దాలిమి లేక యిర్వురును దైత్యుల చాచ్చునబోరి దుర్ధతిన్

సీ. ఒకని మంచము క్రింద నొనకంగ దాచి వే
ఱొకనితో సరసోక్తులకుఁ గడంగు

చాని మూలకుఁ ప్రోచి ద్వారంబు చెంగటి
మానిసిలో గొన్ని మాటలాడు

వేళొకఁ జేతెంచి వెచ్చ మెక్కు డొంగ
వీనిని నొక తల్పు నెరుక నుంచు

వాడుక గల వాడు వచ్చుచో వీనినిఁ
గిటికి వెంబడిని వాకిటికి ననువు

గీ. వారలన్యోన్యము నెఱింగి వైరమూని
నురము నొనరించి రతి ఘోరతరముగాఁగఁ
దీరకుండను వేటికి వారి తగవు

వారిలో నేనొకండనె చూర యిది.

121

ఆ కులము నడంగ బోదు తలఁపదు వృత్తిని
వావి లేదు మార్దవంబుఁ జూడ
దమల గూప మెంచ దర్థము ముఖ్యంబు
పడఁపు చెలికిఁ గలదె పరువు నుటవు.

122

క. అంతటి వానికిఁ బుట్టితి
నింతటి మర్వృత్తి గలిగె నేమననిక నా
కంతయుఁ జెడిపోయిన నే
క్షిప్తట నీతెల్విగలిగె నమిఫలంబో.

123

క. ఈ యటగుఁడెని మును నా
రాయణశాస్త్రీయును నేను సతిహర్షమునం
బాయక భాషించితి మీవు
క్షి గూట మెంచవలసె నివి కాంగతుఁ.

124

క. అని చెంచుచు వారాంగన
యన వీనులు మూసికొనుచు నాత్మగృహమునన్
ఓననికిఁ గులభానినికిం
ఞ్జనువుగ ననుకూల వృత్తి జరుపుచునుండెన్.

125

క. డక్షాధ్వరశిక్షా పర
యక్షాధిపబద్ధసఖ్య మైశ్వర్యనిధి
యుక్షాధిపగంధర్వా
విక్షతకసుమాస్త్ర గర్వవినతసుపర్వా.

126

క. చుక్కల జేనిం దల్పె
నెక్కించిన జేడవేల్పుటెటి సరమునం
జక్కనగు జడలవాఁడా
ప్రక్కం బెలిగల్గినట్టి వన్నియకాఁడా.

127

మదనదర్పణవృత్తము.

సామజరిపువాహనా విభాసమాన మానసా
 శ్రీమహిళావిరుద్ధ హూనిసాక్షత స్వరూపకా
 నామ జవ నిరాకృతారు బంధ భక్త సంచయా
 హేమ నగ శరాసంధితాహి సింజనరా.

128

గద్య.

ఇది శ్రీమన్మంత్రిసైగడ మశ పయ్యసా రావార రాకానుధాకార
 రాజి బిరుదాంకిత భుజంగరాయమాత్య పౌత్ర హరితన గోశ్ర
 పవిత్ర దుర్గాయల్లి కార్జున ప్రసాదరాయ వరపుత్త్ర శ్రీమా
 క్కంజేయ వర ప్రసాదజనిత కవిరాధౌకేయ బుధ
 జనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ ప్రవీతం
 జైన వారకాంతయను చాటుప్రబంధంబు

నంనుఁ జతుర్థవిలాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

4) ర శ్తు.

శ్రీమూర్తి-రక్షేయస్వామి నేనమః

వారకాంత

పంచమవిలాసము.

- క. శ్రీనాథ ప్రియ సుగుణాని
థానా, రజతాద్రి సన్నిధానా, భక్తా
ధీనా, భుజంగభూషణ
షణాని ఓనానని విధేయ, మూర్తి-రక్షేయ. 1
- గీ. విన్నవించెడఁ బైకళ విసుముదేర
కేశవంశస్థు ధన మానుకేళి పాలు
జేసి దుర్విధుడై క్షిప్తచిత్తుడగుచు
దల్లికిల్లిగ మెల్లనఁ దల్లిమనియె. 2
- ఉ. ఏల విచారమందె దప్పు జెవ్వరు చెప్పిన నన్నదామె నీ
లీలల నస్మదీయ విధి లేనది జేయఁగ నేల దప్పునో
బాలక యన్న హిమలయ ప్రాణముల నివి కు వారలుందుకే
మేలొనఁగూడకుండరు సుమీ చిరమాయుప్రగల్గె శనియునో
- చ. పదలుముచింతివెండియును బై క్షియు మోగుచునుండు సంతసం
పద గల కొంపకట్టి పగపాటులు బొందఁగ నయ్యె నక్కటా
చదరయు గాకయుండునొకొ చాపచినింగిన నన్నవస్త్రములో
కొడుకక గల్గు సంపదలకు న్మును నోచని బెట్టి గల్గెకున్. 3

క. పనవునకై నీభార్యకు

నొనగిరి పుట్టింటివార లొక్కొంతమహిం

బొనంగం దానం దీనం

గుసుమము గతిఁ గాపురంబుఁ గొనకొని నిల్చున్.

5

శా కై వారంబుగ దోచునో పరులకుం గానిమ్ము వాక్రుత్తు ల
త్తీ వాచీ గిరిజా సమాన యగుచున్ మెప్పుందు నీభార్య నీ
భావం బట్లు కలంగుచుండ మనితోఁ జల్మాలు చింతించి న
న్నీ వాక్యంబులు చెప్పి పుచ్చె నదియే యెంచంగ శ్రీదేవిహా

క. అడలున, గార్భ్యం బొడవును

పొడమును మోగంబువలనఁ బుట్టి ఘృవముగా

నడచంగ నేటి కీగతిఁ

దడలడఁగా నాటి కొక్క దైవములేదే.

7

ఆ. శల్లి లక్క యంట గొనయులు కాలఁట

యంత కనుఁడైన యట్టి సుతుఁడు

గాథ తాపమందఁ గలుగక యుండెనే

వ్యగ్రమానె లోక వాడమెందు.

8

మ. అనినం గేశవరావు కొంత మని ధైర్యం బంది చింతించె హా
నను దుష్టాత్మునిఁగాఁగ లో నెఱిగియున్ నాతల్లియిన్నీతిఁజె
ప్పెను నాభార్యయు నిట్టి దుష్టనిషయం బ్రీతి నివ్విడన్లేను కా
ల్పనె నా జన్మము నట్టి యుక్తమ సతిం బల్వంతలం బెట్టితిన్.

ప. ఇట్లు చింతించి మున్నెంతటి దుర్మార్గంబునం బ్రవర్తించె
నంతటి సన్మార్గంబునకు మరలి సాంసారిక కృత్యంబుల నతి
జాగరూకుండై ప్రవర్తించుచుండె నంత,

10

ఉ. పాపయు నొక్కనాడతడు వ్రాసినపత్రముఁజేత గొందుబో
పాపపు వృత్తిఁ గేశపుని పజ్జకు వచ్చి యతఁడు తన్నుఁ జూ
పోపని గుండె జుల్లుమన నోర మొగంబిడి చూడకున్న న
య్యా పరికించు దీని నని హస్తమునం దిడఁబోన నానిఁడొకఁ

క. అది ఏమి లెప్పు మనప్రభు
బదులున కీవిచ్చిశక్తి పత్తిం బనినక
బదులెక్కడ నెక్కడ
బదపద పత్తిం బదేడ పాపచరిత్రా !

12

వ. అనిన నాపాపయు,

13

శా. ఏలా యింత యనత్యమాడెదవు నీవింకా నవఖ్యాతికిం
బాతె పోదువు పత్తి మీవెఱుంగవో పైపైని బోనియ్యునీ
వ్రాతే కాదొకా సాక్షులుంకిరి నినుంకిరించెదం బొస సా
మ్మిలేకున్ననుబాదపద్యమునఁబొమ్మిఁజూఁజీనుమ్మాటనక

ఉ. చెల్లని మాట లేమిటికిఁ జెప్పెద వీక్రియఁ బొమ్మసొమ్ము నీ
వల్ల బుణంబుదీయుటయె వాస్తవమంచు వచింతువేని నీ
ముల్లియు విప్పి యిచ్చితవె ముట్టెద వే గురుపాదపద్మ మీ
యల్లరఁ జేయనేర పదమా పదకుంకిన బుద్ధిచెప్పెదక. 15

క. సాపా చేయఁ గడంగితి

నీపేరున కుచితమైన కృత్యం బహహా !

చీ పో నాప్రాంగణమున

శిష్యునికై నిలచియుంటివే దుష్ట యనక.

16

ఉ. శంక యొకింత వీడి యనసాగినచో మఱి సాగిపోవునే
యింకను బోవ నీపరుపు నేకక శేఁ బుదినుంది చెంగటం

బంకము వచ్చెనేనియును బొయుట దుష్కర కార్యచశాజ్ఞుమీ
 బింకపు మాటలం బెమరుబెట్టిన బోవునె పాట సానియున్.
 ఉ. సానులగూడి కుల్కుచును సౌఖ్యముబొందిననాఁ డెఱుంగవే
 మానదు దీని శిల్ప మని నూయెడ లూరకయమ్ముకుంటిమే
 సానికి మేచు ముల్లెగన చక్కఁగ సొమ్మిడఁ బాటవేని యో
 మానవిహీన చెల్లెలిని మక్కువతోఁ గవగూడ కుంటివే. 18

స్తీ. మాటాడెనేనియు మాడ మూర్ఖుంబాను
 సరగనరాగద సరసమాడ
 సరసచు కూర్చున్న వరహాలు రెండొను
 గొంగుదాకిన మా డిడంగవలయుఁ
 గరముచేఁ బూసినఁ గానువెచ్చుంబాను
 శౌఁగలించిన రేండు కానుతాను
 ముద్దాడెనేనియు మోహరీ వెలచూచాను
 వాతెఱి చవిఁజూడ పండచూచాను

శీ. కూర్చునికి నగ్గ మీవలెఁ గోటియైన
 వారభాదిని యన్నఁ బైపైనిఁ గలదె
 యిపుడు మగనాండ్ల వేళ్ళలె యింట నింట
 సిద్ధముగ నుండు మాకూడు చెఱచుటకును. 19

ఉ. ఇన్నియుఁ జెప్పినం బలుక వెంతటి కూళతనంబో కాని యా
 పన్నత వచ్చు నేమిటికిఁ బాడయి పోదువటన్న నీకు ది
 క్కున్నకడక వచింపు మిటనుండక పొమ్మని కేశవుండనం
 బెన్నడివీధి నోర్కొలఁదిబ్రేలుచుఁ బోయెచు బాగులక్కఁగఁ.
 అమ్మయుఁ గొమ్మయు నకటా
 యిమ్మెయి విడిపోవకుండ నిప్పటికిని రే

ద్రిమ్మరి యని పలుదెలుగుల
యమ్మలికల నాత్మ నొందుచుండగ నంతన్.

21

క. సవయసులుం బ్రవయసులున్
సవిధంబున కేగుదెంచి నర్మిలితోడన్
శివశివ యంతటి యంకిలి
భవమునకుం దెచ్చె నెంత పాపమొ యనుచున్.

22

ఆ. పృక్షమెల్లఁ గొట్టి వ్రేల్లింధనములకుఁ
గాఁగఁ బెల్లగించు కరఁదోషం
గాఁపురంబు నెల్లఁ గడ తేర్చి యివ్వేశ్య
తడవ వచ్చె నొర కడమ దిపుడు.

23

ఉ. ఏటికే బత్త్రమిచ్చి తిది యెన్నఁడు మాకడ నుచ్చరించ వై
తొటని లేక వ్యాజ్యమిడ నుంటినటంచును వాగిపోయె నా
చేటుల నూరి యంతపనిఁ జేయగ నందియ మంద దిప్పుడె
ప్పట మరల్పుఁగావశమె బ్రహ్మకు నై నను దుష్ట యకాటచేన్.

చ. మునసబుగారు జూరుఁడును మూర్ఖుఁడుఁగావున వారకామిసి
జనముల కార్యమన్న శిరసావహియించెడు నొక్కరాత్రి య
క్కనికియు వానిఁజూచి యరగంటకుఁ గార్యమునిర్వహింపదే
మనకును గోర్తుకుంజనుట మంచిదటే వెలియాలి వెంటికిన్.

శ. మన మోడుట యదికంఠెం
టొనరించినఁ దప్పదింక నొనర నెకస్సా
ర్తిని దీర్చునేయ నిమ్మా
మునజేసిన కార్యఫలము బొందక వశమే.

24

- న. అనిన నెదియుం బలుకక తల పంకించుచు నుస్సురని యెట్టి
యుందోచక కొంత తడవు చింతించె తన దుర్వృత్తంబునకు
రోయుచు గడసపడంతుల దుశ్చేష్టితంబులం దలంచి యిట్లనియె
ఉ. చేసితి నెన్నియేని చెడు చేష్టల నేల గణింప వానిలోఁ
జేసితి నిద్రియు నిగ్గులఁజేసిన దానికిఁ జింతయేల నా
వాసియు వన్నెయుం డటిగె వాఁడొక కేశవరావు వీడుగాఁ
డానగుయంబునల బుడమి యాకసముం గనడాఁగువాఁడనఱో
ఉ. కోకఁటంచు మేల్ఱనిక గుడ్డఁటంచు విభూషణంబులం
చీకరఁజేన్ సమ స్తవసువిక్కువలం గనిపట్టి మెల్లనం
గై కొని కేమిచెప్ప నిదిగాక శరీరము దుర్వచామయ
వ్యాకులమకాటఁ గొంత వ్యయమయ్యెఁ జకిత్సక వేశనంబులన్
ఉ. ఈలువుటాండ్ర కన్నఁ గడుపెచ్చగు మాటలు చేష్టలెంచ దు
శ్శీలము లంతకంగము లశేషజవార్ధ సమాహతి క్రిమ
లాలస దుష్టము ల్వలపాలంతులకుం దురితంబులెల్ల నీ
పోలిక ముద్దఁజేసి నలుమోములవేల్పు సృజించె నిమ్మహిణ.
శా. విశ్వద్రోహిణులై న పీరిపోడయు వ్యేమాయలంద్రోచు న
వ్విశ్వామిత్రుని ఋష్యశృంగునిఁ దపస్వి నివ్రవనారాయణు
న్విశ్వాసంబున మోసపుచ్చి రొకభుక్త్యయింటఁ బార్థామలీ
విశ్వంబందుఁ దృణీకరింతురుగదా పీండ్రక నుహాధైర్యులై.
స్త్రీ. ఒకఁడిచ్చు విత్తంబుఁ గిక్కిరివి పుచ్చును
వేటొక విటునితో బేరమాడు
నొకనిని రేపు తప్పకరమ్మనుచుఁ జెప్పు
నొకనిపైఁ గోపంబుఁ బ్రకటపఱిచు
నొకని లాలనఁజేసి యొ

జేరిక నొక్కని గారవించు

ననుకర్తె యొకనికి గనజేయు నొకనితో

బ్రాణంబు నీవని పల్కుచుండు

గీ. జెడుగు కొంగలు ద్రొక్కిన మడుగు వేళ్ళ

రోగములఘట్ట చిత్తముల్ ద్రోచుదిట్ట

భోగనారి యనందగు రోగనారి

దానిఁ జూచిన నిహపర ధర్మమణఁగు

గీ. వృద్ధరాక్షసి యొక్కతె శృచును నంగు

నుండి జారుల సొమ్మెల్ల నొడిచి కొనఁగ

దానిఁబొంగని క్రియ చూచి మూని యుండు

గనుఁగొనఁగఁ జాలు నెచ్చండు గణకమాయ.

క. ఇప్పుడిది కేశవాఖ్యుఁడు

జెప్పుగ విని యబ్బరంబు చిత్తములందుం

జెప్పురముగ వారుంజని

రప్పాస నికేతమున కరిగి వశిషడ్వి.

క. చని యంతయుఁ గనకాంగికి

వినిపించిన నదియు మిగుల వేరఁబూప్పుం

జనుమిప్పుడె ప్లిడరు కడ

కనవుడు వెస నేగి యతని కనియెం గినుకన్.

ఉ. కృత్రిమ వృత్తి గల్గి యల కేశవరావు మదీయ పృత్తితో

జిత్ర విహారముల్పులిపి చేత నొకండు ధనంబు లేక యి

పత్రము వ్రాసి శియుఁ గూడిన వేయియయ్యె

మాత్రము వల్లెనుగాననీయె

మ. ఇది కంస్లంబం నరించఁగా నలఁ జూడఁ యీ కావ్య మేరీతఁగాఁ
 ఁదిం బొప్పుగఁ జేతురో మముఁ గృపాపార్శ్వలై చూడుఁడి
 తునకీ వ్యాజ్యమునిర్వహించునొకా లేదో చక్కఁగాఁ జెప్పుఁడి
 చనురెక్కం జెడిపోవుకంటె మొదటం జాలించుచు మేలుగున్.

క. అన విం స్థీడచ చీటిం

గని తప్పక శెలుచు నిట్ట కార్యంబులు గో

టను మీటితి నెన్నెనియుఁ

జనదునుమీ పాప నీకు సం జేహింపన్.

విరి

గీ. దీని కేలుది నూపాయతాను శీఘ్ర

బహుమతులు గెల్చెనేని యూపెనిఁగలవు

కార్యమెఱుంగని దానవు గావు గానఁ

జెప్పు నేటికి ననిన వచించె నదియు.

విరి

గ. తమకు న్నందియమంద నేమిటికి మీతాత్పర్య తీతి న్నమ

స్తమః మాటాడఁగ నాతనూజ యిటకుం ధావచ్చునీరాత్రికిన్

మముమీవాండ్రనుగాగఁ జూడుడనుకంపాన్మత్తినిక్కార్యము

స్సమకూర్చుం డట్లు పెసమ స్తమయభేచ్చన్ మీకుసంధిల్లెడున్

ఉ. ఆజ్య హుతాగ్నిఁబోలెనిటులల్గుచుఁ బాపయుఁజెన్ని నోయె సా

న్రూఢ్యము చేతికబ్బిన క్రమంబున నాతఁడు సంతసింపుచున్

సజ్జశరాశమందు శర సంధి యొనర్చిన పోల్కె నూటిగా

వ్యాజ్యము వేసె గేశవుగృహంబుచుమంచదలంచియొకటన్

శా. నీచ స్వాంతము గల్గు పాపముఁ గ్రియా నిర్వాహసంసక్తి చే

నోచంగ్రానన స్థీడరు న్మునసబున్ యుక్తోక్తులం జెప్పుచున్

నీచాతుర్యము మీఱగా బ్రతివితేనిం గర్వమా నంచు దు

ర్వాచా బోధన మాచరించి యనిచె స్వారిండ్రకుంబుత్తికన్

చ. అనిదిన నన్ని యేగి తన వ్యాజ్యపు సంగతు లెల్ల మొనం
 గొనకొని చెప్పి వారి యెవకుం దగ రక్తిజనింపఁజేసి మీ
 యనుమతి చొప్పునన్నదతు నంతయుమీరుస్వకార్యమట్లుగా
 గనుఁగొనుఁ జేను సైతమును గానొకొమీ పరిచారికామణి
 ఉ. అంగన మోముఁజూచిమునియంతటివాఁడునిమేషమాత్రము
 లొంగును బ్రౌఢయకా నల విలోల విలోదనఁ జూచునంత ను
 ప్పొంగడె జారముఁఘ్యుఁడగు మున్నగు వానినిఁ బుక్కిరించుచో
 నంగ మెఱుంగఁ జెట్టిబనియైన నొనర్చుట యబ్బురబొక్కో.

క. హటక గాత్రీ నీకిం

దేటకీ సందేహమందఁ జగుమని నిరా

ఘాటముగఁ గేశవునకున్

నొటీ సొనరించ నలఁడు నొగు లొనవంగన్.

45

గీ. కాకమానదు కానున్న కార్యమనుచు

భార మెల్లను దైవంబు పైని నైచి

యూరకుండిన వధికారి తిరు పపుడు

జేసి ఉప్పున కార్తరుఁ జేసెనంత.

46

ఉ. దీప్త తరాధికారిక నిదేశముఁబూని యమీను గేహమున్

జప్తానరింపఁ దల్లియుచు జాయయుఁ గేశవరావు నార్తి సం

ప్రాప్తత దైవమా యిటు రాపిసిఁ బెట్టెద విప్పుడేనియున్

గుత్తి యొసర్పఁగొట్టఁజుఁగొంక గులే నియేడ్చి రెండఁగున్.

క. వేలాము వేయఁగా నిరు

వేల వెలకుఁ దద్దళుంబు విక్రయమొందెం

జేలావశేషులై య

వ్యేత న్ముప్పుకను నారు వెడలి వగచుచున్.

48

క. విభుని వేడుక దీర్చుట వెలది కుచిత
మనుచుఁ దచ్చేట్లు కొకింత యన్దనేయ
దేని గెలవిచ్చుకొయని యెనుగుచూచు
లక్ష్మి దలపోయఁ బ్రశ్నకుఁ య్మిగావె

శ. కేశవరాయఁడు తననలి

వేశల న్మత్తియును భర్త పృథుఁ గణంబుల్
కౌశలము నెంచి యొకయెడ
సౌశీల్యం ఁమర నెంచసఁగెన్ మఱియొక.

54

శ. ప్రత్యయమునఁ దత్పాతి

ప్రత్యము కనుటెప్పవోత రక్షించనిచో
సత్యంబుగ మామక డు

పృథ్వీంబులు సన్న బట్టి కెడపకయున్నే.

55

శా. కన్నుంగానక యెన్నియో దురితముల్ గావింపితిన్వానిలో

నిన్నాళీకముఁగల గుటుంచిననిఁగా నేలం ప్రయత్నంబునం

బున్నెం బొక్కటి జేసియుంటి నెదియో మున్నుట్టనం దానిచే

నిన్నాళ్ళిగతి నుంటి దీనికయి యాన్యాయంబు నాకుంకునే.

సీ. అన్నతోనైనను గొన్ని మాటలెకాని

పలుభాష లాడంగఁ బాలుపడదు

ద్వారంబుఁ గై నేయఁ దలచి యేమరుగునో

నక్షిపీణిలో నృప్తి నిడఁగఁబోదు

నిదురిండు నపుడేమి నిమ్మలించునొ కాని

యొకగడె పనిలేక యూరకొనడు

అగ్రగానికి నేమి యుత్తరంబిచ్చుకో

యోబులు

గీ. ఏకతంబున నాతోడ నించుకంత

చిలు నగవుఁ జూచుటయెకాని చెక్కుఁ దెలిచి

చిప్పు నను నవ్వఁగాఁబోదు చేలులతోడ

నెంతయని చెప్ప నచ్చ నక్కాంతచ్యు.

57

గీ. ఈ లెఱంగునఁ దలఁచును నాతఁడంత

నొక జిమిందారు ప్రాపున నుండి యతిని

చెంత వింతి రావ్యముల్ జీతముగల

మంచి ముద్యోగ మొనర్చి గావిండువంకి.

58

న. ఒక్క కాలంబున నాటబోటులచేష్టలు మనంబునాటఁ దనమి

త్రవద్యులకీట్టి కొఱగామి యెన్నఁజేని యలవడకుండ వారలం

బిలిచి యిట్లుని చెప్పందొడంగె.

59

ఉ. ఓజసముబ్బలార! వినుఁడొక్క హితంబునచింతు మీరయి

యోజనఁ జేయవచ్చు నిఖిలార్థినిఁ గల్గిన జంతుకొటితోఁ

బూజితుఁడౌ మనుష్యుఁడయి పుట్టిన మాత్రన వారి లోపలం

బూజితుఁడౌ విమర్శమునఁ బోల్చెడు జ్ఞానముఁ గల్గెనేనియు

గీ. ఇట్టి సుజ్ఞాన వృక్షంబు నింద్రియగణ

పారవశ్య కుతారంబు వేరుతోడఁ

బోనడంచును గానఁ దహభాగి వృత్తి .

వశ్యుఁడగు వాని కంటెను భువు గలది.

61

క. పశువులు సుఖికోగంబులఁ

గృశియింపక యిచ్చునుండుఁ గేవల వేశ్యా

వశమున నుండెడు నన్నర

పశువే యీ బాధలకును బొల్పకి యుండు.

62

క. వార స్త్రీకండంబుల

నిరోగబలం జనించి యెంతటి బలియా

పూరుష వృక్షము కనియు

నారంగఁ బ్రాకి ప్రాకి యడఁగం ద్రొక్కఁ.

63

మ. కులశీలంబుల నెంచబోరు మఱియుం గుంటంధకుండామయా

కులుఁడున్మగ్తుఁడుపహాపహానుఁడుమహాఘోరాత్మకుండంచు నే

శ్యలు లానెంచడు విత్తమిచ్చు నతఁడే నిర్వృత్తరాకాఁడుఁ

వలరాజుగఁటివాఁడు మేటియచుచు న్నానింతుగెంజేనియు.

క. వెలయాంఁగు విటులచిత్తము

వలలం జెచ్చెదరు మంచి నగలక మిగులం

గులకాంతా యుతి మోకమో

లనినకుఁ దులగాదు సద్విలాసప్రదాక్షి.

కా. ఈ దుర్వృత్తుల సంచరించెడు సదాహేయాత్తుడౌ మానవుం

డౌ దైన్యంబుననుండి సాంఘిక జన వ్యాపార మేరీతి సం

పాదించుం దుడకిన్ది దేశమునకుఁ భంగంబుఁ గావించెడుం

గాదే గూయదీ పెల్లగింపఁగ నశక్యంబయ్యె నానాటికి. 66

క. శారీర సౌఖ్యమునకుఁ

మారిం గొడ్డంటిపెట్టు మానసమునకుఁ

ధీరతకు వేరుపురుగు

న్వారిజ భవుడౌ చేసె నాగసమూహి.

67

క. వింత జనించు నీపడుపువృత్తి ప్రధానముగా జరించు ని

క్కాంతలు హిందుదేశమునఁ గానఁగవచ్చెద రన్యదేశముల

పంతము వట్టి చూడఁ గనుపట్ట రదేముగో నిర్నిరోధమై

యంతటి దుష్టవృత్తి యిట నెప్పుడు బుట్టెనో యేపుట్టెనో.

శ్రీ. బింకము లెన్నియో పలుకు వీరులు వీరిని నూచునంతకున్
శంకయుఁ గొంకుఁ ద్రోచి యతిసాహసవృత్తిఁ జరింపవారి ప
త్సంకజ సేవఁ జేయుటకుఁ బొల్పితి సత్సభలూపలన్నిరా
తంకముఁగాఁగఁబూజ్యతను దాల్చుచుమృదు రచియిచిత్రమో.

శ్రీ. కుల గురువులైన వారలు

మెలిఁ బెట్టం దలఁప రిట్టి నృస్తులలోనన్
మొరఁగెను దుష్టుల నేమనఁ

దెలియంగా రాదు వారి తీర్చియిలొక్కో ?

70

శ్రీ. జారత్వమునకుఁ జూడ న

గొనవ మొనఁగూడకుండఁ గావునఁ దర్వ
త్తారంభలయి చరించెను

వారశ్రీకురు గారనంబులు వచ్చెన్.

71

శ్రీ. సర్వసత్కారార్థము ధురముల కిమ్మహి

వ్యభిచార మరయంగ నష్టకట్టు

దృఢతరమై యొప్పు జేహవృక్షమునకు

జారత్వ మరయంగ వేరుపురుగు

దంపతీ సౌఖ్యముల్ దద్దయు విడగీచు

విటన వృత్తి యరయంగఁ బెట్టుమందు

స్వగతాక ప్రాప్తి సరణికి నిజముగా

వెలిచవి యరను బెట్టులులజేడు

శ్రీ. ఇట్టి దుర్వృత్తి మున్నతి హేయచూట

నృతగీతాది విద్యలు నేర్చుచుండి

జనుల కానంద మొనఁగూర్పు వనిత లిపుడు

జారతా వృత్తి సాముగా జరుపుచుండఁ

72

శా. సంగీతం బహిష్యత్య తుష్టికరః సామాన్యమై యంనుమ్మ
ద్వంగుల్ కంఠములెత్తి పాడు నెడ సమ్యాసంద మేమందు నీ
భంగిన్ భూరి రసజ్ఞ చిత్తములకున్ వారాంగిసన్ జాల తు
ష్టిం గొప్పించగఁ జేయఁగాఁ బడిరి నే జెప్పు గలన్మానసికన్.

క. తుదకిది లంజెటికమునకు

మొదలై నానాటఁ జెట్టిగి ముదురుట వలసన
మదవతు లదియే వృత్తిగఁ
గొడుకక చరియించుచుం ద్రకుంత మతులై.

74

గీ. దేవదాసు లటంచును దేవళము

నృత్త గీతాది విద్యల నెఱపుటకును
సామాన్యము లొసంగి యుండు సామాన్యముగఁ
నెట్టి సంగతి మీరలు నెఱిగి నదియ

శా. వీరల్ న్యంజక స్మర్తగీత ముఖ సద్విద్యా? నానాటికిన్
జారన్వంబున కంగ విద్యలుగ నాబన్మంబు మోసంబులం
బ్రాసంభించెద రిట్టి కీడు మనసుం బ్రాపించకుండుంగఁ బఠ
తీరుల్ చింతనఁజేసి చేయఁగవలెన్ దిట్టంబు లెన్నెనియున్. 75

ఉ. అందురు కొండతాత్మ దృఢమైనను మోసమురాదటంచువా
రండును నింతి కంటఁబడు సంతకు ఫీరులెయకాదు రయ్యయో
కండము లాకులుం బుప్రులుగాలియుమెక్కు-మహద్వి నయ్యలున్
సుందరి గాలి సోకి బలు చోద్యముగా నడుగంట కుండిరే.

శా. శ్రీ మోముం గని మోహ మందిరి తపో జ్ఞాంగులె నట్టి వి
శ్వానిత్రాదులు నిష్టమృష్ట రసముల్ భక్షించువా రింద్రియ
గ్రామం బుద్ధుదురేనిఁ దేలునుగదా గ్రాహంబు మన్నీటిగా
సామాన్యంబులె యింద్రియంబులుకడునాన్దించునత్సంశితున్.

1. ఘనరత్న నిగళముల్ గోకల వారిక
దూరంగా మున్న గూరుమండి
సంగీతమునకని సన్నిధి కేలెం
యశీనయానక్తి చే నరసి యనసి
దాని సౌందర్యంబు దగవిమర్శించుచు
దీరెనమోమున దృషి నిలిపి
యిందుక సంభాషచక్రే జనింపంగ
జూనినూటుగ గొన్ని మాటలాడి
2. అంత కంతకు దగు పరీహాస మాడి
భోగ లంపటుడై చెడిపోవు దురగు
నిటల నానాట దెడిన వారెందఱోని
కానందుదురు గద ~~మనమునకు~~.
3. వదుగులు మొలగు వారలు
చెడఁజూతురు కుల సతులను స్థిమఁగానల
చెడపుచెలులుంట లగ్గని
వెడ యుక్తులు కొంతమంది వివరింతు రిలన్.
4. ఆనాఁడు కాశీరాస
శ్రీనాథాదులును నిల్లు జేసిరి నేడన్
మానక తహస్సీరులు
లోనగు నువ్వోగి పురుషులుం కేతురుగా.
5. అని కొండలు శృంగముచెడు
నని కొండలు తనదు భార్య కందములేదం
చును గొండలు వెద్యుడు సె
పైనటంచుం గొండ అంధ్రు పెడబుద్ధులచే.

79

80

81

82

గీ. బూటకంబు లుంచుచు బుద్ధిచుంతు
లిటి యుక్తుల నెల్లచు నెఱుంగవచ్చు
నహహ యీకీర్తి మచ్చేన్ లోకయించ
నఖిల నేశంబు చెడుటెంత యద్భుతంబు.

83

మ. తనకుం బూర్వ గానంగినట్టి ధనముల్ దగ్గంబులె పోన నిం
టనుభా ర్యాగులు గుండుచుండగను విష్ణునైనై యేడ్వ
య్యస మాతాపితృ పోషితంబయిన దేహంబెల్ల జీర్ణింప ని
ప్పునులం జేయుట యేనిలాభమగునో భావింపుడినిశ్రముకా.

గీ. కండ. కానరమున మేను గాన చేక

గురుల యపదేశములు శ్రోచి సరస విటులు

వేళ్ళ జన్మనమంతయు విలుత మరుచు

దలులు ప్రక్కలుగా ఉన్నాయి.

85

న. విద్యాసులగు కొండలు గణకల నుద్దీరించి యిట్లనిరి.

86

క. నమ్మచు నమ్మించుచు ద్రవి

ణమ్మనకై వేళ్ళ యేడ్పు నల్వం గుల శి

లమ్మలు గల పుకఘండు మన

నమ్మన నొక్కరు విరి యన నిష్కడవలయున్.

87

గీ. వేళ్ళ గాంచిన జత్తము వికలమౌను

ధనము దలుగును ముట్టంగ దాని గూడ

నఘము లొనగూడు గాన బ్రత్యక్షముగను

రాక్షసియొ భూతమో వార రమణి తలుప.

88

క. నటులుం భటులుం జోరులు

విటులు నునియు తన్నిపడిగె వెలచెలి యధరం

మత్తకోకిల

పౌరుహూత మనీ నిశేణ్మణి భాస్వదంగక రత్న వి
స్ఫార నూపుర నిర్మల శ్రుతి జాల నూపుర పాద కా
శ్మీర సంభవ రేణు భస్మ విశేష రేణు విదూషితా
సార కాంచన కంకణౌఘ భుజంగ రాజ విభూషణా. 101

గద్య

ఇది శ్రీమన్మత్రిప్రెగడ వంశపయ్యపారావార రాకాసుధాకర
రాజవిరుదాంకిత భుజంగరాయమాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర
పవిత్ర దుర్గామల్లికార్జున ప్రసాదరాయవరపుత్రి శ్రీమా
ర్కండేయ వరప్రసాదజనిత కవితాధారేయ బుధ
జనవిధేయ భుజంగరాయ నామధేయ ప్రణీతం
బైన వారకాంతయును చాటు ప్రబంధంబు
సందుః పంచమవిలాసము సర్వము

సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము,
కేలస్త్రాణ.

మహిళా ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA1198102
పుస్తకం పేరు	వారణాంశ
తారీఖు	28/10/24
ముందు అట్ట	NO
వెనుక అట్ట	NO
మొత్తం పేజీలు	129
పెద్ద సైజు పేజీలు	
ఖాళీ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	APSA
పేజీలు విడదీసినది	APSA
పరిశ్చ చేసినది	DAVEED
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good